

Lea Hatzidaki-Dahlström

Den femte friheten inom EU

Doms- och lagvalskonventionerna

E-boken är publicerad av Juridiska fakulteten vid Lunds universitet 2022

eISBN: 9789198617443

ISBN: 9144007280 (originalutgåva i tryck)

DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.129>

Denna text är licensierad under CC BY-NC 4.0, Erkännande.

(Se fullständiga villkor: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv>).

Enligt licensen får verket spridas och bearbetas utan att tillstånd behövs, men ej användas i kommersiella syften. Verkets upphovsperson måste anges.

Juridikbok.se

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv>

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

- Kopiera och vidare distribuera materialet oavsett medium eller format
- Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

- Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.
- Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.
- Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att göra något som licensen tillåter.

Se även information på

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv>

Lea Hatzidaki-Dahlström

Den femte friheten inom EU

Doms- och lagvalskonventionerna

Studentlitteratur

JURIDISKA INSTITUTIONEN
BIBLIOTEKET
LUND

Kopieringsförbud

Detta verk är skyddat av Lagen om upphovsrätt! Kopiering är förbjuden utöver vad som avtalats mellan upphovsrättsorganisationer och högskolor enligt avtalslicensen i 13 §. Förbudet gäller hela verket såväl som delar därav och inkluderar lagring i elektroniska medier, visning på bildskärm samt bandupptagning.

Den som bryter mot Lagen om upphovsrätt kan enligt 53 § åtalas av allmän åklagare och dömas till böter eller fängelse i upp till två år samt bli skyldig att erlägga ersättning till upphovsman/rättsinnehavare.

Inlagan är tryckt på miljömärkt papper

Art.nr 6729

ISBN 91-44-00728-0

© Lea Hatzidaki-Dahlström och Studentlitteratur 1998

Printed in Sweden

Studentlitteratur, Lund

Webbadress: www.studentlitteratur.se

Tryckning/år	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	02	01	2000	1999	98
--------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	------	------	----

Innehåll

Förord 5

Förkortningslista 7

✕ 1 Inledning 9

- 1.1 Allmänt om internationell privat- och processrätt 9
- 1.2 Domskonventionerna 11
 - 1.2.1 Brysselkonventionen 11
 - 1.2.2 Luganokonventionen 13
 - 1.2.3 Förhållandet konventionerna emellan 15
 - 1.2.4 Tolkning av konventionerna 15
 - 1.2.5 Konventionernas tillämpningsområde 17
- 1.3 Lagvalskonventionen 19
 - 1.3.1 Tolkning av konventionen 22
 - 1.3.2 Konventionens tillämpningsområde 22

✕ 2 Regler om domstols behörighet 25

- 2.1 Allmänt 25
- 2.2 Huvudregel – svarandens hemvist 26
- 2.3 Alternativa behörighetsregler 28
 - 2.3.1 Regeln om uppfyllelseforum 28
 - 2.3.2 Övriga alternativa behörighetsregler 30
- 2.4 Tvingande behörighetsregler 33
 - 2.4.1 Forum för försäkringstvister 33
 - 2.4.2 Forum för konsumenttvister 34
- 2.5 Exklusiva behörighetsregler 35
 - 2.5.1 Fastighetsforum 35
 - 2.5.2 Övriga exklusiva behörighetsregler 36
- 2.6 Prorogation 37
 - 2.6.1 Uttrycklig prorogation 38
 - 2.6.2 Tyst prorogation 40
- 2.7 Kompletterande processuella regler 40

✕ 3	Erkännande och verkställighet	42
3.1	Allmänt	42
3.2	Regler om erkännande	43
3.3	Regler om verkställighet	45
✕ 4	Lagvalsregler	47
4.1	Allmänt	47
4.2	Huvudregel – lagvalsfrihet	47
4.3	Tillämplig lag i brist på parternas lagval	49
4.4	Begränsningar i lagvalsfriheten	52
4.4.1	Hänsyn till nationella tvingande regler	52
4.4.2	Tillämplig lag på konsumentavtal	53
4.4.3	Tillämplig lag på individuella anställningsavtal	55
4.4.4	Betydelsen av internationellt tvingande regler	58
4.5	Särskilt om vissa fordringsförhållanden	61
4.5.1	Cession	61
4.5.2	Subrogation	62
4.6	Övriga frågor	63
4.6.1	Ett avtals materiella och formella giltighet	64
4.6.2	Personrättsliga frågor	65
4.6.3	Bevisbörda	65
4.6.4	Återförvisning	66
✕ 5	Avslutande kommentarer	67
	Bilagor	69
	Bilaga 1: Lag med anledning av Sveriges tillträde till Luganokonventionen	71
	Bilaga 2: Konvention om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område	73
	Bilaga 3: Förslag till lag om tillämplig lag för avtalsförpliktelser	113
	Bilaga 4: Konvention om tillämplig lag för avtalsförpliktelser	115
	Rättsfallsregister	135
	Litteraturförteckning	137
	Sakregister	141

Förord

Föreliggande skrift behandlar EG:s konventioner inom internationell privat- och processrätt, dvs. Bryssel- och Luganokonventionerna samt Romkonventionen. Eftersom ovannämnda konventioner med all sannolikhet kommer att få allt större praktisk betydelse för svenska export- och importföretag, har jag känt ett behov av att fördjupa mig i ämnet och förmedla denna kunskap vidare. Skriften syftar till att presentera ett rättsområde som sedan länge varit välkänt bland jurister i andra europeiska länder. Den är avsedd för dem som i sina studier eller sitt yrke behöver få en inblick i dessa nya bestämmelser. Den kan självfallet även läsas av dem som är intresserade av frågor kring rättsunifikation och internationellt samarbete över huvud taget.

Skriftens omfattning är begränsad eftersom den är avsedd att vara en lättillgänglig översikt i ämnet. Min förhoppning är att den kan ge läsaren inspiration att själv utöka sitt kunnande inom området. Litteraturen – framför allt på främmande språk men numera även på svenska – är riklig.

I texten har jag konsekvent använt det personliga pronomen "han"/"honom" när en mening inte kunde utformas könsneutralt. Uteslutningen av de feminina pronomina "hon"/"henne" har självfallet gjorts enbart i förenklingssyfte.

Skriften, som behandlar rättsläget fram till december 1997, har kommit till stånd tack vare ekonomiskt stöd i form av undervisningsledighet från institutionen för handelsrätt. Jag vill tacka institutionen samt alla kolleger som har bidragit med värdefulla kommentarer.

Lund i januari 1998

Lea Hatzidaki-Dahlström

Förkortningslista

AD	Arbetsdomstolen; Arbetsdomstolens domar
CISG	United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (Wienkonventionen 11.4.1980)
COTIF	Convention relative aux transports internationaux ferroviaires (Bernfördraget 9.5.1980 om internationell järnvägstrafik)
Ds	Departementsserien
EC	European Communities
ECE	Economic Commission for Europe
ECE 188	General conditions for the supply of Plant and Machinery for Export, prepared under the auspices of the United Nations Economic Commission for Europe
ECR	European Court Reports
EEG	Europeiska ekonomiska gemenskapen
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EF	De europæiske Fællesskaber
EFTA	European Free Trade Association (Europeiska frihandelssammanslutningen)
EG	Europeiska gemenskaperna
EGT	Europeiska gemenskapernas officiella tidning
EU	Europeiska unionen
F	Förordning
FN	Förenta nationerna
GD	Europeiska gemenskapernas domstol
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätt
ICC	International Chamber of Commerce (Internationella handelskammaren)

IP	Internationell privaträtt
JT	Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet
LU	Lagutskottet
ND	Nordiske Domme i Sjøfartsanliggender
NJA	Nytt juridiskt arkiv, avd I
NTIR	Nordisk Tidsskrift for International Ret
OJ	Official Journal of the European Communities
prop	Proposition
RabelsZ	Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht
RB	Rättegångsbalken
Rev. cr. d. i. p.	Revue critique de droit international privé
RF	Regeringsformen
RH	Rättsfall från hovrätterna
RHDI	Revue hellénique de droit international
RomF	Romfördraget 25.3.1957
RP	Lag (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken
rskr	Riksdagens skrivelse
SFS	Svensk författningssamling
SkHovR	Hovrätten över Skåne och Blekinge
SvJT	Svensk Juristtidning
SÖ	Sveriges överenskommelser med främmande makter (numera: Sveriges internationella överenskommelser)
TfR	Tidsskrift for Rettsvitenskap
UB	Utsökningsbalken
UP	Lag (1981:775) om införande av utsökningsbalken
Yb. Com. Arb.	Yearbook Commercial Arbitration

1 Inledning

1.1 Allmänt om internationell privat- och processrätt

I ett mål som anhängiggörs vid en svensk domstol kan det finnas en utländsk anknytning, t.ex. i form av en parts eller båda parter medborgarskap eller hemvist. Det kan handla exempelvis om en köprättslig tvist mellan en engelsk säljare och en svensk köpare, eller om en skadeståndstvist mellan en svensk skadelidande och en holländsk skadevällare efter en olycka i Nederländerna. I ett sådant fall kan den svenska domstolen inte utan vidare tillämpa svenska civilrättsliga bestämmelser, t.ex. reglerna i köplagen eller skadeståndslagen, för att lösa tvisten. På grund av målets internationella karaktär måste domstolen först fastställa vilket lands lag man skall tillämpa. I de ovanstående exemplen kommer valet att stå mellan svensk och engelsk, respektive mellan svensk och nederländsk rätt. Detta görs med hjälp av svenska internationellt privaträttsliga regler, vilka också kallas lagvalsregler eller kollisionsregler. Lagvalsreglerna kan således inte användas för att lösa själva tvisten utan talar om vilket lands lag man skall välja för att lösa den.

I ett mål med internationell anknytning aktualiseras dock inte enbart frågan om tillämplig lag. Den svenske domaren möter även frågor av processrättslig natur, vilka regleras av den svenska internationella processrätten. De två viktigaste av dessa spörsmål är dels frågan om svensk domstol över huvud taget är behörig att befatta sig med ett sådant mål (frågan om svensk domsrätt), dels frågan om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden. Andra frågeställningar som anses tillhöra den internationella processrätten är

t.ex. beträffande delgivning av handlingar i utlandet eller utlänningsars ställning i svenskt rättegångsförfarande.¹

Den svenska internationella privat- och processrätten består av en mängd skrivna och oskrivna bestämmelser. Många av de skrivna reglerna grundar sig på internationella överenskommelser, varvid nordiska konventioner och konventioner utarbetade av Haagkonferensen för internationell privaträtt spelar en särskilt viktig roll. Dessa regler är inte kodifierade på ett systematiskt sätt.² Förutom i SFS kan man finna många av dem i lagboken i anslutning till det ämne de behandlar. *Lagen (1964:528) om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker* är exempelvis införd under HB 1: på grund av sin nära anknytning till de övriga lagar som angår köp. *Lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område* finns efter UP eftersom dessa frågor anses ligga närmast UB:s verkställighetsregler.³ De oskrivna reglerna har utformats genom rättspraxis, varvid HD:s avgöranden intar en särställning.⁴

De skrivna reglerna inom den svenska internationella privat- och processrätten har de senaste åren berikats med ett antal lagar på grund av Sveriges successiva anpassning till EG-rätten.⁵ Den i särklass viktigaste av dem är *lagen (1992:794) med anledning av Sveriges tillträde till Luganokonventionen*, införd efter RP i lagboken. På grund av Sveriges inträde i EG/EU kommer inom en nära framtid även 1968 års Brysselkonvention att införlivas med svensk rätt. 1980 års Romkonvention föreslås i Regeringens proposition 1997/98:14 träda i kraft den 1 juli 1998.

¹ För en diskussion kring sambandet mellan internationell privat- och processrätt se Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, 4:e uppl., Sthlm 1992 (cit. Bogdan 1992), s. 32–33.

² För en systematisk framställning av denna svåröverskådliga lagstiftning se Pålsson, *Författningssamling i internationell privaträtt*, 7:e uppl., Lund 1995.

³ Se 3:2 UB med vidare hänvisningar och Gregow, *Utsökningsrätt*, 3:e uppl., Sthlm 1996, s. 68.

⁴ För en kommenterad presentation av rättspraxis på området se framför allt Pålsson, *Svensk rättspraxis i internationell familje- och arvsrätt*, Sthlm 1986, och Pålsson, *Svensk rättspraxis i internationell processrätt*, Sthlm 1989 (cit. Pålsson 1989).

⁵ Se t.ex. *lagen (1993:645) om tillämplig lag för vissa försäkringsavtal*.

Bryssel- och Luganokonventionerna handlar om de ovannämnda internationellt processrättsliga frågorna om domsrätt samt erkännande och verkställighet av utländska domar. I det följande kommer de, när de behandlas samtidigt, att kallas domskonventionerna. Romkonventionen innehåller internationellt privaträttsliga regler och kommer i det följande att kallas lagvalskonventionen. I de närmaste avsnitten kommer dessa tre konventioner att presenteras i en översiktlig form.⁶

1.2 Domskonventionerna

1.2.1 Brysselkonventionen

Frågorna om domstols behörighet samt erkännande och verkställighet av utländska avgöranden har varit mer eller mindre ingående reglerade i de olika europeiska ländernas nationella lagstiftningar. I och med art. 220 i RomF⁷ blev dock EG:s medlemsstater förpliktade att förhandla med varandra bl.a. "i syfte att till förmån för sina rättssubjekt säkerställa förenkling av formaliteter för ömsesidigt erkännande och verkställighet av rättsliga avgöranden och skiljedomar". Bestämmelsen syftar till att åstadkomma den s.k. fria rörligheten för domar eller femte friheten, som den också kan kallas. Denna är en konsekvent följd av de fyra friheterna inom EG, nämligen den fria rörligheten för varor, personer, tjänster och kapital⁸, vilka i sin tur utgör en av grundstenarna för hela den europeiska integrationen.

Resultatet av dessa förhandlingar blev en konvention "om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttsens område", vilken ingicks i Bryssel den 27 september 1968 (Bryssel-

⁶ För en utförlig presentation av domskonventionerna på svenska se Pålsson, Bryssel- och Luganokonventionerna, Sthlm 1995 (cit. Pålsson 1995). För en framställning av både domskonventionerna och lagvalskonventionen på danska se Philip, EU-IP, 2. udg., Khvn 1994.

⁷ Romfördraget, Fördraget (d. 25 mars 1957) om upprättandet av Europeiska gemenskapen.

⁸ Se art. 3 (c) i RomF.

konventionen). Konventionen trädde i kraft mellan de sex ursprungliga EG-staterna⁹ den 1 februari 1973. Under årens lopp har den blivit ändrad framför allt med anledning av EG:s (numera EU:s) utvidgning som innebar successiv anslutning av nya stater.¹⁰ Konventionen medför en skyldighet för nya EU-stater att ansluta sig. Sverige, liksom Finland och Österrike, är således skyldiga att tillträda konventionen¹¹ och en tillträdeskonvention undertecknades den 29 november 1996.¹² Konventionen är å andra sidan inte öppen för anslutning av stater som inte är medlemmar i EU.

I ett avseende uppnådde inte Brysselkonventionen det mandat som gavs av art. 220 i RomF. Den reglerade inte frågorna om erkännande och verkställighet av skiljedomar. Detta berodde dock på att den multilaterala konventionen "*om erkännande och verkställighet av utländska skiljedomar*", vilken ingicks i New York den 10 juni 1958, under tiden hade fått en mycket bred anslutning.¹³

På ett annat sätt gick Brysselkonventionen längre än ovannämnda påbud. Den begränsade sig inte till att enbart reglera frågor om erkännande och verkställighet av rättsliga avgöranden, utan den fastställde även enhetliga regler om domstols *behörighet*, dvs. den grep in redan på processtadiet. Detta beror på att domsrätts- och erkännanderegler ofta återspeglar varandra; ju mer enhetliga domsrättsreglerna är i olika stater, desto mer beredda är staterna att erkänna och verkställa varandras domar. Brysselkonventionens behörighetsregler är dock fristående från reglerna om erkännande (se nedan avsnitt 3.2).

Genom reglerna om domstols behörighet har konventionen gjort en direkt och i alla anslutna stater likalydande markering av gränserna för den internationella jurisdiktionen och därmed skapat ett

⁹ Belgien, Frankrike, Italien, Luxemburg, Nederländerna och Tyskland.

¹⁰ Tillträdeskonventioner har ingåtts med Danmark, Irland och Storbritannien 1978, med Grekland 1982 samt med Portugal och Spanien 1989.

¹¹ Se art. 4.2 i anslutningsakten.

¹² Se EGT 1997 C 15/1.

¹³ Över 100 stater, bland dem Sverige (SÖ 1972:1), har tillträtt konventionen. Angående utländska skiljedomars erkännande och verkställighet i Sverige se Bogdan 1992, s. 295–297 och Seth, Internationella affärstvister, 3:e uppl., Uppsala 1993, s. 73–76.

enhetligt domsrättsområde inom EU. Detta har i sin tur medfört att erkännandet och verkställigheten av domar har förenklats och därigenom har man förhoppningsvis uppnått den femte friheten inom EU.

1.2.2 Luganokonventionen

Av naturliga skäl ville även EFTA-staterna¹⁴ delta i detta vällyckade system för erkännande av domar inom EG-staterna. EG- och EFTA-stater hade sedan länge haft ett utvecklat samarbete som handelspartners. Dessutom har dessa länder många gemensamma band när det gäller historisk utveckling, kulturarv och levnadsstandard. Trots att det finns fundamentala skillnader mellan framför allt engelsk och kontinentaleuropeisk rätt, har de ändå gemensamma grundläggande värderingar på juridikens område.¹⁵

Det är dessa skäl som också ligger bakom såväl de äldre frihandelsavtalen mellan EG- och EFTA-staterna, som EES-avtalet.¹⁶ EES-avtalet innebar att EFTA-staterna blev delaktiga i EG:s ”inre marknad”, vilken i stort sett motsvarar den redan nämnda fria rörligheten för varor, personer, tjänster och kapital. En naturlig följd av detta är ett deltagande även i den fria rörligheten för domar.

Efter ungefär fem års förhandlingar (1983–1988) antogs den 16 september 1988 i Lugano konventionen ”om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område” (Lugano-konventionen).¹⁷ Luganokonventionen är innehållsmässigt i det närmaste identisk med Brysselkonventionen. Anledningen till skapandet av en särskild konvention i stället för en – till synes enklare – anslutning av EFTA-staterna till Brysselkonventionen är den senares nära

¹⁴ EFTA upprättades genom konventionen ”angående upprättandet av Europeiska frihandelssammanslutningen”, vilken undertecknades i Stockholm den 4 januari 1960.

¹⁵ För en utveckling av ämnet se Bogdan, Komparativ rättskunskap, Sthlm 1993 (cit. Bogdan 1993), kap. 5 och 7.

¹⁶ Avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, undertecknat i Oporto den 2 maj 1992.

¹⁷ Över Luganokonventionen finns en rapport av Jenard och Möller, se OJ 1990 C 189/57.

anknytning till RomF. Detta medför en direkt koppling till EG:s rätts-system, vilket försvårar en anslutning för EFTA-staterna. Luganokonventionen är således ett parallellt instrument till Brysselkonventionen på samma sätt som EES-avtalet är ett parallellt instrument till EG-rätten.

Luganokonventionen trädde i kraft för Sveriges del den 1 januari 1993.¹⁸ Den införlivades genom inkorporering, varmed menas att konventionens autentiska text (på svenska, engelska och franska) finns intagen som bilaga till lagen (1992:794) med anledning av Sveriges tillträde till Luganokonventionen och är direkt gällande svensk författningstext.¹⁹ Konventionen har i dagens läge tillträtts av 18 stater²⁰, dvs. av alla EU- och EFTA-stater utom Liechtenstein.²¹

Luganokonventionen innebär en stor nyhet för Sveriges del och den har redan börjat sätta sina spår i svensk rättspraxis (se nedan avsnitt 2.1, 2.3.1, 2.5.2 och 3.3). Den kommer visserligen att få minskad betydelse efter anslutning till Brysselkonventionen²² men den kan få fortsatt aktualitet i framtiden i och med att den, till skillnad från Brysselkonventionen, under vissa omständigheter är öppen för anslutning även av stater som inte är medlemmar i EU eller i EFTA (art. 60 c) och 62 p. 1 b)). En sådan anslutningsprocedur har påbörjats beträffande vissa östeuropeiska länder. På så sätt kommer Luganokonventionen inte enbart att fungera som ett slags "förstuga" till Brysselkonventionen utan den kommer även att ha ett självständigt existensberättigande.

¹⁸ SÖ 1992:45.

¹⁹ För övervägandena i samband med Sveriges tillträde och för valet av sätt för införlivandet av konventionen med svensk rätt se Justitiedep:s promemoria, Ds 1991:54, och prop. 1991/92:128.

²⁰ Se Regeringens tillkännagivande (1997:705) av staters tillträde till Luganokonventionen.

²¹ Några av de arbeten som behandlar Luganokonventionen är: Pålsson, Luganokonventionen, SvJT 1990, s. 441–470, Pålssons kommentarer till Luganokonventionen i Karnov, Svensk lagsamling med kommentarer 1997/98, Band 3, s. 2788–2815, Bogdan, Luganokonventionen, Tfr 1991, s. 387–411 och Wahl, The Lugano Convention and Legal Integration, Sthlm 1990.

²² Den kommer att endast gälla i förhållande till Norge, Island och Schweiz.

1.2.3 Förhållandet konventionerna emellan

Luganokonventionen gäller EFTA-staterna sinsemellan och mellan EFTA- och EG-stater. EG-staterna emellan fortsätter Brysselkonventionen att gälla. Luganokonventionen ersätter således inte på något sätt Brysselkonventionen. Däremot ersätter Luganokonventionen enligt art. 55 domskonventioner som tidigare ingåtts mellan en EG-stat och en eller flera EFTA-stater eller mellan olika EFTA-stater inbördes.²³ Motsvarande bestämmelse finns även i Brysselkonventionen. Dock skall enligt art. 56 dessa äldre konventioner fortsätta att gälla i den mån de har ett vidare tillämpningsområde än Bryssel- och Luganokonventionerna, exempelvis om de täcker även familje- och arvsrättsliga avgöranden. När det gäller specialkonventioner föreskrivs i art. 57 att dessa skall ha företräde framför domskonventionerna. Som exempel kan nämnas konventioner inom transporträtten.²⁴

1.2.4 Tolkning av konventionerna

Lagtextens komprimerade formuleringar utgör som bekant både dess styrka och dess svaghet. Dess styrka på grund av fördelarna med en kort och koncis struktur av begreppsapparaten och dess svaghet på grund av de oundvikliga luckorna som en sådan struktur medför. Dessa luckor gör att det är nödvändigt med olika tolkningsmetoder för att täcka och fylla ut de olika rättsliga begreppen.

När det gäller tolkning av Brysselkonventionen har den kompletterats med ett protokoll undertecknat i Luxemburg den 3 juni 1971 (*Luxemburgprotokollet*), vilket ger EG-domstolen (GD) behörighet att tolka konventionen. Denna behörighet påminner om GD:s möjlighet att enligt art. 177 i RomF ge förhandsbesked till de nationella domstolarna och därmed påverka rättsutvecklingen i medlemssta-

²³ För Sveriges del handlar det om fyra konventioner: de nordiska domskonventionerna från 1932 och 1977 samt de två bilaterala domskonventionerna med Schweiz 1936 respektive med Österrike 1982.

²⁴ Se t.ex. 1980 års Bernfördrag om internationell järnvägstrafik (COTIF).

terna.²⁵ Protokollet trädde i kraft den 1 september 1975. GD:s rättspraxis omfattar hittills nästan 100 tolkningsavgöranden.²⁶

GD:s tolkningsbehörighet är av avgörande betydelse när det gäller att skapa enhetliga rättsliga begrepp inom hela konventionsområdet och därmed undvika skilda begreppsbildningar i varje enskild stat. Genom dessa sålunda skapade enhetliga begrepp bör man kunna övervinna det huvudsakliga hindret för ett effektivt förverkligande av lagstiftningsunifikationen. Detta är också syftet med alla konventioner av denna typ. Grundtanken för GD är en autonom tolkning, dvs. en tolkning som är oberoende av redan existerande begrepp i varje nationell stat och i stället inriktad på att förverkliga konventionens syfte. Listan av rättsliga begrepp som inbjuder till divergerande tolkningar kan göras lång, men som exempel kan nämnas "anställningsavtal" (art. 5 p. 1), "underhållsbidrag" (art. 5 p. 2), "sakrätt" och "fast egendom" (art. 16 p. 1 a)), "ordinära rättsmedel" (art. 30 och 38).

GD, som är en ren EG-institution, saknar behörighet att tolka Luganokonventionen. Detta lämnar Luganokonventionen delvis utan en högre domstols skyddande auktoritet.²⁷ För att dess syfte inte skall urholkas genom separata nationella tolkningar har man ansett att de domar rörande Brysselkonventionens tolkning, vilka av GD meddelats fram till den 16 september 1988 (det rör sig om 56 domar), skall vara direkt vägledande även för tolkningen av Luganokonventionen.²⁸

²⁵ Angående art. 177 i RomF se bl.a. Pålsson/Quitow, EG-rätten, Ny rättskälla i Sverige, Sthlm 1993, s. 65–66 och 114–117.

²⁶ För en samling av dessa avgöranden se Bogdan (ed.), The Brussels Jurisdiction and Enforcement Convention – an EC Court Casebook, Sthlm 1996, se även Pålsson, Nyare rättspraxis till Bryssel- och Luganokonventionerna, SvJT 1994, s. 593–615 och SvJT 1997, s. 109–133.

²⁷ Man bör i sammanhanget notera att inte heller EFTA-domstolen, som upprättades enligt art. 108 p. 2 i EES-avtalet, och som för övrigt har kompetens som påminner om GD:s, är behörig att tolka Luganokonventionen.

²⁸ Se preambeln till Luganokonventionens protokoll nr 2 "om en enhetlig tolkning av konventionen": "MEDVETNA OM Gemenskapsdomstolens avgöranden såvitt gäller tolkningen av Brysselkonventionen intill tidpunkten för undertecknandet av denna konvention, ...".

När det gäller sådana domar meddelade efter detta datum kommer de att enbart indirekt påverka rättsutvecklingen i EFTA-stater. Konventionsstaternas domstolar skall *"ta tillbörlig hänsyn till de principer som har fastställts i relevanta avgöranden från övriga konventionsstaters domstolar i fråga om bestämmelserna i denna konvention"*.²⁹ Detta innebär att en svensk domare som skall tolka en bestämmelse i Luganokonventionen måste ta sådan hänsyn till exempelvis ett relevant avgörande från en engelsk domstol. Eftersom engelska domstolar är skyldiga att följa GD:s tolkning av Brysselkonventionen kan det antas att den engelska domstolen i det aktuella avgörandet tolkat motsvarande bestämmelse i Luganokonventionen på samma sätt. På detta sätt kommer GD:s rättspraxis att ha, låt vara indirekt och under många förutsättningar, en vägledande roll även för Sverige.

1.2.5 Konventionernas tillämpningsområde

Art. 1 i domskonventionerna fastställer ramarna för deras tillämpningsområde. De är tillämpliga *"på privaträttens område"* (*"in civil and commercial matters"*), vilket lämnar offentlighetsrättsliga tvister utanför. Eftersom gränsdragningen mellan privaträtt och offentlig rätt inte alltid är skarp, har det uppstått och kommer det med all sannolikhet att även framdeles uppstå tolkningsproblem i samband med tvister som hamnar i den gråa zonen mellan den privaträttsliga och den offentlighetsrättsliga sfären.³⁰ Som nyss nämnts anses tidigare domar meddelade av GD, vilka har tolkat motsvarande begrepp i Brysselkonventionen³¹, vara direkt vägledande även för domstolar i enbart Luganostater. Detta löser en del klassiska problem. När det gäller nyare frågeställningar måste en svensk domstol dock ta hänsyn till eventuella avgöranden från andra konventionsstater, vilket naturligtvis skapar en osäkerhet. Framtiden kommer att visa om man kommer att kunna uppnå enhetliga tolkningar eller ej.

²⁹ Se art. 1 i protokoll nr 2.

³⁰ För gränsdragningen mellan privaträtt och offentlig rätt se 8:2–3 RF.

³¹ Se t.ex. LTU v. Eurocontrol [1976] ECR 1541.

Vissa områden är, trots att de tillhör eller kan anses tillhöra den privaträttsliga sfären, uttryckligen undantagna från konventionernas tillämpningsområde. Enligt art. 1 st. 2 är dessa områden:

"1. fysiska personers rättsliga ställning, rättskapacitet eller rätts-handlingsförmåga, makars förmögenhetsförhållanden, arv och testamente;

2. konkurs, ackord och liknande förfaranden;

3. social trygghet;

4. skiljeförfarande."

Punkt 1 omfattar de flesta frågorna inom person-, familje- och successionsrätten, exempelvis äktenskapsskillnad, faderskap, vårdnad. Särskilt måste påpekas att underhållsskyldighet inte ingår i punkt 1, vilket innebär att konventionerna omfattar underhållstvister.³² Detta gäller oavsett konstellation av bidragsgivare respektive bidragstagare. Det kan handla om underhållsbidrag från föräldrar till barn, makar/ f.d. makar emellan eller eventuellt mellan andra släktingar än föräldrar/barn.

Punkt 2 omfattar konkursrättsliga frågor, exempelvis försättande i konkurs, konkursgäldenärens förlust av sin rådighet, återvinning till konkursboet. Anledningen till att dessa frågor är undantagna från konventionernas tillämpningsområde är att det har funnits planer på en särskild EU-konvention om insolvensförfaranden. En sådan konvention ingicks också i Bryssel den 23 november 1995, men den har ännu inte trätt i kraft eftersom ikraftträdandet förutsätter att samtliga medlemsstater har ratificerat den.³³

Punkt 3 omfattar både krav på sociala prestationer som av en enskild riktas mot en offentlig myndighet, exempelvis barnbidrag,

³² För förhållandet mellan Luganokonventionen och andra internationella konventioner i ämnet se Pålsson, Underhållsfrågor och internationell privaträtt, SvJT 1993, s. 613–633.

³³ Angående denna konvention se Bogdan, Sveriges och EU:s internationella insolvensrätt, Sthlm 1997, kap. 6.3 och bil. II och Bogdan, Den nya EU-konkurskonventionen, Festskrift till Stig Strömholm, Uppsala 1997, s. 173–189.

och krav som från en myndighets sida riktas mot en enskild, t.ex. socialavgifter.

Punkt 4 utesluter skiljeförfarande.³⁴ Skiljeförfarande är visserligen mycket vanligt förekommande i internationella tvister av framför allt kommersiell natur, men på området finns, som tidigare nämnts, en specialkonvention från 1958, vilken har fått en mycket bred anslutning.³⁵

1.3 Lagvalskonventionen

Konventionen "om tillämplig lag för avtalsförpliktelser" (*Romkonventionen*)³⁶, vilken ingicks i Rom den 19 juni 1980 mellan de då nio medlemsstaterna (sedermera har nya stater tillkommit)³⁷, utgör resultatet av en idé om en för EG-länderna gemensam lagvalskonvention inom kontraktsrätten. Idén väcktes redan 1967 av Beneluxländerna.³⁸ Trots att den inte grundar sig direkt på art. 220 i RomF, anses den vara en naturlig förlängning av Brysselkonventionen eftersom båda har samma syfte: att skapa enhetlighet inom den europeiska internationella privat- och processrätten och därigenom underlätta det ekonomiska utbytet EG-länderna emellan.

Att samtidigt ha, å ena sidan, enhetliga domrätts- och erkännanderegler och, å andra sidan, lagvalsregler som skiljer sig från land till land, kan leda till ett negativt utnyttjande av ett företeelse som brukar kallas *forum shopping*.³⁹ Det innebär att käranden har möjlighet att välja i vilket land han skall väcka talan beroende på, framför allt, vilket lands lag domstolen – enligt domstolslandets lagvalsregler –

³⁴ Angående gränsdragningen i samband med olika frågor kring skiljeförfarande se Pålsson, Skiljeförfarande och Bryssel/Luganokonventionerna, SvJT 1994, s. 1–22.

³⁵ Se ovan not 13.

³⁶ Se OJ 1980 L 266/1. Svensk text: EGT 1997 C 15/70.

³⁷ Tillträdeskonventioner har ingåtts med Grekland 1984 samt med Portugal och Spanien 1992.

³⁸ Se vidare Philip, a.a., s. 18.

³⁹ Se Bogdan 1992, s. 34–35.

kommer att tillämpa för att lösa tvisten.⁴⁰ Av naturliga skäl kommer hans val att leda till den lag som är mest förmånlig för honom. Svaranden blir då tvungen att acceptera detta. Risken för forum shopping minskar emellertid avsevärt om man genom en internationell konvention lyckats unifiera de olika ländernas lagvalsregler – alla anslutna länders internationellt privaträttsliga regler.pekar ju på tillämpning av samma lands lag. "Domstolsjakt" lönar sig således inte längre. På så sätt leder en lagvalskonvention, som Romkonventionen, till ökad rättssäkerhet och förutsebarhet.⁴¹

Idag kan man grunda liknande samarbete direkt på art. K.1 i Maastrichtfördraget⁴² "*...skall medlemsstaterna betrakta följande områden som frågor av gemensamt intresse: 6. civilrättsligt samarbete*".

För att Romkonventionen skulle träda i kraft krävdes enligt art. 29 p. 1 att sju EG-stater hade ratificerat den. Detta skedde först elva år efter konventionens antagande och den trädde därmed i kraft den 1 april 1991. Idag har konventionen tillträtts av samtliga stater som var medlemmar i EU vid årsskiftet 1994/95. Sverige, liksom Finland och Österrike, har förbundit sig att tillträda konventionen⁴³ och en tillträdeskonvention undertecknades den 29 november 1996.⁴⁴ I Regeringens proposition föreslås att konventionen skall träda i kraft i Sverige den 1 juli 1998. I linje med Luganokonventionen kommer även Romkonventionen att införlivas med svensk rätt genom *inkorporering*.⁴⁵

Romkonventionen förutsätter inte ömsesidighet, vilket innebär att de anslutna länderna tillämpar dess lagvalsregler även i förhållande till icke anslutna stater.

⁴⁰ Möjligheten att göra detta val beror på att det finns alternativa regler för domstolsbehörighet, se nedan avsnitt 2.3.

⁴¹ Se Papassiopi-Passia, *Nouvelles tendances du droit international privé en matière d'obligations contractuelles* (på grekiska), Thessaloniki-Athènes 1985, s. 377–378.

⁴² Fördrag om Europeiska unionen, upprättat i Maastricht den 7 februari 1992.

⁴³ Se art. 4.2 i anslutningsakten.

⁴⁴ Se EGT 1997 C 15/10.

⁴⁵ För övervägandena i samband med Sveriges tillträde och för valet av sätt för införlivandet av konventionen med svensk rätt se Justitiedep:s promemoria, Ds 1996:7, prop. 1994/95:19 och prop. 1997/98:14.

Enligt art. 2 skall man tillämpa den utpekade lagen, även om det är lagen i en icke ansluten stat. Om det gäller t.ex. en tvist grundad på ett avtal mellan ett franskt och ett tunisiskt företag kommer den franska domstolen att tillämpa konventionens lagvalsregler. Skulle dessa regler utpeka tunisisk lag som tillämplig lag, skall den lagen tillämpas för att lösa tvisten, trots att Tunisien inte är konventionsstat.

Art. 21 ger företräde till andra internationella konventioner som en konventionsstat har tillträtt eller kommer att tillträda. 1955 års Haagkonvention "om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker", vilken bl.a. har lett till den svenska lagen (1964:528) om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker, går t.ex. före Romkonventionen (se nedan avsnitt 4.4.2). Internationella konventioner inom transporträtten har också företräde.⁴⁶

Romkonventionen lämnar också företräde åt rättsakter från EG (art. 20) och följaktligen även till de nationella lagvalsregler som bygger på sådana rättsakter. Lagvalsbestämmelsen (13 §) i den svenska lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden går således också före Romkonventionen.

Särskilt för Sveriges del kommer Romkonventionen att utgöra den första och väl behövliga kodifikationen inom den internationella förmögenhetsrätten. Området har hittills varit ytterst sparsamt reglerat (se nedan avsnitt 4.1). I ett fall som gällde tillämplig lag i samband med regressrätt hänvisade HD redan 1990 indirekt till art. 13 i lagvalskonventionen⁴⁷; ett behov av systematiserade och mer omfattande regler inom området kan skönjas.⁴⁸

⁴⁶ Se Bihang B till 1980 års Bernfördrag om internationell järnvägstrafik (COTIF).

⁴⁷ Se NJA 1990 s. 734, HD:s domskäl s. 742, se även nedan avsnitt 4.5.2.

⁴⁸ Beträffande tidigare svensk inställning till Romkonventionen se Pålsson, Utkast till EG-konvention om tillämplig lag på kontraktsrättsliga förpliktelser: Värdering från svensk synpunkt, NTIR 1980, s. 152–171 (cit. Pålsson 1980), och Bogdan, 1980 års EG-konvention om tillämplig lag på kontraktsrättsliga förpliktelser – Synpunkter beträffande den svenska inställningen, TfR 1982, s. 1–49 (cit. Bogdan 1982).

1.3.1 Tolkning av konventionen

Romkonventionen innebär flera nyheter inom lagvalsreglerna för många EG-länder. En del nya begrepp som "den karakteristiska prestationen" eller "dépeçage" har gjort entré. För att undvika varierande tolkningar har man i konventionens art. 18 uttryckligen nämnt att vid tolkning av konventionens regler "*skall hänsyn tas till deras internationella karaktär och till önskemålet att det uppnås enhetlighet vid deras tolkning och tillämpning*".

På samma sätt som när det gäller Brysselkonventionen har GD genom två *protokoll*, som undertecknats i Bryssel den 19 december 1988, fått kompetens att tolka Romkonventionen. Protokollen har ännu inte trätt i kraft.

1.3.2 Konventionens tillämpningsområde

Art. 1 i lagvalskonventionen fastställer dess räckvidd. Den är tillämplig "*på avtalsförpliktelser i de fall då ett val skall göras mellan lagarna i olika länder*". När det gäller begreppet "avtalsförpliktelser" kan en del tolkningsfrågor aktualiseras, exempelvis gränsdragningen mellan skadestånd *inom* och *utanför* ett avtalsförhållande. Frågor om t.ex. produktansvar kan vara av den karaktären att de i vissa sammanhang kan uppfattas som inomkontraktuella och i andra som tillhörande utomobligatoriskt skadestånd.⁴⁹

Att välja "mellan lagarna i olika länder" innebär att konventionen är tillämplig på alla tvister som gäller avtal vilka har ett – ur domarens synvinkel – utländskt element. Den omfattar även fall då detta element är "konstruerat", exempelvis när båda avtalsparterna är svenska företag men i sitt avtal har en lagvalsklausul som pekar på tillämpning av fransk rätt vid lösning av eventuella tvister dem emellan (se nedan avsnitt 4.4.1).

Konventionen är tillämplig även i ett annat fall där det kan vara fråga om att välja "mellan lagarna i olika länder". Det gäller då ett

⁴⁹ Se t.ex. 31 § konsumentköplagen (1990:932), som avser skadestånd p.g.a. avtalsbrott, och produktansvarslagen (1992:18), som reglerar skadestånd utanför avtalsförhållanden.

land har flera parallellt gällande rättssystem och den utländske domaren måste välja ett av dessa system för att lösa en tvist (art. 19). Som exempel kan nämnas Storbritannien, där det kan gälla att välja mellan engelsk och skotsk rätt, eller USA, där varje delstat i stora delar har egen privaträtt.⁵⁰

Enligt art. 1 p. 2 faller vissa områden utanför konventionens ramar. För det första gäller det frågor – med vissa undantag enligt art. 11 – rörande fysiska personers rättsliga status, rättskapacitet eller rätts-handlingsförmåga och frågor av familje- och successionsrättslig natur (a) och b)). Dessa två begränsningar påminner om motsvarande undantag i domskonventionerna⁵¹ och de beror på att konventionen handlar om lagkonflikter inom förmögenhetsrätten.

Ett tredje område som undantas är vissa förpliktelser som följer av omsättningsbara värdepapper (c)). En anledning är att det inom området finns två Genèvekonventioner från 1930 och 1931 som reglerar växlar och checkar. De flesta EG-länder har sedan länge tillträtt dessa konventioner.⁵²

Ytterligare några frågor som inte omfattas av konventionen är skiljedoms- och prorogationsavtal (d)), på grund av dessa avtals övervägande processuella karaktär, frågor kring juridiska personer (e)), t.ex. ett bolags upprättande eller upplösning, samt frågan om en mellanman eller ett organ för en juridisk person kan binda sin huvudman respektive den juridiska personen i förhållande till tredje man (f)), exempelvis om en handelsagent kan binda sin huvudman till avtalsmotparten. Inom mellanmansrätten finns 1978 års Haagkonvention "*on the law applicable to agency*", vilken dock ännu inte ratificerats av Sverige. Skulle tvisten inte handla om ett trepartsförhållande, som det ovannämnda, utan i stället om det interna tvåpartsförhållandet mellan en handelsagent och hans huvudman, är Romkonventionen dock tillämplig. I den svenska *lagen (1991:351) om handelsagentur* finns en bestämmelse som skyddar handelsagenten – den presumerat

⁵⁰ För frågor kring sådana flerrättssystem (interprovinsiell privaträtt) se Bogdan 1992, s. 30–31.

⁵¹ Domskonventionerna omfattar dock underhållstvister, vilket lagvalskonventionen inte gör.

⁵² För Sveriges del se växellagen (1932:130) och checklagen (1932:131).

svagare parten – mot vissa lagvalsklausuler (3 §). I Regeringens proposition föreslås dock att denna paragraf skall upphöra att gälla därför att den anses strida mot konventionen.⁵³

Två rättsområden till är undantagna: bildande av "trusts" (g)), vilket är specifikt för engelsk och irisk rätt (se nedan avsnitt 2.3.2), och – med vissa undantag enligt art. 14 – frågor om bevisning och rättegångsförfarande (h)).

Till sist faller utanför Romkonventionens ramar enligt art. 1 p. 3 försäkringsavtal som täcker risker belägna inom EG-ländernas territorier. Detta beror på att rättsområdet omfattas av EG-direktiv, vilka har bl.a. lett till den svenska *lagen (1993:645) om tillämplig lag för vissa försäkringsavtal*.⁵⁴

Avslutningsvis kan nämnas att lagvalskonventionen har enligt art. 30 en *tidsbegränsning* på 10 år. En tyst förlängning kan dock göras med fem år åt gången, såvida konventionen inte sagts upp.

⁵³ Ds 1996:7, s. 48 och 57–59 och prop 1997/98:14, s. 27–29.

⁵⁴ Angående denna lag se Pålsson, Nya lagvalsregler för försäkringsavtal, SvJT 1993, s. 43–63.

2 Regler om domstols behörighet

2.1 Allmänt

Domskonventionernas tyngdpunkt ligger på behörighetsreglerna. Skapandet av enhetliga och direkta jurisdiktionsregler ansågs vara det säkraste sättet att uppnå ett smidigt erkännande av domar.

Fram till den 31 december 1992 hade Sverige, förutom i några speciella konventionsgrundade lagar¹, inga speciella direkta domsrättsregler inom förmögenhetsrättens område. I tvister med internationell karaktär tillämpades därför forumreglerna i 10 kap. RB genom analogi. Dessa regler är egentligen avsedda att markera gränserna för de olika svenska domstolarnas lokala kompetens och inte att reglera deras internationella behörighet. Av förarbetena framgår emellertid att dessa regler anses vara vägledande för domsrättsfrågan.

I och med Luganokonventionens ikraftträdande har svensk lagstiftning berikats med domsrättsregler inom förmögenhetsrätten. Visserligen gäller de inte i förhållande till alla stater utan enbart inom EU/EFTA-området; motsvarande begränsning kommer också att gälla när Sverige har anslutit sig till Brysselkonventionen. Eftersom dessa stater sammanlagt representerar ca. 3/4 av Sveriges utrikeshandel – med allt vad detta innebär när det gäller kontrakt och de oundvikligen medföljande tvisterna – kommer emellertid dessa nya domsrättsregler att i praktiken fungera som den svenska internationella processrättens huvudregler. HD har redan i ett fall från 1994 funnit att *"Luganokonventionen får anses ge uttryck för vad som numera är*

¹ Se t.ex. 36 § atomansvarighetslagen (1968:45) eller 2 och 3 §§ lagen (1978:152) om svensk domstols behörighet i vissa mål på patenträttens område m.m. Båda lagarna är konventionsgrundade.

internationellt vedertagna principer i fråga om kompetenskonflikter mellan domstolar i olika länder”².

I de närmaste avsnitten följer en redogörelse för dessa regler samt, vid behov, jämförelse med motsvarande regler i 10 kap. RB. Med ”domskonventioner” menas, som tidigare sagts, båda Bryssel- och Luganokonventioner. När det hänvisas till ”konventionen”, ”konventionsstater” eller ”konventionsområdet” avses också båda konventionerna.

2.2 Huvudregel – svarandens hemvist

Art. 2 i domskonventionerna innehåller huvudregeln – att talan mot den som har hemvist i en konventionsstat skall väckas vid domstol i den staten, oavsett hans medborgarskap. För juridiska personer gäller som hemvist deras säte. Regeln om ’svarandens hemvistforum’ är inget nytt för Sveriges del; den motsvarar 10:1 RB. Det anses att svarandens skyddsbehov täcks bäst av att processa ”på hemmaplan”.

Art. 3 fastställer att de *enda* alternativa reglerna till ovan nämnda huvudregel är de som nämns i konventionens art. 5–18. Art. 3 innehåller även en lista med olika nationella s.k. *exorbitanta*³ behörighetsregler, vilka inte får tillämpas mot en svarande med hemvist i en konventionsstat. Dessa regler anses vara på olika sätt utlänningsfientliga eftersom de gör det möjligt att tvinga personer med hemvist/säte utomlands att som svarande processa i ett land, till vilken varken svaranden eller tvisteföremålet har anknytning. Med undantag för Spanien figurerar alla konventionsstater med sina ”svarta får” på den listan. För Sveriges del utmönstras regeln om förmögenhetsforum i 10:3 st. 1 första meningen RB. Svarandens egendom i ett land har

² NJA 1994 s. 81, 84, se även AD 1995 nr 120. Rättsfallen kommenteras i Påls-son, Svensk rättspraxis. Internationell privat- och processrätt 1991–1995, SvJT 1996, s. 622–624.

³ Av lat. *orbis* = cirkel, *exorbitare* = ”att lämna den uppritade vägen”. Exorbitant betyder egentligen omåttlig, överdriven.

ansetts vara en alltför svag anknytning för att grunda domstols behörighet.⁴

Eftersom listan i art. 3 inte är uttömmande är även de svenska reglerna om kontrakts- eller gäldsforum i 10:4 och 10:6 RB uteslutna, trots att de inte är uttryckligen omnämnda. Att ett avtal är ingånget i ett land anses också vara en för bräcklig anknytning till detta land. Dessutom är orten där ett avtal har ingåtts svår att fastställa i de ytterst vanliga fall där avtalet har ingåtts genom brev, telefax, elektronisk post eller telefonsamtal mellan två avtalsparter bosatta i olika länder.⁵

I art. 4 slås fast att, när svaranden inte har hemvist inom konventionsområdet, varje stat även i fortsättningen får använda sig av sina nationella domsrättsregler, inklusive de svartlistade. Man får exempelvis inte stämma ett franskt företag i Sverige enbart på grund av att företaget har egendom här, men det är tillåtet att på samma grund stämma ett kanadensiskt bolag här. Denna påtagligt diskriminerande behandling av personer bosatta utanför konventionsområdet har väckt stark reaktion, framför allt i USA. Vissa amerikanska röster har karakteriserat denna brist på jämlikt behandling som den mest bakåtskrivande regleringen i internationell processrätt under 1900-talet.⁶ Till konventionens försvar måste påpekas att den behandlar alla lika som har hemvist inom konventionsområdet, oavsett deras medborgarskap. För övrigt har domskonventionerna genom sin bundenhet till art. 220 i RomF (direkt när det gäller Brysselkonventionen och indirekt när det gäller Luganokonventionen) de nackdelar och begränsningar som är inneboende i varje geografisk sammanslutning.

⁴ Bestämmelsen har sin naturliga förklaring i att man hittills, med få undantag, inte har kunnat verkställa utländska avgöranden i Sverige, se nedan avsnitt 3.1.

⁵ Se t.ex. NJA 1940 s. 354.

⁶ Se Juenger, La Convention de Bruxelles du 27 septembre 1968 et la courtoisie internationale. Réflexions d'un Américain, Rev.cr.d.i.p. 1983, s. 50, där författaren talar om "eurochauvinism".

2.3 Alternativa behörighetsregler

Art. 5, 6 och 6A innehåller behörighetsregler vilka kan tillämpas i stället för huvudregeln om svarandens hemvist. Man har ansett att i vissa situationer får en person finna sig i att svara inför domstol i en annan konventionsstat än den där han har sitt hemvist. Detta har sin förklaring i det nära samband som en tvist kan ha med en viss ort – och därmed med domstolen på den orten. Käranden har således *valmöjlighet*; han kan väcka talan antingen vid domstolen i svarandens hemvist eller vid en av de alternativt behöriga domstolarna.

2.3.1 Regeln om uppfyllelseforum

Den viktigaste av dessa alternativa regler är den om *uppfyllelseforum* i art. 5 p. 1 första meningen. Den har stor praktisk betydelse och GD:s rättspraxis när det gäller dess tolkning är omfattande.⁷ Bestämelsen om uppfyllelseforum innebär att en talan som avser avtal kan väckas vid domstolen i den ort där den förpliktelse som talan avser har uppfyllts eller skall uppfyllas.⁸ Regeln har hittills funnits i svensk processrätt enbart i speciella sammanhang.⁹

För att kunna avgöra om en domstol är behörig eller ej måste domaren tänka i tre steg: först måste han konstatera att det handlar om en "avtalsrättslig tvist", sedan skall han fastställa den "förpliktelse som talan avser", för att till sist bestämma förpliktelsens "uppfyllelseort". Detta tre-etappstänkande kräver försiktighet för att man inte skall hamna i ett cirkelresonemang. Ett förhållandevis enkelt exempel kan illustrera det ovannämnda tankearbetet: Ett svenskt

⁷ Se t.ex. *De Bloos v. Bouyer* [1976] ECR 1497 och *Effer v. Kantner* [1982] ECR 825. Tre i sammanhanget relevanta svenska avgöranden är ND 1994 s. 22 (Svea HovR), NJA 1997 s. 415 och RH 1997:96 (SkHovR).

⁸ För en mer omfattande presentation av regeln om uppfyllelseforum se Pålsson, *Forum solutionis i Luganokonventionen*, Festskrift till Ulla Jacobsson, Sthlm 1991, s. 175–189, även Pålsson, *The Unruly Horse of the Brussels and Lugano Conventions: The Forum Solutionis*, Festskrift til Ole Lando, Khvn 1997, s. 259–282.

⁹ Se t.ex. 2 § lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling.

bolag säljer lakritskonfektyrer till en grekisk kioskkedja på Kreta. Det grekiska bolaget kommer i dröjsmål med betalningen för levererade varor. Den svenske säljaren kan naturligtvis väcka talan därom inför grekisk domstol, som är behörig enligt huvudregeln i art. 2. Kan han i stället väcka talan inför svensk domstol?

Eftersom köparens dröjsmål är ett – typiskt – avtalsbrott faller tvisten helt klart under begreppet ”avtalsrättslig tvist”. Att fastställa vilken förpliktelse ”talan avser” skapar inga särskilda svårigheter eftersom talan klart avser köparens uteblivna prestation – betalning av priset. När det gäller att lokalisera prestationens ”uppfyllelseort”, om parterna inte har kommit överens om detta i avtalet, har det fastslagits av GD¹⁰ att detta skall göras enligt den lag som utpekas av forumlandets internationellt privaträttsliga regler. Den aktuella svenska lagvalsregeln¹¹ pekar ut säljarens hemvistlag, dvs. svensk rätt¹², vilken talar om att köparens betalningsskyldighet skall fullgöras där säljaren har sitt affärsställe. Säljaren har sitt affärsställe i Sverige, vilket leder till att svensk domstol är behörig. Den grekiska kioskkedjan får således finna sig i att som svarande processa i Sverige.

Den ovannämnda metoden att fastställa var prestationen skall uppfyllas kan verka omständlig och invecklad. Det kan kännas bakvänt att gå in i lagvalsreglerna när man skall fastställa om domstolen över huvud taget är behörig att befatta sig med målet. Om man dock tänker på att EU-ländernas relevanta lagvalsregler är – eller är på väg att bli – likformiga genom Romkonventionen, inser man att metoden skapar rättssäkerhet och förutsebarhet; lagvalsreglerna kommer att utpeka samma materiella rätt, oavsett i vilket lands domstol målet är anhängigt.¹³

¹⁰ Se Tessili v. Dunlop [1976] ECR 1473 och Custom Made Commercial v. Stawa [1994] ECR I-2913.

¹¹ Se 4 § 1 st. lagen (1964:528) om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker.

¹² Svensk rätt i detta fall är art. 57 p. 1 mom. a i 1980 års Wienkonvention angående avtal om internationella köp av varor (CISG), se konventionens art. 1 p. 1 mom. b och 1 § lagen (1987:822) om internationella köp. Konventionstexten finns i SÖ 1987:87. Mer om denna konvention se nedan not 40.

¹³ Se Pålsson 1995, s. 82.

I art. 5 p. 1 andra meningen lokaliseras prestationens uppfyllelseort när det gäller talan som avser anställningsavtal. Bestämmelsen är endast tillämplig på enskilda anställningsavtal och således inte på kollektivavtal. Uppfyllelseorten är den där arbetstagaren vanligtvis utför sitt arbete. Finns det inte någon sådan, när t.ex. den anställda arbetar som lastbilschaufför, är uppfyllelseorten den där det affärsställe genom vilket arbetstagaren anställdes är beläget.¹⁴ Bestämmelsen anger *en enda* uppfyllelseort för *alla* förpliktelser, såväl arbetsgivarens (huvudsakligen att betala lön) som arbetstagarens (huvudsakligen att utföra arbete), som grundas på anställningsavtalet.¹⁵ Syftet med detta är att skydda arbetstagaren som normalt är den svagare parten.

Man bör tillägga att bestämmelsen angående anställningsavtal påminner om lagvalsbestämmelsen i art. 6 p. 2 i Romkonventionen, vilken anger bl.a. att ett anställningsavtal i avsaknad av lagval skall regleras av *"lagen i det land där den anställda vid fullgörande av avtalet vanligtvis utför sitt arbete"* (se nedan avsnitt 4.4.3). Här har man således lyckats samordna forum och tillämplig lag, åter i syfte att skydda arbetstagaren.

2.3.2 Övriga alternativa behörighetsregler

I art. 5 finns ytterligare sex alternativa forumregler. Punkt 2 reglerar behörighet när talan avser *underhållsbidrag* och fastställer att behörig domstol kan vara den där den underhållsberättigade har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort. Motiveringen till detta är presumtionen att den underhållsberättigade är den svagare parten. Svensk rättspraxis överensstämmer med denna regel, åtminstone när den underhållsberättigade är ett barn.¹⁶ I sammanhanget bör påpekas att bestämmelsen är avsedd för fall där den underhållsberättigade själv är kärke. Den tillämpas inte om det är en tredje man eller ett

¹⁴ Se Rutten v. Cross Medical Ltd [1997] ECR I-57.

¹⁵ På denna punkt skiljer sig Brysselkonventionen något från Luganokonventionen, se vidare Pålsson 1995, s. 84–85, och Nielsen, EU-arbejdsret, 3. udg., Khvn 1997, s. 330–333.

¹⁶ Se främst NJA 1983 s. 573.

offentligt organ som har erlagt underhållsbidraget i stället för den underhållsskyldige (t.ex. svensk försäkringskassa som beviljat bidragsförskott/underhållsstöd) och som sedan väcker regresstalan mot denne.

Punkt 3 avser *utomobligatoriskt skadestånd*. Begreppet utomobligatoriskt skadestånd täcker ett stort fält av ersättningsanspråk, vilka inte grundas på avtalsförhållanden utan på exempelvis trafikolyckor, miljöskador, produktskador m.m.¹⁷ En sådan talan kan väckas vid domstolen i den ort där skadan inträffade. Skulle skadan ha uppkommit i ett annat land än den där den skadegörande handlingen företagits, kan käranden välja i vilken av de två länderna han skall väcka talan.¹⁸ Bestämmelsen är ingen nyhet för någon av de anslutna staterna. Den påminner bl.a. om den svenska regeln om deliktforum i 10:8 RB. Här måste man påpeka att bestämmelsen är tillämplig även när talan inte förs av den skadelidande själv utan av en tredje man (t.ex. ett försäkringsbolag som har ersatt skadan). Detta är en skillnad i förhållande till det som nämndes ovan angående underhållsbidrag som har erlagts av tredje man.¹⁹

Punkt 4 handlar om talan som avser *enskilt anspråk* i anledning av brott. En sådan talan kan väckas vid den domstol där brottmålet är anhängigt om domstolen enligt sin egen lag är behörig att pröva enskilda anspråk. De svenska reglerna om möjligheten att förena ett enskilt anspråk med brottmålet finns i 22 kap. RB.

Punkt 5 påminner om regeln om rörelseforum i 10:5 RB. Enligt bestämmelsen kan talan i en tvist som hänför sig till verksamheten vid en filial, agentur eller annat etableringsställe väckas vid domstolen i den ort där detta är beläget. Begreppet "filial, agentur eller annat etableringsställe" kan ge utrymme för olika tolkningar. GD har i flera fall²⁰ fastställt ramarna för innebörden av detta begrepp. Lite schematiskt kan man säga att för att falla in under begreppet måste verksamheten å ena sidan ha en viss permanens och självständighet i för-

¹⁷ Särskilt angående produktansvar se Pålsson, Produktansvaret och Luganokonventionen, JT 1992–93, s. 853–864.

¹⁸ Se Bier v. Mines de Potasse d'Alsace [1976] ECR 1735.

¹⁹ För bl.a. skadestandsfrågor i samband med förtal på Internet se Bogdan, Gränsöverskridande förtal i Cyberspace, SvJT 1998, s. 1–15.

²⁰ Se t.ex. Somafer v. Saar-Ferngas [1978] ECR 2183.

hållande till moderföretaget, men å andra sidan inte vara så oberoende att den står utanför moderföretagets ledning och kontroll.

Punkt 6 reglerar behörighet i vissa mål angående en *trust*. Institutet "trust" har utvecklats i Storbritannien och Irland och är okänt i resten av Europa; därför har termen lämnats översatt i konventionens olika språkversioner.²¹ Bestämmelsen har liten direkt betydelse för Sveriges del.²²

Punkt 7 handlar om behörighet när det gäller tvist om betalning av bärgarlön för bärgning av skeppslast eller för frakt. Övriga sjörättsliga frågor har inte tagits upp²³ eftersom de flesta konventionsstater har tillträtt den multilaterala konventionen "*om kvarstad och liknande säkerhetsåtgärder (arrest) på havsgående fartyg*", vilken ingicks i Bryssel den 10 maj 1952 (*arrestkonventionen*).²⁴ Arrestkonventionen har i egenskap av specialkonvention företrädde framför domskonventionerna (se ovan avsnitt 1.2.3). När det gäller mål om begränsning av sjörättsligt skadeståndsansvar regleras behörigheten särskilt i art. 6A.

Förutom ovannämnda alternativa behörighetsregler i art. 5 innehåller art. 6 ytterligare fyra sådana regler. Alla fyra grundas på att två mål har samband med varandra (konnexitet) och för alla finns en på något sätt motsvarande bestämmelse i RB. Den första (p. 1) rör fall där det finns flera svarande. Talan kan då väckas vid domstol på den ort där någon av dem har sitt hemvist.²⁵ Den andra (p. 2) rör talan som avser återgångskrav eller annat liknande krav mot tredje man (t.ex. regresskrav) och som kan väckas vid den domstol där det ursprungliga käromålet är anhängigt.²⁶ Den tredje regeln (p. 3) avser genkäromål som grundar sig på samma avtal eller omständighet som huvudkäromålet och som kan väckas vid den domstol där huvudkäro-

²¹ Se Spirou, *Une lacune du Droit Civil: le trust*, RHDJ (45) 1992, s. 195–217.

²² Svenska stiftelser motsvaras i viss mån i England av "trusts". Se vidare Bogdan 1993, s. 116–117.

²³ Undantag från detta är bestämmelsen i art. 54A, vilken under en övergångsperiod kommer att tillämpas i vissa konventionsstater.

²⁴ Sverige har anslutit sig till denna konvention, se 4 kap. sjölagen (1994:1009) med rubriken "Om kvarstad på fartyg i internationella rättsförhållanden".

²⁵ Jfr 10:14 st. 1 RB, se även NJA 1986 s. 729.

²⁶ Jfr 10:14 st. 3 RB.

målet är anhängigt.²⁷ Den fjärde (p. 4) handlar om fall där talan avser avtal (t.ex. på avtal grundat personligt betalningsansvar) och denna talan får förenas med ett annat mål mot samma svarande om sakrätt till fast egendom. En sådan talan kan väckas vid domstolen i den konventionsstat där fastigheten är belägen.²⁸

2.4 Tvingande behörighetsregler

De hittills presenterade behörighetsreglerna återspeglar den processrättsliga sidan av förmögenhetsrättens i princip dispositiva karaktär. Med undantag för reglerna i art. 5 p. 1 andra meningen och p. 2 som är avsedda att skydda arbetstagare respektive den underhållsberättigade, bygger bestämmelserna på marknadskrafternas spel – och den presumerade jämställdheten mellan avtalsparterna. Det finns emellertid ytterligare två personkategorier som anses vara i underläge i avtalsförhållanden: försäkringstagare och konsument. För dessa har det skapats särskilda regler om domstols behörighet i art. 7–12A respektive 13–15. Dessa regler är tvingande såtillvida att de ersätter – med vissa undantag – både huvudregeln i art. 2 och de alternativa behörighetsreglerna i art. 5–6A. Detta framgår av art. 7 och 13 st. 1.

I svensk rätt finns en speciell behörighetsregel angående konsumenttvister i 10:8 a RB (som dock är en ren forumregel), däremot inga angående försäkringstvister. Reglerna är således i princip nya för Sveriges del.

2.4.1 Forum för försäkringstvister

Begreppet försäkringstvister omfattar olika partskombinationer där en försäkringsgivare kan vara antingen kärende eller svarande. Det omfattar dock inte en av försäkringsgivare mot skadevållaren förd

²⁷ Jfr 10:14 st. 2 RB.

²⁸ Jfr 10:11 p. 2 RB.

regresstalan. Föreliggande skrift kan inte i detalj täcka alla bestämmelser. Något förenklat kan man säga följande: när försäkringsgivaren är svarande, är domstolarna i den stat där han har sitt hemvist och domstolarna där försäkringstagaren har sitt hemvist alternativt behöriga (art. 8 st. 1 p. 1 och 2). Försäkringstagaren har således valmöjlighet mellan att processa "på hemmaplan" och att väcka talan i motpartens hemvistland. När däremot försäkringsgivare är kärande har han ingen valmöjlighet. Han får väcka talan enbart vid domstolarna i den konventionsstat där svaranden har sitt hemvist (art. 11 st. 2). På detta sätt ges den svagare parten en garanti att processen kommer att föras i hans hemvistland oavsett om han är kärande eller svarande.

2.4.2 Forum för konsumenttvister

Konsumenttvister är tvister som gäller avtal som har ingåtts av en person (konsument) *"för ändamål som kan anses ligga utanför hans affärsverksamhet eller yrkesmässiga verksamhet"* (art. 13 st. 1). Begreppet omfattar inte alla tänkbara konsumentavtal utan enbart två typer av avtal. Den ena är *kreditköp*, varmed menas dels avbetalningsköp (inklusive s.k. hyrköp), dels låneköp. Den andra avser avtal om tillhandahållande av varor eller tjänster om avtalet ha föregåtts av ett *särskilt anbud riktat till konsumenten i dennes hemvistland* eller av reklam där och konsumenten vidtog de för avtalets ingående nödvändiga åtgärderna i detta land. Denna senare kategori är avsedd att täcka t.ex. postorderförsäljning vid tidningsannonsering eller vid TV-marknadsföring i konsumentens hemvistland.²⁹

I övrigt påminner domsrättsreglerna i konsumenttvister om dem angående försäkringstvister, dvs. *valmöjlighet* för konsumenten när han är på kärandesidan (art. 14 st. 1) och ingen valmöjlighet för motparten när konsumenten är på svarandesidan (art. 14 st. 2).

²⁹ Det kan diskuteras var annonsering via Internet kan anses "ske" eller hur den skall vara utformad för att den skall kunna anses vara riktad till konsumenterna i ett visst land, se vidare Carlén-Wendels, Nätjuridik – Lag och rätt på Internet, Sthlm 1997, s. 136.

Man bör tillägga att begreppet konsumenttvister påminner om bestämmelsen i art. 5 p. 2 i Romkonventionen, där lagvalsfriheten är begränsad när det gäller vissa konsumentavtal (se nedan avsnitt 4.4.2). Här har man således åter lyckats samordna forum och tillämplig lag.

2.5 Exklusiva behörighetsregler

Med exklusiv behörighet (art. 16) menas sådan behörighet som dels gäller oberoende av parternas hemvist, dels tränger undan de övriga behörighetsreglerna – både huvudregeln och de alternativa reglerna. På så sätt kan man säga att art. 16 utgör den hierarkiskt sett *första grunden för domsrätt*. Anledningen till denna uteslutande behörighet är att den avser fall där tvisteföremålet har en påtagligt dominerande anknytning till visst land. På grund av denna anknytning är domstolarna i detta land ensamma behöriga att befatta sig med målet.

2.5.1 Fastighetsforum

Som det mest typiska exempel på ovannämnda anknytning kan nämnas tvister om äganderätt till fast egendom. Dessa tvister anses vara så nära knutna till det land där den fasta egendomen är belägen att det ter sig naturligt att ge domstolarna i detta land exklusiv behörighet.

Art. 16 p. 1 a) handlar just om uteslutande domsrätt för det land där *fastigheten är belägen* när det gäller tvister om sakrätt i eller nyttjanderätt till fast egendom. Den påminner om den svenska regeln i 10:10 RB och om svensk rättspraxis i mål med internationell anknytning.³⁰ Motiveringen till denna domsrätsregel är, förutom målets naturliga anknytning till orten där fastigheten finns, alla medföljande praktiska fördelar med en process på samma ort; det är

³⁰ Se t.ex. NJA 1968 s. 78.

exempelvis lättare att på plats genomföra utredning och bevisning i målet.³¹

Art. 16 p. 1 b) inför en alternativ regel till den ovannämnda. När det gäller korttidsuthyrningar av bostad (t.ex. för semesterändamål) kan talan, om hyresgästen är en fysisk person och ingen av parterna har hemvist där egendomen är belägen, också väckas i svarandens hemvistland. Syftet med denna regel är att underlätta processer där tyngdpunkten kan anses ligga inte enbart på fastighetslandet utan lika mycket på svarandens hemvist. Tidigare svensk rättspraxis har gått på samma linje.³²

2.5.2 Övriga exklusiva behörighetsregler

Det finns ytterligare fyra regler om exklusiv behörighet i art. 16. Den första (p. 2) handlar om talan som avser bolags och andra juridiska personers inre angelägenheter och som skall väckas i den konventionsstat där den juridiska personen har sitt säte. Bakom bestämmelsen ligger bl.a. praktiska lämplighetssynpunkter av liknande typ som när talan avser fast egendom, såsom lätt tillgång till bolagsregister. Med inre angelägenheter menas bl.a. frågor som avser giltighet, ogiltighet eller upplösning av ett bolag eller annan juridisk person. Det bör emellertid noteras att ett bolags upplösning till följd av konkurs faller utanför denna behörighetsregel. Konkurs, ackord och liknande förfaranden är enligt art. 1 st. 2 p. 2 undantagna från konventionernas tillämpningsområde (se ovan avsnitt 1.2.5).

Den andra regeln (p. 3) rör talan som avser giltighet av inskrivningar i offentliga register, t.ex. fastighets- eller bolagsregister, och som skall prövas i den konventionsstat där registret förs.

Den tredje regeln (p. 4) berör immaterialrätter; den gäller talan som avser registrering eller giltighet av patent, varumärken, mönster och liknande rättigheter, för vilka krävs deposition eller registrering. Dessa rättigheter omfattas av det industriella rättsskyddet. Här till-

³¹ För utveckling av detta se NJA 1985 s. 832, HD:s domskäl s. 834.

³² På denna punkt skiljer sig Brysselkonventionen något från Luganokonventionen, se vidare Pålsson 1995, s. 134–135.

kommer behörighet i målet enbart domstolarna i den konventionsstat där deposition eller registrering har begärts eller ägt rum. Regeln är motiverad av att domstolarna i skyddslandet på grund av sin närhet till tvisteföremålet är bäst lämpade att pröva en sådan talan.³³ I sammanhanget bör påpekas att inom området finns ett antal specialkonventioner³⁴, vilka, som tidigare nämnts, har företrädare framför domskonventionerna.

Den fjärde regeln (p. 5) rör talan som avser verkställighet av domar. Exklusiv behörighet i sådana mål tillkommer domstolarna i den konventionsstat där domen har verkställts eller skall verkställas. Motiveringen till detta ligger i det naturliga sambandet mellan de utpekade domstolarna och de tillämpliga reglerna om användning av tvångsmedel, utmätning eller andra verkställighetsåtgärder, som ofta är stränga och tekniskt komplicerade. Bestämmelsen nämner endast verkställighet av domar men den anses omfatta även andra exekutionstitlar, t.ex. förlikning som är fastställd av domstol. Vid bestämmelsens tillämpning kan tolkningsproblem aktualiseras eftersom gränsdragningen mellan rättegångsförfarandet och verkställighetsförfarandet ibland är flytande.³⁵

2.6 Prorogation

Termen prorogation³⁶ betyder jurisdiktionsutsträckning eller -förlängning. Mer konkret menas med prorogation en överenskommelse mellan parterna att en redan uppkommen tvist eller framtida tvister mellan dem i anledning av ett bestämt rättsförhållande skall prövas av domstolar i en viss stat. Parterna har således frihet att i förmögenhetsrättsliga mål själva välja domstol, på samma sätt som de i vissa situationer själva kan välja tillämplig lag (se nedan avsnitt 4.2). Pro-

³³ Se Duijnste v. Goderbauer [1983] ECR 3663. Ett i sammanhanget relevant svenskt avgörande är det tidigare nämnda rättsfallet NJA 1994 s. 81.

³⁴ Se Pålsson 1995, s. 140–142.

³⁵ Se AS-Autoteile v. Malhé [1985] ECR 2267.

³⁶ Av lat. *prorogare* = "att utvidga makten".

rogationsfriheten anses vara ett av de viktigaste uttrycken för parternas viljeautonomi och är accepterad i alla konventionsstater.³⁷ Prorogationen kan vara *uttrycklig*, dvs. manifesterad i ett särskilt avtal eller – vilket är det vanligaste – i en klausul i ett avtal mellan parterna.³⁸ Den kan också vara *tyst*, dvs. att svaranden utan behörighetsinvändning går i svaromål inför en domstol, vilket visar att han konkludent accepterar domstolens kompetens.

2.6.1 Uttrycklig prorogation

Konventionens art. 17 handlar om den uttryckliga prorogationen. Det fastställs att ett avtal om domstols behörighet – under förutsättning att man har valt domstol i en konventionsstat och att minst en av parterna har hemvist i en sådan stat – har både prorogations- och derogationsverkan. Med prorogationsverkan menas att den valda domstolen är behörig och med derogationsverkan att den också är exklusivt behörig, dvs. att man genom avtalet har uteslutit (derogert) övriga domstolars jurisdiktion.³⁹

Art. 17 innehåller också regler angående prorogationsavtalets form. Formkraven motiveras av behovet av säkerhet för att båda parter faktiskt har varit ense om att välja en viss domstol. Att välja/utesluta domstol skall inte komma som ett överraskningsmoment för någon av parterna. Formföreskrifterna är dock inte så stränga som i 10:16 RB, som kräver skriftlig form. Konventionen har genom två nya och mer elastiska alternativ mjukat upp skriftlighetskravet. De två alternativen är dels praxis som parterna har utbildat mellan sig, dels form som grundas på handelsbruk eller annan sedvänja. Dessa mer liberala formkrav motiveras av praktiska behov i den internatio-

³⁷ För Sveriges del se 10:16 och 10:18 RB.

³⁸ Prorogationsavtal får inte förväxlas med skiljeavtal, där parterna kommer överens om att eventuella tvister mellan dem skall avgöras av skiljemän i stället för av domstol, 1 § lagen (1929:145) om skiljemän.

³⁹ Det prorogationsavtal som regleras i 10:16 RB kan vara antingen exklusivt eller icke exklusivt.

nella handeln och påminner om art. 9 i 1980 års Wienkonvention angående avtal om internationella köp av varor (CISG).⁴⁰

Ett indirekt sätt att delvis uppnå ett prorogationsavtals verkan utan att uppfylla formkraven i art. 17 är att parterna kommer överens om var avtalet skall uppfyllas, antingen uttryckligen eller genom hänvisning t.ex. till en av ICC:s leveransklausuler (Incoterms).⁴¹ Som tidigare nämnts (se ovan avsnitt 2.3.1), styr ett avtals uppfyllelseort domstols behörighet enligt art. 5 p. 1. GD har dock slagit fast⁴² att en sådan överenskommelse saknar derogationsverkan. Parterna kan således inte på detta sätt utesluta andra domstolar; ett forum skapat genom en leveransklausul kan ju inte vara annat än ett alternativ till svarandens hemvistforum.

I art. 17 föreskrivs vissa *undantag* från prorogationsfriheten. Dessa är i linje med konventionens tvingande behörighetsregler till skydd för försäkringstagare och konsumenter och med reglerna om exklusiv behörighet (det hänvisas vidare till art. 12, 15 och 16) samt med tanken att skydda arbetstagaren (sista punkten).

Angående det sistnämnda undantaget kan man säga följande: Enligt Luganokonventionen är ett avtal om domstols behörighet i mål om anställningsavtal giltigt endast om det har ingåtts efter tvistens uppkomst.⁴³ Motsvarande bestämmelse infördes i Brysselkonventionen först 1989. I GD:s tidigare rättspraxis⁴⁴ antogs att anställningsavtal omfattades av prorogationsfriheten. I detta hänseende har Luganokonventionen varit "ett steg före" Brysselkonventionen. Den sistnämnda har, å andra sidan, i samband med 1989 års tillägg, gått "ett steg längre" än Luganokonventionen. Den accepterar jurisdiktionsavtal som har ingåtts *före* tvistens uppkomst om de gynnar

⁴⁰ Wienkonventionen innehåller visserligen materiella och inte internationellt privaträttsliga regler men strävar, även den, efter rättsunifikation. För ytterligare utveckling av detta se Lando, Udenrigshandelns kontrakter, 4. udg., Khvn 1991, s. 14–15, och Bogdan, Utrikeshandelns civilrättsliga grundproblem, 2:a uppl., Sthlm 1994 (cit. Bogdan 1994).

⁴¹ Angående leveransklausuler se Bogdan 1994, s. 38–43.

⁴² Se Zelger v. Salinitri [1980] ECR 89.

⁴³ Svensk rättspraxis har sedan länge pekat på en liknande riktning, se AD 1976 nr 101.

⁴⁴ Se Sanicentral v. Collin [1979] ECR 3423.

arbetstagaren. En arbetstagare kan således åberopa ett sådant avtal för att väcka talan vid en domstol som inte är behörig vare sig på grund av svarandens (arbetsgivarens) hemvist enligt art. 2, eller på grund av prestationens uppfyllelseort enligt art. 5 p. 1 andra meningen (där arbetstagaren vanligtvis utför sitt arbete/där det affärsställe genom vilket han anställdes är beläget).⁴⁵

I övrigt råder prorogationsfrihet inom konventionens hela tillämpningsområde.

2.6.2 Tyst prorogation

Den tysta prorogationen regleras i konventionens art. 18. Som nämnts tolkas svarandens beteende på processtadiet – att utan foruminvändning gå i svaromål – som en tyst viljeförklaring att välja domstol. Även om hans beteende inte grundas på medveten vilja utan på exempelvis brist på kunskaper om jurisdiktionsfrågor i internationella tvister, resulterar det faktum att han gick i svaromål i att domstolen, som annars hade saknat kompetens, blir behörig.

Från detta finns dock två undantag: domstolen blir inte behörig om svaranden gick i svaromål enbart för att göra behörighetsinvändning (detta torde vara självklart) och inte heller om en annan domstol är exklusivt behörig enligt art. 16. Detta innebär att man genom tyst prorogation kan tränga undan alla övriga behörighetsregler; huvudregeln, de alternativa, de tvingande och den i art. 17. I så måtto kan man säga att art. 18 utgör den hierarkiskt sett *andra grunden* för domsrätt.⁴⁶

2.7 Kompletterande processuella regler

Art. 19–24 innehåller vissa kompletterande processuella regler, vilka här nämns endast i förbigående. Det rör sig om fall då domstolen självmant (*ex officio*) prövar behörighetsfrågan (art. 19–20), om fall

⁴⁵ Se Pålsson 1995, s. 151, och Nielsen, a.a., s. 331–332.

⁴⁶ Art. 16 utgör den första grunden för domsrätt, se ovan avsnitt 2.5.

då en i utlandet pågående process om samma sak mellan samma parter (litispendens) utgör rättegångshinder (art. 21 och 23)⁴⁷, om fall då två mål har sådant samband med varandra (konnexitet) att en gemensam handläggning är påkallad (art. 22) och till slut om interimistiska åtgärder, däribland säkerhetsåtgärder, exempelvis beslut om kvarstad (art. 24).⁴⁸ Alla dessa frågor är välkända inom svensk processrätt.

⁴⁷ För en utveckling av framför allt art. 21 se Pålsson, *Lis Pendens under the Brussels and Lugano Conventions*, Festskrift till Stig Strömholm, Uppsala 1997, s. 709–729, se även Lando, *Being First. On Uses and Abuses of the Lis Pendens under the Brussels Convention*, *Essays in Honour of Lennart Pålsson*, Sthlm 1997, s. 105–122.

⁴⁸ Angående säkerhetsåtgärder se Pålsson, *Säkerhetsåtgärder och andra interimistiska åtgärder i internationella tvister*, SvJT 1996, s. 385–413, även NJA 1994 C 48.

3 Erkännande och verkställighet

3.1 Allmänt

Erkännande och verkställighet av domar är två begrepp som lätt kan förväxlas. Det är därför på sin plats att dra vissa grundläggande skiljelinjer.

En lagakraftvunnen dom har två olika juridiska betydelser, nämligen judiciell och exekutiv.

Med domens judiciella betydelse förstås att domen äger rättskraft då tiden för överklagande utgått. En utländsk doms erkännande i Sverige innebär just att den äger rättskraft här. Man skiljer vidare mellan positiv och negativ rättskraft.

Med positiv rättskraft menas att den utländska domen skall läggas till grund för ett svenskt avgörande, om den i det främmande målet avgjorda frågan är av betydelse för utgången av tvisten i den svenska rättegången. Låt oss t.ex. anta att ett svenskt företag (S) stämmer ett franskt företag (F) inför fransk domstol och yrkar att ett mellan företagen ingånget avtal skall förklaras gällande. Den franska domstolen meddelar en fastställelse i enlighet med S:s yrkande. Om S senare stämmer F inför svensk domstol och yrkar betalning enligt avtalet, kommer det franska avgörandet att läggas till grund för det svenska. Den svenska domstolen kommer således inte att ifrågasätta avtalets giltighet (om F skulle framföra en sådan invändning). Om S styrker sina påståenden kommer domstolen att meddela en fullgörelse.

Med negativ rättskraft (även kallad res judicata-verkan) menas att den utländska domen hindrar att samma sak mellan samma parter prövas på nytt i Sverige.¹ Negativ rättskraft innebär således hinder

¹ Jfr 17:11 RB.

mot en ny rättegång om samma sak. Vissa undantag från denna regel görs genom bestämmelserna om t.ex. resning (möjlighet till omprövning genom att återropa bl.a. tidigare okänd bevisning). Resning kan dock inte anlitas för att få en utländsk dom undanröjd i Sverige.²

Vad beträffar domens *exekutiva betydelse* gäller att domen kan verkställas genom en exekutiv myndighets försorg, om part ansöker om det. Den exekutiva myndigheten hjälper således genom tvångsåtgärder³ den vinnande parten att komma i åtnjutande av sin rätt. En utländsk doms *verkställighet* i Sverige innebär just att den vinnande parten kan anlita ett sådant förfarande.⁴

Luganokonventionens regler om erkännande och verkställighet av domar har inneburit ett stort – och sedan länge önskat – berikande av svensk lagstiftning inom området. Hittills har Sverige erkänt enbart nordiska, schweiziska och österrikiska rättsliga avgöranden inom förmögenhetsrättens område.⁵ Utan lagstöd har man också ansett att en utländsk dom har rättskraft i Sverige när den har meddelats med stöd av ett prorogationsavtal mellan parterna.⁶ Nu har dock gränserna öppnats och domar meddelade inom EU/EFTA-området får därmed både *judiciell och exekutiv verkan i Sverige*.

3.2 Regler om erkännande

Domskonventionernas regler om erkännande av domar finns i art. 26–30. Enligt art. 26 st. 1 skall en dom som meddelats i en konventionsstat erkännas i de övriga konventionsstaterna utan att något särskilt förfarande behöver anlitas. Med erkännande menas i princip att domen skall anses ha samma rättsverkningar som den har i ursprungsstaten.⁷ Domen blir *automatiskt gällande* inom hela konventionsom-

² Se Pålsson 1989, s. 168–169, även NJA 1975 C 285.

³ I Sverige genom utmätning (sakutmätning eller löneutmätning) eller annan verkställighet, se 1:1 UB och Gregow, a.a., kap. 3.

⁴ Se Bogdan 1992, s. 273–274 och Seth, a.a., s. 69–70.

⁵ Se not 23 i avsnitt 1.

⁶ Se NJA 1973 s. 628, jfr även NJA 1986 s. 119.

⁷ Se Hoffmann v. Krieg [1988] ECR 645.

rådet, dvs. utan någon föregående stadfästelse eller prövning av dess riktighet. Om det skulle uppstå en tvist om själva erkännandet kan dock den part, som hävdar att den utländska domen skall erkännas, få fastställt att domen skall erkännas genom att anlita det särskilda förfarande som föreskrivs som förutsättning för verkställighet (se nedan avsnitt 3.3). I Sverige sker detta genom en prövning av Svea HovR. Skulle utgången av ett mål som handläggs vid en domstol i en konventionsstat vara beroende av om en dom skall erkännas, kan den domstolen pröva erkännandefrågan. För Sveriges del innebär detta att frågan om en utländsk dom skall erkännas eller ej kan komma att prövas av tingsrätt med överprövning i annan hovrätt än Svea HovR.

Erkännandefrågan är oberoende av om konventionens behörighetsregler eventuellt inte har varit tillämpliga i domslandet, t.ex. därför att svaranden inte hade hemvist i en konventionsstat. Detta leder till att även domar meddelade av domstolar som har varit behöriga enligt sina nationella exorbitanta forumregler erkänns i de övriga konventionsstaterna. Dessa långtgående regler bannlyses visserligen – som tidigare nämnts – i art. 3, men är tillåtna enligt art. 4 i de fall då svaranden inte har hemvist inom konventionsområdet. En svensk dom, som har meddelats mot en svarande som är ett kanadensiskt bolag, skall t.ex. erkännas i Frankrike trots att den svenska domstolen har grundat sin behörighet enbart på att svaranden hade egendom i Sverige enligt 10:3 st. 1 första meningen RB (se ovan avsnitt 2.2).

En utländsk dom kan *vägras erkännande* enbart om någon av förutsättningarna i art. 27 och 28 är för handen. Grundtanken är således att erkännande är regeln och vägran att erkänna undantag.

Flera av dessa hinder för erkännande är välkända inom svensk internationell processrätt. En tredsakdom skall sålunda inte erkännas i fall där svaranden inte på rätt sätt eller i tillräcklig tid har delgivits stämningsansökan; inte heller en dom som är oförenlig med en dom som meddelats i en tvist mellan samma parter i erkännandestaten. Art. 27 innehåller också en traditionell *ordre public*-regel, dvs. att domen inte får erkännas om ett erkännande skulle strida mot grunderna för rättsordningen i erkännandestaten. *Ordre public*-klausuler har sin givna plats i internationella konventioner; likaså är det givet att de skall tillämpas restriktivt (se nedan avsnitt 4.4.4).

I art. 28 nämns som grund för vägran av erkännande att domen har meddelats bl.a. i strid med de tvingande behörighetsreglerna i försäkrings- och konsumenttvister (art. 7–15) eller i strid med reglerna om exklusiv behörighet (art. 16). Det bör påpekas att ovannämnda behörighetskontroll är den enda som är tillåten i konventionen. Eftersom konventionen innehåller enhetliga och direkta jurisdiktionsegler har en sådan kontroll ansetts onödig (se ovan avsnitt 1.2.1).

Till sist bör nämnas att den utländska domen aldrig får omprövas i sak (art. 29).

3.3 Regler om verkställighet

Reglerna om verkställighet av domar finns i konventionens art. 31–45. Art. 46–49 innehåller vissa gemensamma bestämmelser – av huvudsakligen formell natur – om både erkännande och verkställighet.

Art. 31 fastställer två förutsättningar för verkställighet av en dom meddelad i en konventionsstat: för det första att den är verkställbar i ursprungsstaten och för det andra att domen, på ansökan av part, har förklarats vara verkställbar i verkställighetsstaten. Den sistnämnda förutsättningen kallas för *exekvatur* (= "han må verkställa"). Art. 32 innehåller en lista över de nationella domstolar vid vilka en ansökan om verkställighet skall göras. För Sveriges del anges *Svea HovR* som ensam behörig.

Huvuddragen för exekvaturförfarandet regleras i art. 33–49, de närmare detaljerna överlämnas dock åt nationell rätt. För Sveriges del blir RB:s relevanta regler i stor utsträckning tillämpliga. Andra regler kan också bli aktuella, t.ex. *förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol*. Enligt art. 34 st. 1 skall den domstol som prövar ansökningen avgöra frågan snarast och utan att ge motparten tillfälle att yttra sig.⁸ Den kontroll av domen som görs i detta förfä-

⁸ Att motparten inte skall ges tillfälle att yttra sig över ansökningen är en nyhet för svensk rätt. Mer om detta se Pålsson 1995, s. 217.

rande är densamma som vid en prövning för erkännande av domen. Detta framgår uttryckligen av st. 2, där det slås fast att ansökningen om verkställighet får avslås endast på någon av de i art. 27 och 28 angivna grunderna. I st. 3 upprepas också att den utländska domen aldrig får omprövas i sak.

Verkställighetsförfarandet leder till ett *exekvaturbeslut*. Om beslutet innebär bifall till en ansökan om verkställighet kan det överklagas av sökandens motpart. Om det däremot innebär avslag kan det överklagas av sökanden. I Sverige sker överklagandet i båda fallen vid *Svea HovR* (art. 37 p. 1 och 40). *Svea HovR* agerar således i sammanhanget både som första och andra instans. (Denna ordning är i och för sig något säregen.) Domstolen ger vid den andra prövningen tillfälle till motparten att yttra sig, till skillnad från den första prövningen.

Mot det avgörande som har meddelats i andra instans får talan i Sverige fullföljas genom överklagande till *HD* (art. 37 p. 2 och 41). Om exekvaturbeslutet inte överklagas eller om beslutet fastställs av *HD*, blir den utländska domen jämställd med en dom meddelad i verkställighetsstaten. I detta skede tar de inhemska reglerna om exekution över; för Sveriges del blir det UB:s regler.⁹

⁹ Ett i sammanhanget intressant rättsfall är NJA 1995 s. 6 och s. 495.

4 Lagvalsregler

4.1 Allmänt

Romkonventionen innehåller, som tidigare nämnts, lagvalsregler för kontraktsrättsliga förpliktelser. Den svenska lagstiftningen inom området är mycket sparsam. Med undantag för *lagen (1964:528) om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker* och kollisionsreglerna i 79–87 §§ *växellagen (1932:130)* och i 58–65 §§ *checklagen (1932:131)*, är man i princip endast hänvisad till doktrin och till ett antal prejudikat. I Regeringens proposition föreslås att Sverige skall tillträda Romkonventionen den 1 juli 1998. Den innehåller också förslag till vissa smärre följdändringar i andra lagar. Romkonventionen föreslås införlivas med svensk rätt på samma sätt som Luganokonventionen, dvs. genom *inkorporering*.¹

I de närmaste avsnitten följer en redogörelse för dessa nya lagvalsregler, vilka snart kommer att vara en del av den svenska internationella privaträtten.²

4.2 Huvudregel – lagvalsfrihet

Lagvalsfrihet – eller partsautonomi – innebär att avtalsparterna har rätt att *själva välja* enligt vilket lands lag en eventuell tvist dem emellan kommer att lösas. Denna rättighet är, på samma sätt som proroga-

¹ Ds 1996:7 s. 44–47 och prop. 1997/98:14 s. 19–22.

² Över Romkonventionen finns en rapport av Giuliano och Lagarde, se OJ 1980 C 282/1.

tionsfriheten (se ovan avsnitt 2.6), en viktig yttring av avtalsfriheten. Principen har sedan länge varit accepterad i alla EG-länder³, därför var rättesnöret för Romkonventionens skapare att partsautonomi skulle gälla som huvudregel.

Partsautonomin regleras i art. 3. Där slås det fast att parternas lagval "måste vara uttryckligt eller med rimlig säkerhet framgå av avtalsvillkoren eller av övriga omständigheter". Ett uttryckligt lagval görs lämpligen genom en lagvalsklausul. Sådana klausuler förekommer ofta i internationella avtal. Ett svenskt företag och ett indonesiskt sjukhus ingår exempelvis ett leveransavtal. Parterna kan komma överens om att tillämplig lag på avtalet skall vara svensk eller indonesisk rätt. De kan också välja ett tredje lands, t.ex. Nederländernas, rätt.

Parternas vilja angående tillämplig lag kan framgå även indirekt. Parterna kan t.ex. i sitt avtal hänvisa till standardiserade branschvillkor, vilka ofta innehåller lagvalsklausuler.⁴ Man kan också tolka parternas vilja genom deras agerande vid tidigare affärsförbindelser med varandra. Med viss försiktighet kan man även vid forumval (genom prorogationsklausul) eller vid val av skiljeförfarande (genom skiljeklausul) tolka in parternas vilja om att på avtalet tillämpa den valda domstolslandets materiella rätt, respektive lagen i det land där skiljeförfarande äger rum.⁵ Att domstolen tillämpar det egna landets processrätt är i det närmaste en självklarhet.⁶

En nyhet för svensk rätt är den möjlighet som ges parterna att välja antingen lag för hela avtalet eller för endast en del av avtalet. För den sistnämnda möjligheten brukar användas det franska ordet dépeçage (= [sönder]styckning). Parterna kan i det ovan angivna exemplet med det svenska företaget och det indonesiska sjukhuset välja att frågor angående avtalets giltighet (t.ex. förekomst av svek vid avtalets ingående) skall regleras av svensk rätt, medan köprättsliga frågor (t.ex. köparens rättigheter vid säljarens dröjsmål med leveransen) skall

³ Se t.ex. 3 § lagen (1964:528) om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker, även NJA 1937 s. 1.

⁴ Se t.ex. ECE 188 p. 13.2.

⁵ Se t.ex. Yb. Com. Arb. 1 (1976) 141.

⁶ Se Bogdan 1992, s. 32.

bedömas enligt indonesisk rätt. Det har varit röster både för och emot *dépeçage*. De som har varit emot har betonat vikten av en enhetlig bedömning av ett avtal.⁷ Dess anhängare har sett det som ett uttryck för avtalsfriheten. Konventionens upphovsmän har accepterat det med tanke på att dess eventuella avigsidor "neutraliseras" av bestämmelserna om "internationellt tvingande regler" i art. 7 (se nedan avsnitt 4.4.4).

Det finns inte någon begränsad tidpunkt när parterna måste bestämma om den tillämpliga lagen. Parterna kan också i efterhand ändra den ursprungligen valda lagen. En sådan ändring förekommer inte sällan när tvisten har nått processtadiet. I sådana fall kan parterna uttryckligen inför domstolen förklara enligt vilken lag de önskar att tvisten skall lösas. Deras vilja kan även låta sig uppfattas på ett konkludent sätt; de kan i sina inlagor hänvisa t.ex. till svensk rätt på ett sådant sätt att det klart framgår att de önskar att tvisten skall lösas enligt svensk materiell rätt.

Ett viktigt problem kan förekomma i samband med att parterna i efterhand ändrar den ursprungligen valda lagen, nämligen den eventuella retroaktiviteten av den senaste valda lagen. I detta hänseende ställer konventionen i art. 3 p. 2 endast två begränsningar: att sådana ändringar inte påverkar "avtalets giltighet till formen enligt artikel 9" och att de inte heller försämrar "tredje mans rättigheter".

4.3 Tillämplig lag i brist på parternas lagval

Har parterna inte utnyttjat sin partsautonomi regleras avtalet enligt art. 4 av lagen i det land till vilket det har sin närmaste anknytning. Denna bestämmelse är något abstrakt, men dess främsta fördel är att den är elastisk. I de flesta EG-länder fanns redan regler med motsvarande flexibilitet. Stela kollisionsregler – t.ex. att man alltid skall tillämpa lagen på den ort där avtalet har ingåtts – anses inte

⁷ Se Bogdan 1982, s. 14–15.

ge tillfredsställande lösningar eftersom de saknar den smidighet som internationell handel kräver.⁸

Den hittills gällande svenska motsvarigheten till art. 4 är inte föreskriven i någon författning, utan den har utvecklats genom doktrin⁹ och praxis¹⁰; i brist på parternas lagval regleras avtalet av lagen i det land till vilket det har den starkaste och mest relevanta anknytningen. Denna lag kan fastställas genom den s.k. individualiserande metoden. Metoden går ut på att man gör en sammanvägning av det aktuella avtalets alla relevanta anknytningar, t.ex. orten för avtalets tillkomst, orten där den relevanta förpliktelsen skall uppfyllas, parternas hemvist/säte o.s.v. Genom denna sammanvägning försöker man finna avtalets tyngdpunkt, dvs. den lag avtalet har sin starkaste anknytning till.¹¹ Den relevanta anknytningen kan också fastställas genom vissa presumptionsregler, något som senare svensk praxis ger stöd för.¹²

Flexibla juridiska begrepp har smidighet som fördel men brist på förutsebarhet som främsta nackdel. Därför innehåller art. 4 ett antal presumptionsregler som syftar till att konkretisera begreppet "avtalets närmaste anknytning". Den viktigaste är den som återfinns i p. 2 och som kopplar den närmaste anknytningen till den avtalspart "som skall utföra den prestation som är karaktäristisk för avtalet", dvs. den prestation som kännetecknar avtalet. Anknytningen är det land där denna avtalspart har sin vanliga vistelseort/sin centrala förvaltning/sitt huvudsakliga verksamhetsställe.

Begreppet "karaktäristisk prestation" definieras inte närmare i konventionen men enligt konventionsrapporten¹³ är ett avtals kännetecknande prestation den som inte skall utföras i pengar, den s.k. naturaprestationen. I ett köpekontrakt t.ex. är det säljarens prestation

⁸ Se Papassiopi-Passia, La Convention Communautaire de Rome de 1980 sur la loi applicable aux obligations contractuelles d'après sa mise en vigueur en Grèce (på grekiska), Thessaloniki 1991, s. 29–31.

⁹ Se Bogdan 1992, s. 241–242.

¹⁰ Se NJA 1937 s. 1 samt NJA 1941 s. 350 och NJA 1942 s. 389.

¹¹ För en kritik av den individualiserande metoden se Göranson, A Swedish Centre of Gravity Test? – Law, Fact and Fiction on the "Individualizing method", Essays in Honour of Lennart Pålsson, Sthlm 1997, s. 47–78.

¹² Se NJA 1990 s. 734 och NJA 1992 s. 823.

¹³ Se Giuliano/Lagarde, a.a., s. 20.

(att leverera varan) och inte köparens (att betala priset) som karakteriserar avtalet. Konsekvensen blir att det är säljarens lag som också blir "avtalets lag". Anledningen till denna favorisering av naturagälldenären, t.ex. säljaren, är att dennes skyldigheter anses vara mer komplicerade och följaktligen även mer lagreglerade.

Presumptionsregeln om den kännetecknande prestationen har som främsta fördel den rättssäkerhet den skapar. Kritiska röster har å andra sidan kommenterat att begreppet "karakteristisk prestation" enbart fungerar i enklare avtalssituationer och ger inga lösningar under mer komplicerade omständigheter, t.ex. i ett bytesavtal där ingen prestation skall utföras i pengar.¹⁴

Art. 4 innehåller ytterligare två presumptionsregler. Den ena (p. 3) avser avtal om sakrätt eller nyttjanderätt till fast egendom och fastställer att sådana avtal anses ha närmast anknytning till det land där den fasta egendomen är belägen. Bestämmelsen påminner om den beträffande fastighetsforum i art. 16 i domskonventionerna (se ovan avsnitt 2.5.1). GD:s praxis i anslutning därtill kan vara vägledande när det gäller bestämmelsens avgränsning.¹⁵

Den andra presumptionsregeln (p. 4) avser avtal om godstransport (inte transport av passagerare). Sådana avtal anses ha närmast anknytning till transportörens huvudsakliga verksamhetsställe. Som ytterligare förutsättning ställs dock att det landet sammanfaller med det land där lastning eller lossning sker eller där avsändaren har sitt huvudsakliga verksamhetsställe. Förklaringen till detta torde vara att man vill undvika lagen i transportörens eventuellt fiktiva bolagssäte (lagen i den stat där ett fartyg är registrerat kunde t.ex. omfatta även fartyg under s.k. bekvämlighetsflagg) och i stället finna en reell anknytning till avtalet.¹⁶ Inom transporträtten finns det för övrigt andra internationella konventioner, vilka enligt art. 21 ges företräde framför Romkonventionen (se ovan avsnitt 1.3).

¹⁴ Se Juenger, *Parteiautonomie und objektive Anknüpfung im EG-Übereinkommen zum Internationalen Vertragsrecht*. Eine Kritik aus amerikanischer Sicht, *RabelsZ* 1982, s. 57 f.

¹⁵ Se Philip, a.a., s. 146.

¹⁶ Jfr t.ex. AD 1990 nr 35 s. 229, även AD 1990 nr 113 s. 715 f.

I sammanhanget bör påpekas att den svenska *sjölagen* (1994:1009) innehåller vissa bestämmelser som gäller frågan om tillämplig lag vid sjöfart i Sverige och mellan de nordiska länderna. Dessa bestämmelser bygger på nordiskt samarbete och skiljer sig från Romkonventionen. Danmark har enligt ett särskilt protokoll fått behålla – och revidera – motsvarande bestämmelser i den danska Søløven.¹⁷ Genom tillträdeskonventionen (art. 2) har också Sverige fått behålla sjölagens regler. Motsvarande dispens har även beviljats Finland.¹⁸

Den sista punkten i art. 4 betonar ovannämnda bestämmelsers (p. 2–4) karaktär av presumtionsregler. Visar omständigheterna i sin helhet att avtalet har en närmare anknytning till ett annat land skall man således bortse från dessa presumtioner.¹⁹

4.4 Begränsningar i lagvalsfriheten

Partsautonomin är, som nämnts ovan, en viktig yttring av avtalsfriheten. Denna frihet begränsas dock i de situationer där andra intressen anses väga tyngre. Romkonventionen innehåller ett antal bestämmelser som begränsar avtalsparternas möjlighet att välja tillämplig lag. Dessa bestämmelser kommer att redovisas i de närmaste avsnitten.

4.4.1 Hänsyn till nationella tvingande regler

Det har tidigare nämnts (se ovan avsnitt 1.3.2) att konventionen är tillämplig även när ett avtals utländska element är ”konstruerat”, dvs. när det i realitet handlar om ”interna” avtal. Två svenska företag kan t.ex. genom en lagvalsklausul välja att eventuella tvister dem emellan skall lösas genom tillämpning av fransk rätt. En sådan hänvisning till

¹⁷ Se Philip, a.a., s. 147.

¹⁸ Prop. 1997/98:14 s. 18–19.

¹⁹ För viss kritik av den sista punkten i art. 4 – med tanke på den brist på förutsebarhet som denna kan skapa – se Pamboukis, *Les clauses d'exception en matière de conflits de lois et de conflits de juridictions*, RHDI (47) 1994, s. 475 f.

utländsk rätt är i och för sig tillåten, men art. 3 p. 3 inför en begränsning i denna frihet. När avtalets alla väsentliga anknytningar pekar på svensk rätt, får inte de ovannämnda företagen genom att välja fransk rätt åsidosätta svenska indispositiva regler. Genom ett sådant åsidosättande skulle de tvingande reglerna i ett land förlora sin funktion och sitt existensberättigande. En sådan tvingande svensk regel kan t.ex. vara 37 § *lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (avtalslagen)*, som garanterar att ett förbehåll att en pant skall vara förverkad, om den förpliktelse som den säkerställer inte fullgörs, saknar verkan. Ett annat exempel kan vara 12 § *preskriptionslagen (1981:130)*, som bl.a. stadgar att ett avtal att en fordran inte skall preskriberas är ogiltigt. Man bör också påpeka att denna begränsning gäller även i de fall parterna genom en prörogationsklausul har valt en främmande domstol för att avgöra tvisten dem emellan.

4.4.2 Tillämplig lag på konsumentavtal

Konsumenter anses, på samma sätt som i domskonventionerna, vara en skyddsvärd grupp. Art. 5 i lagvalskonventionen, som avser att skydda konsumenter i vissa avtalssituationer, är utformad i konsekvens med domskonventionernas art. 13; definitionen av vilka konsumentavtal som avses sammanfaller, åtminstone delvis, med den i art. 13 (se ovan avsnitt 2.4.2). Den avspeglar också vissa av de tankar som bl.a. ligger bakom EG-direktivet 85/577/EEG "*om konsument-skydd vid avtal som ingås utanför näringsidkarens fasta försäljnings-ställe*".²⁰

Konsumentavtal är enligt p. 1 "*avtal om leverans av varor eller utförande av tjänster åt en person (konsumenten) för ändamål som kan anses ligga utanför hans affärsverksamhet eller yrkesverksamhet*" och "*avtal om kredit för sådana prestationer*".²¹ Enligt p. 2

²⁰ Den senaste utvidgningen av hemförsäljningslagens (1981:1361) tillämpningsområde – genom lag 1992:1111 som trätt i kraft den 1.1.1993 – har gjorts för att anpassa svensk lagstiftning till detta direktiv.

²¹ Se vidare Giuliano/Lagarde, a.a., s. 23 f.

omfattas endast tre typer av konsumentavtal av bestämmelsen: För det första gäller det avtal som har föregåtts av ett särskilt anbud riktat till konsumenten i dennes hemvistland eller av reklam där, t.ex. post-orderförsäljning, och konsumenten vidtog de för avtalets ingående nödvändiga åtgärderna i detta land.²² För det andra handlar det om avtal där konsumentens motpart (dvs. näringsidkaren) har mottagit beställningen i konsumentens hemvistland.²³ Den tredje kategorin avser avtal om försäljning av varor där konsumenten har rest från sitt hemvistland till ett annat land, förutsatt att resan var organiserad av säljaren i syfte att förmå konsumenten att köpa.

Art. 5 bygger på två principer. Den ena (p. 2) är att parterna inte genom en lagvalsklausul får beröva konsumenten det skydd som ges enligt tvångande regler i det land där han har sin vanliga vistelseort. Den andra (p. 3) är att, i brist på parternas lagval, det är lagen i det land där konsumenten har sin vanliga vistelseort som reglerar konsumentavtalet.

Dessa två principer kan belysas med följande exempel: En konsument bosatt i Sverige (S) köper en fritidsbåt av ett belgiskt företag (B). Beställningen mottas i Sverige. Enligt en lagvalsklausul i köpeavtalet skall eventuella tvister mellan parterna lösas enligt belgisk rätt. Båten visar sig senare ha några allvarliga konstruktionsbrister, vilka inte kan åtgärdas. S kräver att köpet skall hävas. B hänvisar till belgisk rätt som – låt oss anta – inte ger köparen några hävningsmöjligheter i det aktuella fallet. S kan, trots lagvalet, hänvisa till den svenska *konsumentköplagens* (1990:932) tvingande regler (28 och 29 §§), som ger honom rätt att, under vissa förutsättningar, häva köpet när varan är behäftad med fel. Om S och B inte hade valt tillämplig lag, hade tvisten lösts enligt svensk rätt, dvs. enligt konsumentköplagen.

Här har konventionen således dels infört en begränsning i partsautonomin, dels frångått den flexibla lösning som ges i art. 4 ("avtalets närmaste anknytning"). Man har i stället utformat en kollisionsregel som är visserligen stelare (ingen presumptionsregel således) men som

²² Angående annonsering via Internet se not 29 i avsnitt 2.

²³ Denna situation påminner om 4 § 2 st. lagen (1964:528) om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker.

skapar större rättssäkerhet för den svagare parten. Det bör dock påpekas att för andra konsumentgrupper än de tre som täcks av definitionen i art. 5 p. 2, gäller de vanliga reglerna i art. 3 och 4.²⁴

Art. 5 tillämpas enligt p. 4 inte på transportavtal och på avtal om tillhandahållande av tjänster uteslutande i ett annat land än det där konsumenten har sin vanliga vistelseort. Från detta görs dock ett undantag; artikeln omfattar "*avtal om en kombination av resa och inkvartering för ett gemensamt pris*" (p. 5).²⁵ Detta innebär att avtal om paketresor och andra liknande anordningar av framför allt semesterresor omfattas av konventionen.

Den tidigare nämnda *lagen (1964:528) om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker* har hittills omfattat alla slags köp, inklusive konsumentköp. Men enligt Regeringens proposition skall konsumentköp undantas från tillämpningsområdet för denna lag. Detta innebär att lagvalsfrågor beträffande konsumentköp framdeles kommer att regleras endast av Romkonventionen.

4.4.3 Tillämplig lag på individuella anställningsavtal

Art. 6 reglerar endast frågan om tillämplig lag på individuella anställningsavtal; lagvalsfrågan när det gäller kollektivavtal avgörs således enligt huvudreglerna i art. 3 och 4. Art. 6, som avser att skydda arbetstagare, är skapad i samklang med art. 5 p. 1 i domskonventionerna. Man har således, även i detta fall, lyckats samordna forum och tillämplig lag (se ovan avsnitt 2.3.1).

Art. 6 är vidare utformad enligt samma modell som art. 5. Den inför också två principer. Den ena (p. 1) är att parterna inte genom en lagvalsklausul får beröva arbetstagaren det skydd han ges enligt tvingande regler i den lag som skall tillämpas i absaknad av lagval. Den andra (p. 2) är att, i brist på parternas lagval, anställningsavtalet regleras av lagen i det land där arbetstagaren vanligtvis utför sitt

²⁴ Se Bogdan, Oskäligen avtalsvillkor i gränsöverskridande konsumentavtal, SvJT 1995, s. 193–195 (cit. Bogdan 1995).

²⁵ Detta undantag är i samklang med EG-direktivet 90/314/EEG "om paketresor, semesterpaket och andra researrangemang", se även 2 § lagen (1992:1672) om paketresor.

arbete. Skulle arbetet utföras i olika länder (en specialiserad tekniker t.ex. som arbetar i alla länder där hans arbetsgivare har fabriker), regleras avtalet av lagen i det land där det verksamhetsställe genom vilket han anställdes är beläget.²⁶

Ett exempel kan illustrera det ovannämnda: En arbetstagare (AT), som har Sverige som permanent arbetsplats, blir uppsagd av sin arbetsgivare (AG), som är ett företag med säte i Polen. I anställningsavtalet finns en lagvalsklausul enligt vilken alla tvister i anledning av anställningen skall lösas enligt polsk rätt. AT kräver att få behålla hela sin lön under uppsägningstiden. AG hänvisar till polsk rätt som – låt oss anta – enbart ger arbetstagaren rätt till reducerad lön under uppsägningstiden. AT kan, trots lagvalet, hänvisa till 12 § i den svenska *lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS)*, vilken garanterar att han får behålla lönen. Om AT och AG inte hade valt tillämplig lag, hade tvisten lösts enligt svensk rätt, dvs. enligt LAS. Om AT hade haft flera olika länder som arbetsplatser, hade tvisten lösts enligt polsk rätt.

Här har konventionen således igen begränsat avtalsfriheten. Man har också skapat två särskilda presumtionsregler för anställningsavtal. I slutet av art. 6 påpekas att, om det framgår av omständigheterna i sin helhet att anställningsavtalet har närmare anknytning till ett annat land, avtalet skall regleras av lagen i det landet. Detta innebär att man kan frånga presumtionerna; det har lämnats utrymme för individuella anpassningar till enskilda fall.²⁷

I samband med art. 6 kan det finnas ett antal *tolkningssvårigheter*. När det gäller t.ex. de tvingande regler som inte kan åsidosättas genom en lagvalsklausul (p. 1), det kan vara svårt att fastställa vilka regler som är tvingande eller ej och att över huvud taget göra avgränsningar. Det kan finnas regler som inte på ett renodlat sätt kan klassificeras som tvingande eller dispositiva. I svensk rätt brukar man exempelvis kalla de regler som enbart kan avtalas bort genom kollektivavtal för semidispositiva.²⁸ Arbetsrätten har för övrigt inte karaktär av enbart privaträtt. Regler av offentligrättslig natur, t.ex. skydds-

²⁶ Se Philip, a.a., s. 156–159, och Nielsen, a.a., s. 328–329.

²⁷ För viss kritik av denna flexibilitet se ovan not 19.

²⁸ Se Schmidt/Sigeman, Löntagar rätt, uppl. 1994, Sthlm 1994, s. 19 och 37 f.

lagstiftning som syftar till att åstadkomma en säker och sund arbetsmiljö, får även återverkningar för det enskilda anställningsavtalet. Ett anställningsavtal är inte ett privatavtal av samma natur som t.ex. ett köpeavtal. Art. 6 reglerar visserligen det individuella anställningsavtalet och inte kollektivavtalet, men ett kollektivavtals betydelse för ett anställningsavtal är stor.²⁹

Det ovannämnda visar hur svårt det kan vara att göra de nödvändiga gränsdragningarna. Särskilt vanskliga kan dessa gränsdragningar vara för en domare som tillämpar utländsk rätt. Visserligen är grundtanken i konventionerna att forum och tillämplig lag skall sammanfalla, men man kan tänka sig situationer där detta inte blir fallet. En uppsagd arbetstagare, som är tysk medborgare och har sitt hemvist och sin arbetsplats i Sverige, väcker exempelvis skadeståndstalan inför tysk domstol mot sin arbetsgivare, som är ett företag med säte i Tyskland. Det finns varken prorogations- eller lagvals klausul parterna emellan. Tysk domstol är behörig enligt huvudregeln i art. 2 Brysselkonventionen och tvisten kommer som regel att lösas enligt svensk rätt enligt art. 6 p. 2 Romkonventionen.³⁰

När det gäller att tillämpa lagen i det land där det verksamhetsställe genom vilket arbetstagaren anställdes är beläget (p. 2), kan det vara besvärligt att klargöra vad ett *verksamhetsställe* ("place of business" i Romkonventionens engelska version) är.³¹ Vilket är "verksamhetsstället genom vilket arbetstagaren anställdes" när arbetsgivaren är ett multinationellt företag? Måste verksamhetsstället vara en självständig juridisk person eller kan det vara en filial? Vilket ekonomiskt oberoende måste en enhet ha för att vara ett verksamhetsställe? Antag att ett svenskt företag överlättes till ett danskt. Fortsätter då det

²⁹ Se t.ex. AD 1977 nr 9, där arbetsdomstolen verkar ha blandat ihop frågor om tillämplig lag på kollektivavtal respektive anställningsavtal.

³⁰ I sammanhanget kan nämnas EG-direktivet 96/71/EG "Utstationeringsdirektivet" (EGT 1997 L 18/1), som innehåller ett tvingande skydds nät för arbetstagare som är tillfälligt stationerade i en annan medlemsstat än den stat, vars lag är tillämplig på anställningsavtalet, se vidare Nielsen, a.a., s. 333–342 och Blanpain/Nyström, EG/EU arbetsrätt och arbetsmarknad, Sthlm 1994, s. 122–125.

³¹ Här bör noteras att termen *affärsställe* (också "place of business" i Luganokonventionens engelska version) använts i art. 5 p. 1 Luganokonventionen, som reglerar forum för anställningsavtal.

ursprungliga anställningsavtalet (med Sverige som land där arbetstagen anställdes) att gälla i förhållande till den nya arbetsgivaren, som har sitt verksamhetsställe i Danmark?³²

I sammanhanget kan noteras att konventionen skall tolkas enhetligt (art. 18). Vidare ges GD kompetens att avge tolkningsutlåtanden (se ovan avsnitt 1.3.1) genom konventionens första tilläggsprotokoll. Protokollet har ännu inte trätt i kraft. Med tiden kan antalet utlåtanden angående art. 6 förväntas bli stort. GD:s praxis i anslutning till art. 5 p. 1 Brysselkonventionen kommer dessutom att vara vägledande när det gäller lagvalsfrågor.

4.4.4 Betydelsen av internationellt tvingande regler

Parternas lagvalsfrihet inskränks ytterligare genom bestämmelsen i art. 7 som behandlar de s.k. "internationellt tvingande reglerna". Dessa regler tillämpas oavsett vilket lands lag parterna har valt och oavsett vilken lag som över huvud taget reglerar avtalet.

Det är inte samtliga tvingande regler i ett land som faller under denna rubrik. Endast en särskild grupp bland ett lands indispositiva regler uppnår denna dignitet. Det är varje enskild stat som ensidigt karakteriserar en viss tvingande regel som tillhörande denna grupp. I vissa fall anger lagstiftaren uttryckligen att en bestämmelse är internationellt tvingande.³³ Vissa andra regler kan också anses internationellt tvingande – t.ex. med ledning av förarbetena – trots att detta inte uttryckligen angivits.

De internationellt tvingande reglerna kan bestå av regler av privaträttslig natur, t.ex. regler som skyddar den svagare parten i ett avtal, såsom konsumenten eller arbetstagen. De kan också bestå av regler av offentligrättslig karaktär, t.ex. konkurrensrättsliga bestämmelser.³⁴

³² Se vidare Grammaticaki-Alexiou, *La loi applicable au contrat individuel de travail selon la Convention C.E.E. de droit international privé de 1980* (på grekiska), Thessaloniki-Athènes 1984, s. 76–79.

³³ Se t.ex. 15:29 st. 2 p. 1 sjölagen (1994:1009), som handlar om ogiltighet av vissa avtalsvillkor som inskränker passagerarens rättigheter.

³⁴ Se t.ex. 34 § konkurrenslagen (1993:20), om förbud mot vissa företagsförvärv.

Art. 7 p. 1 handlar om dessa tvingande regler i *främmande rätt*. Enligt stadgandet kan en nationell domstol (land A), vid tillämpning av lagen i ett visst land (land B), åberopa tvingande regler i ett annat lands (land C) rättsordning, "*till vilket situationen har en nära anknytning*". För att avgöra om man skall använda dessa regler skall domstolen beakta dels "*deras art och syfte*", dels "*följderna av att de tillämpas eller inte tillämpas*".³⁵

De internationellt tvingande reglerna i *domstolslandet* behandlas i p. 2. Domstolen kan således inte göra avvikelser från det egna landets (land A) internationellt tvingande bestämmelser, oavsett vilket lands (land B) lag som i övrigt tillämpas på en avtalsrättslig tvist. Man kan eventuellt få intrycket att denna bestämmelse sammanfaller – åtminstone delvis – men en annan artikel i konventionen, närmare bestämt med art. 16, som har rubriken *ordre public*. Den sistnämnda stadgar att en domare får vägra tillämpa en utländsk regel, "*om en sådan tillämpning är uppenbart oförenlig med grunderna för domstolslandets rättsordning*"; sådana traditionella *ordre public*-klausuler har, som tidigare nämnts, sin självklara plats i internationella konventioner.³⁶ Det finns emellertid en skillnad – om än svåråtgång – mellan dessa två bestämmelser. Art. 16 ger uttryck för den s.k. negativa *ordre public*; med hjälp av denna kan den nationella domstolen *utesluta* en utländsk bestämmelse vars eventuella tillämpning skulle upplevas som särskilt stötande. Art. 7 p. 2 återspeglar den s.k. *positiva ordre public*; vissa regler i domstolslandet har en sådan dignitet att de *tillämpas* trots att det egentligen är utländsk lag som är tillämplig på den aktuella tvisten.³⁷

Ett exempel på en bestämmelse som är avsedd att vara internationellt tvingande är den s.k. "*Lex Britannia*", dvs. 25 a § *lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet*.³⁸ Den handlar om kollektivavtals ogiltighet enligt utländsk rätt/giltighet enligt svensk rätt. Det bör noteras att denna bestämmelse tillkom i syfte att förhin-

³⁵ För en belysande exemplifiering av art. 7 p. 1 se Bogdan 1995, s. 195–196.

³⁶ Se t.ex. art. 27 p. 1 i domskonventionerna och art. 6 i 1955 års Haagkonvention "om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker".

³⁷ Se Philip, a.a., s. 184–186. Beträffande de olika användningarna av *ordre public* se Bogdan 1992, s. 78–79.

³⁸ Prop. 1997/98:14 s. 28.

dra s.k. social dumpning vid utländska rederiers verksamhet i Sverige och att stödja svenska fackföreningars deltagande i internationella solidaritetsaktioner.³⁹ En annan bestämmelse som eventuellt kan anses ha karaktär av internationellt tvingande regel är generalklausulen i 36 § *avtalslagen* om oskäligen avtalsvillkor.⁴⁰ Enligt min mening skulle också generalklausulen i 38 § *avtalslagen* om oskäligen konkurrensklausuler kunna anses vara en sådan tvingande regel. Att av konkurrensskäl binda en f.d. anställd under oskäligt lång tid efter det att anställningen upphört, anses i många länder som en oacceptabel begränsning av yrkesutövningsfriheten.⁴¹ Å andra sidan representerar just generalklausuler de bestämmelser som huvudsakligen utformas genom domstolsavgöranden. Detta innebär att de är avsedda att i princip tillämpas av nationella domstolar.⁴²

Art. 7 p. 1 har varit föremål för diskussioner och kritik.⁴³ Det finns huvudsakligen två negativa återverkningar av bestämmelsen. Den ena är att den kan skapa en för stor belastning för den nationella domaren; han måste således tillämpa "avtalets lag", ta hänsyn till det egna landets internationellt tvingande regler, och dessutom även utföra ett finmaskigt arbete med att söka efter ytterligare internationellt tvingande regler i ett tredje land, vilka kan vara relevanta i den aktuella tvisten. Den andra är att det kan skapa osäkerhet för parterna; vilket lands tvingande regler kommer domaren att ta hänsyn till? En positiv sida däremot av bestämmelsen är att den förutsätter – och uppmanar till – gemensamma moraliska värderingar, vilket torde vara något självklart och därför outtalat i ett samarbete som det som EU utgör. Ytterligare en positiv aspekt är att bestämmelsen syftar till

³⁹ Se vidare Arbetsmarknadsdep:s promemoria, Ds 1994:13, s. 354 f.

⁴⁰ Se Bogdan 1995, s. 193.

⁴¹ Jfr 35 § lagen (1991:351) om handelsagentur. Lagen bygger till stor del på EG-direktivet 86/653/EEG "om samordning av medlemsstaternas lagstiftning om självständiga handelsagenter". För konkurrensklausuler i avtal om företagsöverlåtelse se Remia v. Nutricia [1985] ECR 2545.

⁴² För ytterligare diskussion kring internationellt tvingande regler se Bogdan, *Ordre public och tvingande rättsregler i Haagkonventionerna om internationell privat- och processrätt*, SvJT 1993, s. 315–318, även Jänterä-Jareborg, *Internationellt tvingande civilrättsregler, fastighetsförmedling och konsumenter – några reflexioner*, SvJT 1995, s. 376–378.

⁴³ Se Pålsson 1980, s. 164–165, och Bogdan 1982, s. 37 f.

solidaritet mellan medlemsstaterna; de skall stödja varandras lagstiftningspolitik.

Eftersom bestämmelsen ändå är kontroversiell, finns det i art. 22 en möjlighet för konventionsstaterna att förbehålla sig rätten att inte tillämpa art. 7 p. 1. I Regeringens proposition föreslås att Sverige inte reserverar sig på denna punkt.⁴⁴

4.5 Särskilt om vissa fordringsförhållanden

Fordringsförhållanden tillhör de mer komplicerade, framför allt när det gäller lagvalsaspekten. Konventionens skapare har inte undvikit dem; tvärtom har man gett lösningar till två viktiga begrepp inom fordringsrätten, nämligen cession och subrogation. Båda dessa behandlar tredje parts inträdande i ett fordringsförhållande.

4.5.1 Cession

Cession⁴⁵ avser överlåtelse av en fordran. Den ursprunglige borgenären (cedent, överlåtare) ersätts av en ny (cessionarie, förvärvare), till vilken gäldenären (cessus) skall erlägga betalning. Här finns således ett trepartsförhållande och tre olika typer av rättsliga frågor kan förekomma: a) frågor mellan överlåtaren och förvärvaren, b) mellan överlåtaren och gäldenären och c) mellan förvärvaren och gäldenären. Ett typiskt exempel på cession är när ett företag säljer sina kundfordringar till ett finansbolag.

- a) Art. 12 p. 1 reglerar överlåtarens och förvärvarens inbördes förpliktelser. Dessa grundas vanligen på ett överlåtelseavtal dem emellan. En eventuell tvist beträffande detta avtal skall lösas enligt "avtalets lag", vilken fastställs enligt art. 3 och 4.

⁴⁴ Ds 1996:7 s. 40 och prop. 1997/98 s. 16–18.

⁴⁵ Av lat. *cedere* = "vika undan, avstå från".

- b) Det ursprungliga fordringsförhållandet mellan överlåtaren och gäldenären regleras inte – och behöver inte heller regleras – av art. 12. Det är ett vanligt tvåpartsförhållande, som regleras av huvudreglerna i Romkonventionen. Frågan om fordran över huvud kan överlåtas omfattas dock av art. 12 p. 2. Denna fråga skall avgöras enligt den lag som reglerar det ursprungliga fordringsförhållandet.
- c) Förhållandet mellan förvärvaren och gäldenären (t.ex. möjlighet för gäldenären att göra betalningsinvändningar mot förvärvaren) och andra frågor angående gäldenärens ställning omfattas också av art. 12 p. 2. De skall också avgöras enligt det ursprungliga fordringsförhållandets lag.

Konventionen har således grupperat de olika frågorna i två: den ena följer *överlåtelseavtalet* (art. 12 p. 1) och den andra *det ursprungliga fordringsavtalet* (p. 2). Det är en tillfredsställande lösning framför allt därför att den garanterar gäldenären en rättslig kontinuitet.

Det kan noteras att art. 12 endast omfattar s.k. enkla fordringar, dvs. fordringar som inte är omsättningsbara. Förpliktelser som följer av negotiabla värdepapper, som t.ex. löpande skuldebrev, faller enligt art. 1 p. 2 c) utanför konventionens ramar (se ovan avsnitt 1.3.2).

4.5.2 Subrogation

Subrogation⁴⁶ innefattar att en person (tredje man) betalar en annan persons (gäldenärens) skuld och *träder in* i den ursprunglige borgenärens (fordringsägarens) ställe; han har då regressrätt gentemot gäldenären. Ett exempel på en sådan person, som tar fordringsägarens plats, är en borgensman som betalat huvudgäldenärens skuld. Ytterligare ett exempel är ett försäkringsbolag som betalat ut ersättning till den försäkrade (den skadelidande) för en skada som någon (den skadevällande) har åsamkat denne.

Art. 13 behandlar lagvalsfrågor i samband med subrogation. Den omfattar dock endast de fall då fordringsägarens krav grundar sig på ett *avtal* mellan denne och gäldenären, t.ex. ett penninglån med

⁴⁶ Av lat. *subrogare* = "föreslå en annan".

säkerhet i en borgensförbindelse. Utanför artikelns tillämpningsområde faller således de situationer då kraven grundar sig på ett utomobligatoriskt förhållande, såsom t.ex. den försäkrade skadelidandes ersättningskrav på den skadevållande.⁴⁷

Frågan om och i vilken omfattning en tredje man kan träda in i fordringsägarens ställe regleras enligt art. 13 p. 1 av *den lag som tillämpas på tredje mans skyldigheter*. Det är således den lag som reglerar en borgensförbindelse, dvs. förhållandet mellan borgenär och borgensman, som också skall användas för att fastställa om borgensmannen kan träda in i borgenärens ställe. Enligt art. 13 p. 2 gäller samma princip även när flera gäldenärer är solidariskt ansvariga och en av dem har betalat till borgenären. Frågan om denna person erhåller regressrätt mot sina medgäldenärer skall regleras av den lag som också reglerar dennes förhållande till fordringsägaren. Denna torde oftast vara samma lag som den som reglerar huvudavtalet; denna lag fastställs i sin tur enligt Romkonventionens övriga artiklar.

Som nämnts omfattar art. 13 endast regressanspråk i kontraktsförhållanden. Lagvalsfrågor i samband med subrogation utanför avtalsförhållanden torde emellertid få en liknande lösning. Av intresse i sammanhanget är HD:s avgörande NJA 1990 s. 734, som fastställer *"att frågan huruvida försäkringsgivaren har regressrätt bör bedömas enligt den lag som reglerar försäkringsavtalet"*.⁴⁸

4.6 Övriga frågor

Lagvalskonventionen innehåller ytterligare några bestämmelser som i något översiktlig form kommer att presenteras i detta avsnitt.

⁴⁷ Se Philip, a.a., s. 174.

⁴⁸ Se not 47 i avsnitt 1.

4.6.1 Ett avtals materiella och formella giltighet

De artiklar i Romkonventionen som hittills har behandlats (art. 3–7 och 12–13) fastställer hur man väljer tillämplig lag eller, uttryckt på ett annat sätt, hur man utrönar vilken "avtalets lag" är. Art. 8 p. 1 talar om att det är just "*avtalets lag*" som också tillämpas när det gäller frågan om ett avtal över huvud taget har ingåtts och om det är materiellt giltigt; hit hör exempelvis frågor om anbud och accept samt om grunder för ogiltighet, såsom grövre eller lindrigare tvång, svek, ocker etc.

Från ovannämnda regel görs dock ett undantag. När det gäller en parts *passivitet*, t.ex. underlåtenhet att avvisa en försenad eller oren accept⁴⁹, fastställer p. 2 att denna part kan till sitt försvar åberopa lagen i det land i vilket han har sin vanliga vistelseort, om det vore orimligt att bedöma hans uppträdande enligt "avtalets lag". Frågan om en parts passivitet är ett konkludent "ja" eller ett tyst "nej" har sedan länge varit synnerligen problematisk.⁵⁰ Genom det ovan nämnda undantaget har konventionen visserligen skapat en flexibel lösning, men man har överlämnat till den nationella domaren att i det enskilda fallet bedöma det vaga begreppet "en parts uppträdande".

Ytterligare en fråga är om ett avtal är giltigt ur formell synpunkt, såsom om muntliga avtal är bindande eller om den skriftliga formen är ett krav för ett avtals giltighet.⁵¹ Art. 9 p. 1 inför en *alternativ* regel; frågan om den formella giltigheten kan bedömas antingen enligt "avtalets lag" eller enligt lagen i det land där avtalet ingicks. Det sistnämnda förutsätter att parterna befann sig i samma land⁵² när avtalet ingicks. Skulle de befinna sig i olika länder⁵³, är avtalet formellt giltigt om det uppfyller formkraven i något av dessa länder (p. 2). Art. 9 innehåller även några kompletterande regler om ett avtals formella giltighet (p. 3–6).⁵⁴

⁴⁹ Jfr 4 § 2 st. och 6 § 2 st. avtalslagen.

⁵⁰ Se Bogdan 1992, s. 226.

⁵¹ Jfr 1 § 3 st. avtalslagen.

⁵² Avtalet har då ingåtts "*inter presentes*" = mellan närvarande.

⁵³ Avtalet har i detta fall ingåtts "*inter absentes*" = mellan frånvarande.

⁵⁴ För den hittills gällande uppfattningen angående avtalets form se Bogdan 1992, s. 229–230.

Art. 10 klargör vilka de frågor är som "avtalets lag" skall reglera – utöver de ovannämnda frågorna om avtalets materiella och formella giltighet. Hit hör tvister om ett avtals tolkning (t.ex. tolkning av ett standardavtal som innehåller ensidigt formulerade villkor); om dess fullgörelse (t.ex. var och när en prestation skall uppfyllas); om följderna av ett avtalsbrott (t.ex. hävning och/eller skadestånd vid säljarens dröjsmål med leveransen eller vid fel i varan) m.m. Det bör dock poängteras att listan inte är uttömmande.

4.6.2 Personrättsliga frågor

Enligt art. 1 p. 2 a) faller frågor rörande bl.a. fysiska personers rättskapacitet och rättshandlingsförmåga i princip utanför konventionens ramar (se ovan avsnitt 1.3.2). Dessa frågor brukar regleras av lagen i det land där personen i fråga är medborgare eller har sitt hemvist.⁵⁵

Art. 11 inför dock en regel för att skydda en *godtroende* medkontrahent. Låt oss anta att någon ingår ett avtal med en 19-åring. Båda avtalsparterna befinner sig i samma land när avtalet ingås. Enligt det landets lag är myndighetsåldern 18 år och 19-åringen har således rättshandlingsförmåga enligt denna lag. Låt oss dessutom anta att myndighetsåldern i det land där 19-åringen är medborgare är 20 år. 19-åringen kan inte åberopa att han saknar rättshandlingsförmåga enligt medborgarskapslandets lag och därför göra gällande att avtalet är ogiltigt om medkontrahenten är i god tro, dvs. om vederbörande inte kände till eller borde känt till denna brist då avtalet ingicks.

4.6.3 Bevisbörda

Enligt art. 1 p. 2 h) är frågor om bevisning och rättegångsförfarande i princip undantagna från Romkonventionen (se ovan avsnitt 1.3.2). Detta beror på att i de flesta länder tillämpas domstolslandets lag på

⁵⁵ Jfr 4 och 5 kap. lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap.

de processuella frågor som kan bli aktuella i en tvist.⁵⁶ Vissa av dessa frågor kan emellertid ha en sådan materiellrättslig anknytning att det ansågs lämpligare att de i stället skulle bedömas enligt den lag som reglerar ett avtals materiellrättsliga sida. Två sådana frågor har därför reglerats i art. 14; det handlar dels om rättsliga presumtioner som kan uppställas för avtalsrättsliga förhållanden, dels om fördelning av bevisbördan. Som exempel kan nämnas regeln om kontrollansvar i 14 § *konsumtköplagen* (1990:932). Köparen har rätt till skadestånd när säljaren är i dröjsmål med leveransen. För att säljaren skall slippa denna skadeståndsskyldighet krävs det att han visar att dröjsmålet beror på ett hinder utanför hans kontroll; det är således säljaren som har bevisbördan i detta fall. Det är på denna typ av frågor som man enligt art. 14 tillämpar "avtalets lag" och inte domstolslandets lag.

4.6.4 Återförvisning

Art. 15 till slut *förbjuder* återförvisning eller *renvoi*, som den också kallas. Detta betyder att när en domare använder sig av utländsk lag, skall dess materiellrättsliga och inte dess internationellt privaträttsliga regler tillämpas. Om man skulle tillämpa det andra landets lagvalsregler finns en risk att tvisten skulle kunna förvandlas till en boll i ett "oändligt tennisspel" mellan de två länderna.⁵⁷ Konventionen tar klart avstånd från detta.⁵⁸

⁵⁶ Se ovan not 6.

⁵⁷ För en utveckling av återförvisningsläran se Bogdan 1992, s. 53–57, se även NJA 1969 s. 163.

⁵⁸ Detta ställningstagande har dock inte alltid varit självklart, se t.ex. 79 § 2 st. växellagen (1932:130) och 58 § 2 st. checklagen (1932:131).

5 Avslutande kommentarer

Man kan ställa sig frågan om de konventioner som denna framställning har behandlat har lett eller verkligen kan leda till något kallat "den femte friheten" inom EU. De kan ses som stora verk innehållande en mängd – delvis svårbegripliga – teknikaliteter. Ett intryck man kan få är att risker för cirkelresonemang och missuppfattningar väntar bakom varje hörn. Dessutom kan man ställa sig frågan om alla dessa regler verkligen behövs när parterna ofta själva kan välja både domstol och tillämplig lag och när så många av de internationella tvisterna inom förmögenhetsrätten löses genom skiljeförfarande.

Trots dessa dubier vill jag hävda att dessa internationella regler spelar – och med all sannolikhet kommer att spela – en stor roll. Antalet tolkningsavgöranden beträffande Brysselkonventionen är imponerande stort. När protokollen om GD:s kompetens att tolka Romkonventionen kommer att träda i kraft kommer relevant rättspraxis att öka betydligt. Sakta men säkert håller en ny gemensam terminologi – och internationell medvetenhet – på att utvecklas. Det går inte att bortse från den ständigt ökande internationella rörligheten och vad den medför när det gäller behov av smidig och effektiv tvistelösning.

Slutligen kan konstateras att konventionerna, i och med att de kan revideras, etablerar ett öppet system, som varken utesluter förändringar eller förbättringar. Den snart 30 år gamla Brysselkonventionen har under åren genom tillträdeskonventionerna¹ genomgått ett antal modifikationer, t.ex. vad gäller frågan om forum för tvister angående anställningsavtal. En ny revideringsprocess pågår beträffande Bryssel- och Luganokonventionerna. Deras regler är visserligen fixerade

¹ Se not 10 i avsnitt 1.

men ändå inte rigida. Det är tvärtom så att dessa dokument kan anpassas till en växlande verklighet. De kan därmed uppfylla sitt syfte att vara lämpliga instrument att förverkliga tankarna om rätts-unifikation och – ytterst – likvärdig behandling i de internationella förhållandena.

Bilagor

Lag med anledning av Sveriges tillträde till Luganokonventionen;

utfärdad den 11 juni 1992.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs följande.

1 § Den i Lugano den 16 september 1988 antagna konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område skall gälla som lag här i landet.

Konventionens svenska, engelska och franska texter finns intagna som *bilaga* till denna lag².

2 § Om det inte finns någon behörig domstol när svensk domsrätt föreligger enligt denna lag, skall frågan tas upp av Stockholms tingsrätt.

3 § Ett avgörande som rör ett sådant civilrättsligt anspråk som avses i artikel II andra stycket i Protokoll nr 1 skall varken erkännas eller verkställas här.

4 § Vid den handläggning som avses i artikel 32 skall hovrätten bestå av en lagfaren domare.

För det förfarande som avses i artikel 37.1 och artikel 40 gäller rättegångsbalkens regler om besvär i hovrätt i tillämpliga delar, om inte konventionen föreskriver något annat. En sådan ansökan om ändring som avses i artikel 40 skall göras skriftligen. Den skall ha kommit in till hovrätten inom fyra veckor från den dag då beslutet meddelades.

En domare som har handlagt ett mål enligt artikel 32 är jävig att handlägga mål om samma sak enligt artikel 37.1 och artikel 40.

5 § För det förfarande som avses i artikel 37.2 och artikel 41 gäller rättegångsbalkens regler om besvär i Högsta domstolen i tillämpliga delar, om inte konventionen föreskriver något annat. Talan får inte komma under Högsta domstolens prövning utan att Högsta domstolen meddelat sökanden tillstånd till detta enligt 54 kap. 10 § rättegångsbalken.

6 § Om en ansökan om verkställighet bifalls, skall det utländska avgörandet verkställas på samma sätt som ett svensk domstols lagakraftätagande dom, såvida inte annat följer av artikel 39. Vid verkställighet av ett utländskt avgörande som rör säkerhetsåtgärd skall i stället utsökningsbalkens bestämmelser om verkställighet av beslut om kvarstad eller annan säkerhetsåtgärd tillämpas.

¹ Prop. 1991/92:128, LU36, rskr. 294.

² Konventionens övriga texter finns tillgängliga hos Utrikesdepartementet.

7 § Om hovrätten vid det förfarande som avses i artikel 32 bifaller en ansökan om verkställighet, skall hovrättens beslut anses innefatta ett beslut om kvarstad eller annan åtgärd som avses i 15 kap. rättegångsbalken.

8 § Regeringen skall tillkännage innehållet i sådana underrättelser som avses i artikel VI i Protokoll nr 1.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

På regeringens vägnar

BENGT WESTERBERG

REIDUNN LAURÉN
(Justitiedepartementet)

Enl. F 1992:973 har lagen trätt i kraft 1 jan. 1993.

KONVENTION OM DOMSTOLS BEHÖRIGHET OCH OM VERKSTÄLLIGHET AV DOMAR PÅ PRIVATRÄTTENS OMRÅDE

upprättad i Lugano den 16 september 1988

PREAMBEL

DE HÖGA FÖRDRAGSSLUTANDE PARTERNA,

ANGELÄGNA OM att inom sina områden stärka rättsskyddet för där bosatta personer,

I BETRAKTANDE AV att det för detta ändamål är nödvändigt att fastställa den internationella behörigheten för deras domstolar, att underlätta erkännande och tillskapa ett snabbt förfarande för att säkra verkställighet av domar, officiella handlingar (*actes authentiques*) och inför domstol ingångna förlikningar,

MEDVETNA OM de band som förenar dem, som på det ekonomiska området har kommit till uttryck i frihandelsavtalen mellan Europeiska ekonomiska gemenskapen och medlemsstaterna i Europeiska frihandelssammanslutningen,

MED BEAKTANDE AV Brysselkonventionen den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttsens område, i den lydelse den har fått genom tillträdeskonventionerna under den successiva utvidgningen av de Europeiska gemenskaperna,

ÖVERTYGADE OM att en utsträckning av principerna i den konventionen till de stater som har tillträtt föreliggande konvention kommer att stärka samarbetet på det rättsliga och ekonomiska området i Europa,

I STRÄVAN ATT säkerställa en så enhetlig tolkning som möjligt av konventionen,

HAR i denna anda BESLUTAT ingå denna konvention och

HAR KOMMIT ÖVERENS OM FÖLJANDE:

AVDELNING I TILLÄMPNINGSOMRÅDE

Artikel 1

Denna konvention är tillämplig på privaträttsens område, oberoende av vilket slag av domstol det är fråga om. Den omfattar i synnerhet inte skattefrågor, tullfrågor och förvaltningsrättsliga frågor.

Konventionen är inte tillämplig på:

1. fysiska personers rättsliga ställning, rättskapacitet eller rättshandlingsförmåga, makars förmögenhetsförhållanden, arv och testamente;
2. konkurs, ackord och liknande förfaranden;
3. social trygghet;
4. skiljeförfarande.

AVDELNING II DOMSTOLS BEHÖRIGHET

Avsnitt 1

Allmänna bestämmelser

Artikel 2

Om inte annat föreskrivs i denna konvention, skall talan mot den som har hemvist i en konventionsstat väckas vid domstol i den staten, oberoende av i vilken stat han har medborgarskap.

För den som inte är medborgare i den stat där han har hemvist gäller samma bestämmelser om domstols behörighet som för statens egna medborgare.

Artikel 3

Talan mot den som har hemvist i en konventionsstat får väckas vid domstol i en annan konventionsstat endast med stöd av bestämmelserna i avsnitt 2 till 6 i denna avdelning.

Särskilt följande bestämmelser får inte tillämpas mot en sådan person:

- i Belgien: artikel 15 i civillagen (Code civil – Burgerlijk Wetboek) och artikel 638 i rättegångslagen (Code judiciaire – Gerechtelijk Wetboek),
- i Danmark: paragraf 246, andra och tredje stycket i Lov om rettens pleje,
- i Förbundsrepubliken Tyskland: artikel 23 i civilprocesslagen (Zivilprozessordnung),
- i Grekland: artikel 40 i civilprocesslagen (Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας),
- i Frankrike: artikel 14 och 15 i civillagen (Code civil),
- i Irland: de bestämmelser som medger behörighet på den grunden att stämningsansökan har delgivits svaranden under hans tillfälliga vistelse i Irland,

- i Island: artikel 77 i civilprocesslagen (lög um meðferð einkamála í héraði),
- i Italien: artiklarna 2 och 4, nr. 1 och 2 i civilprocesslagen (Codice di procedura civile),
- i Luxemburg: artikel 14 och 15 i civillagen (Code civil),
- i Nederländerna: artikel 126, tredje stycket och artikel 127 i civilprocesslagen (Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering),
- i Norge: 32 § i tvistemålsloven,
- i Österrike: artikel 69 i lagen om domstols behörighet (Jurisdiktionsnorm),
- i Portugal: artiklarna 65 (1)(c), 65 (2) och 65A (c) i civilprocesslagen (Código de Processo Civil) och artikel 11 i lagen om rättegången i arbetstvister (Código de Processo de Trabalho),
- i Schweiz: le for du lieu du séquestre/Gerichtsstand des Arrestortes/foro del luogo del sequestro enligt artikel 4 i den federala lagen om internationell privaträtt (loi fédérale sur le droit international privé/Bundesgesetz über das internationale Privatrecht/legge federale sul diritto internazionale privato),
- i Finland: 10 kap. 1 § andra, tredje och fjärde meningarna i rättegångsbalken,
- i Sverige: 10 kap. 3 § första stycket, första meningen i rättegångsbalken,
- i Storbritannien och Nordirland: de bestämmelser som medger att domstols behörighet grundas på:
 - a) att stämningsansökan har delgivits svaranden under hans tillfälliga vistelse i Storbritannien och Nordirland; eller
 - b) att svaranden har egendom i Storbritannien och Nordirland; eller
 - c) att käranden erhållit kvarstad eller liknande säkerhetsåtgärd i egendom som finns i Storbritannien och Nordirland.

Artikel 4

Om svaranden inte har hemvist i någon konventionsstat bestäms domstolarnas behörighet i varje konventionsstat i enlighet med den statens egen lag, om inte annat följer av bestämmelserna i artikel 16.

Mot en sådan svarande kan den som har hemvist i en konventionsstat, oberoende av medborgarskap, på samma sätt som statens egna medborgare, åberopa de bestämmelser om domstols behörighet som gäller där och särskilt de bestämmelser som anges i artikel 3, andra stycket.

Avsnitt 2

Särskilda behörighetsregler

Artikel 5

Talan mot den som har hemvist i en konventionsstat kan väckas i en annan konventionsstat:

1. om talan avser avtal, vid domstolen i den ort där den förpliktelse som talan avser har uppfyllts eller skall uppfyllas; om talan avser anställningsavtal är denna ort den där arbetstagaren vanligtvis utför sitt arbete eller, om arbetstagaren inte vanligtvis utför sitt arbete i en och samma stat, den ort där det affärsställe genom vilket han anställdes är beläget;
2. om talan avser underhållsbidrag, vid domstolen i den ort där den underhållsberättigade har sin hemvist eller vanliga vistelseort eller, om talan har samband med frågan om någons rättsliga ställning, den domstol som enligt sin egen lag är behörig att pröva denna fråga, såvida inte behörigheten endast grundar sig på den ena partens medborgarskap;
3. om talan avser skadestånd utanför avtalsförhållanden, vid domstolen i den ort där skadan inträffade;
4. om talan avser enskilt anspråk i anledning av brott, vid den domstol där brottmålet är anhängigt, i den mån domstolen enligt sin lag är behörig att pröva enskilda anspråk;
5. i fråga om tvist som härför sig till verksamheten vid en filial, agentur eller liknande, vid domstolen i den ort där denna är belägen;
6. i hans egenskap av instiftare av en "trust", "trustee" eller insatt förmåns-tagare till en "trust", som är upprättad antingen genom lag eller genom en skriftlig handling eller muntligen och skriftligen bekräftad, vid domstolarna i den konventionsstat där "trusten" har sitt säte;
7. i fråga om tvist om betalning av bärgarlön för bärgning av skeppslast eller för frakt, vid den domstol där lasten eller frakten:
 - a) har blivit föremål för kvarstad eller liknande säkerhetsåtgärd för att säkerställa sådan betalning, eller
 - b) kunde ha blivit föremål för sådan säkerhetsåtgärd, om inte borgen eller annan säkerhet hade ställts;

förutsatt att det görs gällande att svaranden har någon rätt till lasten eller frakten eller hade sådan rätt vid tiden för bärgningen.

Artikel 6

Talan mot den som har hemvist i en konventionsstat kan även väckas:

1. om han är en av flera svarande, vid domstol där någon av svarandena har hemvist;
2. om talan avser återgångskrav eller annat liknande, vid den domstol där det ursprungliga käromålet är anhängigt, såvida inte detta har väckts endast för att få talan mot tredje man prövad vid annan domstol än den som annars skulle ha varit behörig att pröva talan mot honom;
3. vid genkärsmål som grundar sig på samma avtal eller omständigheter som huvudkärålet, vid den domstol där huvudkärålet är anhängigt;
4. om talan avser avtal och denna talan får förenas med ett annat mål mot samma svarande om sakrätt till fast egendom, vid domstolen i den konventionsstat där fastigheten är belägen.

Artikel 6A

En domstol i en konventionsstat som med stöd av denna konvention är behörig att pröva ett mål om ansvar till följd av ett fartygs användning eller drift är, liksom annan domstol som enligt lagen i den staten är behörig i stället för denna, också behörig att pröva mål om begränsning av sådant ansvar.

Avsnitt 3**Behörighetsregler för försäkringstvister***Artikel 7*

För försäkringstvister gäller i fråga om domstols behörighet – utöver föreskrifterna i artikel 4 och artikel 5 punkt 5 – bestämmelserna i detta avsnitt.

Artikel 8

Talan mot en försäkringsgivare som har hemvist i en konventionsstat kan väckas:

1. vid domstolarna i den stat där han har hemvist, eller
2. i en annan konventionsstat, vid domstolen i den ort där försäkringstagaren har hemvist, eller
3. om han är en samförsäkrare, vid den domstol i en konventionsstat där talan har väckts mot huvudförsäkringsgivaren.

En försäkringsgivare, som inte har hemvist i någon konventionsstat men som har en filial, agentur eller liknande i en sådan stat, skall i fråga om tvister som hänför sig till verksamheten vid denna anses ha hemvist i den staten.

Artikel 9

Beträffande ansvarsförsäkring eller försäkring av fast egendom kan talan mot försäkringsgivaren också väckas vid domstolen i den ort där skadan inträffade. Detsamma gäller om både lös och fast egendom omfattas av samma försäkringsavtal och har skadats genom samma händelse.

Artikel 10

I fråga om ansvarsförsäkring kan, om lagen i domstolsstaten tillåter det, talan mot försäkringsgivaren vidare väckas vid den domstol där den skadelidande har väckt talan mot den försäkrade.

Bestämmelserna i artiklarna 7, 8 och 9 gäller om den skadelidande väcker talan direkt mot försäkringsgivaren, om sådan direkt talan är tillåten. Om den lag som är tillämplig på sådan direkt talan tillåter att talan mot försäkringstagaren eller den försäkrade får provas i samma rättegång, är samma domstol behörig i förhållande till dessa personer.

Artikel 11

Med undantag av de fall som avses i artikel 10, tredje stycket, får en försäkringsgivare väcka talan endast vid domstolarna i den konventionsstat där svaranden har hemvist, vare sig denne är försäkringstagare, försäkrad eller förmanstagare.

Bestämmelserna i detta avsnitt inskränker inte rätten att väcka genkärsmål vid den domstol där huvudkäröålet, enligt bestämmelserna i detta avsnitt, är anhängigt.

Artikel 12

Avvikelser från bestämmelserna i detta avsnitt i ett avtal om domstols behörighet gäller endast om avtalet:

1. har ingåtts efter tvistens uppkomst, eller
2. ger försäkringstagaren, den försäkrade eller en förmanstagare rätt att väcka talan vid andra domstolar än dem som anges i detta avsnitt, eller
3. har ingåtts mellan en försäkringstagare och en försäkringsgivare, vilka vid försäkringsavtalets ingående hade hemvist eller sin vanliga vistelseort i samma konventionsstat, och avtalet innebär att domstolarna i den staten skall vara behöriga även om skadan skulle inträffa utomlands, såvida inte ett sådant avtal strider mot lagen i den staten, eller
4. har ingåtts med en försäkringstagare som inte har hemvist i någon konventionsstat, förutsatt att försäkringen inte är obligatorisk och inte heller avser fast egendom i en konventionsstat, eller

5. hänför sig till ett försäkringsavtal som omfattar en eller flera av de i artikel 12A nämnda riskerna.

Artikel 12A

De i artikel 12 punkt 5 omnämnda riskerna är följande:

1. förlust av eller skada på
 - a) havsgående fartyg, anläggningar offshore eller på fria havet eller luftfartyg, där förlusten eller skadan har samband med deras användning för kommersiellt ändamål,
 - b) gods under transport, med undantag för passagerares resgods, när transporten helt eller delvis sker med sådant fartyg eller luftfartyg;
2. ansvar, med undantag för fysisk skada på passagerare eller förlust av eller skada på deras resgods,
 - a) som grundar sig på användningen eller driften av fartyg, anläggningar eller luftfartyg som anges i punkt 1 a), såvida inte lagen i den konventionsstat där sådant luftfartyg är registrerat förbjuder avtal om domstols behörighet i fråga om försäkring av sådana risker,
 - b) för förlust eller skada orsakad av gods under transport enligt punkt 1 b);
3. ekonomisk förlust som har samband med användningen eller driften av fartyg, anläggningar eller luftfartyg enligt punkt 1 a), särskilt förlust av frakt eller befaktningsintäkter;
4. varje risk som har samband med någon av de i punkterna 1 till 3 nämnda riskerna.

Avsnitt 4

Behörighetsregler för konsumenttvister

Artikel 13

I tvister som gäller avtal som har ingåtts av en person för ändamål som kan anges ligga utanför hans affärsverksamhet eller yrkesmässiga verksamhet, i det följande kallad "konsumenten", gäller i fråga om behörigheten – om inte annat följer av föreskrifterna i artikel 4 och artikel 5 punkt 5 – bestämmelserna i detta avsnitt, om det gäller:

1. köp av varor där betalningen skall erläggas i särskilda poster, eller
2. lån som skall återbetalas i särskilda poster eller någon annan form av kredit om lånet eller krediten var avsedd att finansiera köp av varor, eller

3. andra avtal om tillhandahållande av varor eller tjänster, om

- a) avtalet föregicks av ett särskilt anbud riktat till konsumenten i den konventionsstat där han har hemvist eller annonsering där, och
- b) konsumenten vidtog de för avtalets ingående nödvändiga åtgärderna i den staten.

Om konsumentens avtalspart inte har hemvist i en konventionsstat men har en filial, agentur eller liknande i en sådan stat, skall han anses ha hemvist i den staten såvitt avser tvister som hänför sig till denna verksamhet.

Detta avsnitt skall inte tillämpas på transportavtal.

Artikel 14

Konsumenten får väcka talan mot den andra avtalsparten antingen vid domstolarna i den konventionsstat där denne har hemvist eller vid domstolarna i den konventionsstat där han själv har hemvist.

Talan mot en konsument får av den andra avtalsparten väckas endast vid domstolarna i den konventionsstat där konsumenten har hemvist.

Dessa bestämmelser inskränker inte rätten att väcka genkärsmål vid den domstol där huvudkärålet, enligt bestämmelserna i detta avsnitt, är anhängigt.

Artikel 15

Avvikelser från bestämmelserna i detta avsnitt i ett avtal om domstols behörighet gäller endast om avtalet:

1. har ingåtts efter tvistens uppkomst, eller
2. ger konsumenten rätt att väcka talan vid andra domstolar än dem som anges i detta avsnitt, eller
3. har ingåtts av en konsument och dennes avtalspart, vilka vid avtalets ingående hade hemvist eller sin vanliga vistelseort i samma konventionsstat, och avtalet ger domstolarna i den staten behörighet, såvida inte ett sådant avtal strider mot lagen i den staten.

Avsnitt 5

Exklusiv behörighet

Artikel 16

Följande domstolar skall, oberoende av parternas hemvist, ha exklusiv behörighet:

1. a) om talan avser sakrätt i fast egendom eller nyttjanderätt till fast egendom, domstolarna i den konventionsstat där egendomen är belägen;
 b) dock skall, om talan avser avtal om nyttjanderätt till fast egendom för tillfälligt privat bruk under en tid av högst sex på varandra följande månader, också domstolarna i den konventionsstat där svaranden har hemvist vara behöriga under förutsättning att nyttjanderättshavaren är en fysisk person och ingendera parten har hemvist i den konventionsstat där egendomen är belägen;
2. om talan avser giltighet, ogiltighet eller upplösning av bolag eller andra juridiska personer eller beslut av deras organ, domstolarna i den konventionsstat där den juridiska personen har sitt säte;
3. om talan avser giltigheten av inskrivningar i offentliga register, domstolarna i den konventionsstat där registret förs;
4. om talan avser registrering eller giltighet av patent, varumärken, mönster och liknande rättigheter för vilka krävs deposition eller registrering, domstolarna i den konventionsstat där deposition eller registrering har begärts eller har ägt rum eller – på grund av bestämmelserna i en internationell konvention – anses ha ägt rum;
5. om talan avser verkställighet av domar, domstolarna i den konventionsstat där domen har verkställts eller skall verkställas.

Avsnitt 6

Avtal om domstols behörighet

Artikel 17

1. Om parterna har träffat avtal om att en domstol eller domstolarna i en konventionsstat skall vara behöriga att avgöra en redan uppkommen tvist eller framtida tvister i anledning av ett bestämt rättsförhållande, och minst en av parterna har hemvist i en konventionsstat, skall endast den domstolen eller domstolarna i den staten vara behöriga. Ett sådant avtal skall vara antingen:
 - a) skriftligt eller också muntligt och skriftligen bekräftat, eller
 - b) i en form som överensstämmer med praxis som parterna har utbildat mellan sig, eller
 - c) i internationell handel, i en form som överensstämmer med handelsbruk eller annan sedvänja som parterna kände till eller borde ha känt till och som är allmänt känd och regelmässigt iakttagas av parter i avtal av föreliggande typ vid det ifrågavarande slaget av handel.

Om ett sådant avtal har ingåtts mellan parter av vilka ingen har hemvist i en konventionsstat, är domstolarna i andra konventionsstater inte behöriga att pröva tvisten så länge den eller de utvalda domstolarna inte har förklarat sig obehöriga.

2. Den domstol eller de domstolar i en konventionsstat som enligt en handling varigenom en "trust" har bildats är behörig domstol har exklusiv behörighet vid talan som väcks mot en instiftare, "trustee" eller insatt förmånstagare till en "trust", om saken angår förhållandet mellan dessa personer eller deras rättigheter eller skyldigheter inom ramen för "trusten".
3. Avtal om domstols behörighet eller motsvarande bestämmelser i en handling varigenom en "trust" har bildats, har ingen verkan om de strider mot bestämmelserna i artiklarna 12 eller 15, eller om de domstolar vars behörighet de utesluter har exklusiv behörighet enligt artikel 16.
4. Om ett avtal om domstols behörighet har träffats till förmån för endast en av parterna, behåller den parten sin rätt att väcka talan vid varje annan domstol som är behörig enligt denna konvention.
5. I mål om anställningsavtal är avtal om domstols behörighet giltigt endast om det har ingåtts efter tvistens uppkomst.

Artikel 18

Utöver den behörighet som en domstol i en konventionsstat har enligt andra bestämmelser i denna konvention, är domstolen behörig om svaranden går i svaromål inför denna. Detta gäller dock inte om svaranden gick i svaromål endast för att bestrida domstolens behörighet eller om en annan domstol har exklusiv behörighet enligt artikel 16.

Avsnitt 7

Prövning av behörighetsfrågan och av frågan om målet kan tas upp

Artikel 19

Om talan som väcks vid en domstol i en konventionsstat gäller en tvist som domstol i en annan konventionsstat är exklusivt behörig att pröva enligt artikel 16, skall domstolen själv förklara sig obehörig.

Artikel 20

Om talan väcks i en konventionsstat mot en svarande som har hemvist i en annan konventionsstat, och svaranden inte går i svaromål, skall domstolen självant förklara sig obehörig, såvida den inte är behörig enligt bestämmelserna i denna konvention.

Domstolen skall låta handläggningen av målet vila till dess att det har klarlagts att svaranden har haft möjlighet att få del av stämningsansökan eller motsvarande handling i så god tid att han kunnat förbereda sitt svaromål eller att alla nödvändiga åtgärder för detta syfte har vidtagits.

I stället för bestämmelserna i föregående stycke gäller bestämmelserna i artikel 15 i Haagkonventionen den 15 november 1965 om delgivning i utlandet av handlingar i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur, om stämningsansökan eller underrättelse därom skall översändas utomlands i enlighet med nämnda konvention.

Avsnitt 8**Litispensens och mål som har samband med varandra***Artikel 21*

Om talan väcks vid domstolar i olika konventionsstater rörande samma sak och målen gäller samma parter, skall varje domstol utom den vid vilken talan först väckts självant låta handläggningen av målet vila till dess att det har fastställts att den domstol vid vilken talan först väckts är behörig.

När det har fastställts att den domstol vid vilken talan först väckts är behörig, skall övriga domstolar självant avvisa talan till förmån för den domstolen.

Artikel 22

Om käromål som har samband med varandra är väckta vid domstolar i olika konventionsstater och målen provas i första instans, får varje domstol utom den vid vilken talan först väckts låta handläggningen av målet vila.

Annan domstol än den vid vilken talan först väckts får också avvisa talan på begäran av en av parterna, om dess lag tillåter förening av mål som har samband med varandra och den domstol vid vilken talan först väckts är behörig att pröva båda käromålen.

Vid tillämpningen av denna artikel skall käromål anses ha samband med varandra om de är så förenade att en gemensam handläggning och dom är påkallad för att undvika att oförenliga domar meddelas som en följd av att käromålen provas i olika rättegångar.

Artikel 23

Om flera domstolar är exklusivt behöriga, skall varje domstol utom den vid vilken talan först väckts förklara sig obehörig till förmån för den domstolen.

Avsnitt 9

Interimistiska åtgärder, däribland säkerhetsåtgärder

Artikel 24

Interimistiska åtgärder, däribland säkerhetsåtgärder, som kan vidtas enligt lagen i en konventionsstat, får begäras hos domstolarna i den staten, även om domstol i en annan konventionsstat är behörig att pröva målet i sak enligt denna konvention.

AVDELNING III

ERKÄNNANDE OCH VERKSTÄLLIGHET

Artikel 25

I denna konvention förstås med dom varje avgörande som har meddelats av domstol i en konventionsstat oavsett dess rubricering, såsom dom, beslut eller förordnande om verkställighet, liksom domstolstjänstemans beslut i fråga om rättegångskostnader.

Avsnitt 1

Erkännande

Artikel 26

En dom som har meddelats i en konventionsstat skall erkännas i de andra konventionsstaterna utan att något särskilt förfarande behöver anlitas.

Om frågan om en dom skall erkännas eller inte är föremål för tvist, kan en part, som gör gällande att domen skall erkännas, genom att anlita det förfarande som föreskrivs i avsnitt 2 och 3 i denna avdelning, få fastställt att domen skall erkännas.

Om utgången av ett mål som handläggs vid en domstol i en konventionsstat är beroende av om en dom skall erkännas, är den domstolen behörig att pröva frågan om erkännande.

Artikel 27

En dom skall inte erkännas:

1. om ett erkännande skulle strida mot grunderna för rättsordningen (ordre public) i den stat där domen görs gällande;
2. om det är en tredsdom eller en annan dom som har meddelats mot en utebliven svarande och svaranden inte på rätt sätt har delgivits stämningsansökan eller motsvarande handling i tillräcklig tid för att kunna förbereda sitt svaromål;
3. om domen är oförenlig med en dom som har meddelats i en tvist mellan samma parter i den stat där domen görs gällande;
4. om domstolen i ursprungsstaten i sin dom har tagit ställning till en fråga om en fysisk persons rättsliga ställning, rättskapacitet eller rättshandlingsförmåga, makars förmögenhetsförhållanden, arv eller testamente i strid med en internationellt privaträttslig bestämmelse i den stat där domen görs gällande, såvida inte resultatet skulle ha blivit detsamma om domstolen hade tillämpat sistnämnda stats internationellt privaträttsliga bestämmelser;
5. om domen är oförenlig med en dom som tidigare har meddelats i en icke-konventionsstat mellan samma parter och rörande samma sak, såvida den först meddelade domen uppfyller de nödvändiga villkoren för erkännande i den stat där domen görs gällande.

Artikel 28

En dom skall vidare inte erkännas om den strider mot bestämmelserna i avsnitt 3, 4 och 5 i avdelning II, och inte heller i de fall som avses i artikel 59.

Erkännande av en dom får också vägras i de fall som avses i artikel 54B punkt 3 och artikel 57 punkt 4.

Vid den behörighetsprövning som åsyftas i de föregående styckena är den domstol eller myndighet som prövar frågan om erkännande bunden av de faktiska omständigheter som domstolen i ursprungsstaten har grundat sin behörighet på. Domstolens behörighet i ursprungsstaten får inte omprövas på andra grunder än som avses i första och andra styckena; behörighetsreglerna omfattas inte av de i artikel 27 punkt 1 åsyftade grunderna för rättsordningen.

Artikel 29

En utländsk dom får aldrig omprövas i sak.

Artikel 30

Om det vid domstol i en konventionsstat görs gällande att en dom som har meddelats i en annan konventionsstat skall erkännas, får domstolen låta handläggningen av målet vila om ändring i domen har sökts genom anlitande av ordinära rättsmedel.

Om det vid domstol i en konventionsstat görs gällande att en dom som har meddelats i Irland eller Storbritannien och Nordirland skall erkännas, får domstolen låta handläggningen av målet vila om verkställighet av domen har uppskjutits i ursprungsstaten på grund av att ändring i domen har sökts.

Avsnitt 2

Verkställighet

Artikel 31

En dom som har meddelats i en konventionsstat och som är verkställbar i den staten skall verkställas i en annan konventionsstat sedan domen, på ansökan av part, har förklarats vara verkställbar där.

I Storbritannien och Nordirland skall sådana domar dock verkställas i England och Wales, i Skottland eller i Nordirland sedan domen, på ansökan av part, har registrerats för verkställighet i den delen av Storbritannien och Nordirland.

Artikel 32

1. Ansökan om verkställighet skall göras:

- i Belgien, vid tribunal de première instance eller rechtbank van eerste aanleg,
- i Danmark, vid byretten,
- i Förbundsrepubliken Tyskland, hos ordföranden i en avdelning av Landgericht,
- i Grekland, vid μονομελές πρωτοδικείο,
- i Spanien, vid Juzgado de Primera Instancia,
- i Frankrike, hos ordföranden i tribunal de grande instance,
- i Irland, vid High Court,
- i Island, hos héraðsdómari,
- i Italien, vid corte d'appello,
- i Luxemburg, hos ordföranden i tribunal d'arrondissement,
- i Nederländerna, hos ordföranden i arrondissementsrechtbank,
- i Norge, vid herredsrett eller byrett, som namsrett,

- i Österrike, vid Landesgericht eller vid Kreisgericht,
 - i Portugal, vid Tribunal Judicial de Círculo,
 - i Schweiz:
 - a) beträffande domar som innebär en förpliktelse att betala en summa pengar, hos juge de la mainlevée/Rechtsöffnungsrichter/giudice competente a pronunciare sul rigetto dell'opposizione, inom ramen för det förfarande som regleras i artiklarna 80 och 81 i loi fédérale sur la poursuite pour dettes et la faillite/Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs/legge federale sulla esecuzione e sul fallimento,
 - b) beträffande domar som innebär andra förpliktelser än betalning av en summa pengar, hos juge cantonal d'exequatur compétent/zuständiger kantonaler Vollstreckungsrichter/giudice cantonale competente a pronunciare l'exequatur,
 - i Finland, hos överexekutor,
 - i Sverige, vid Svea hovrätt,
 - i Storbritannien och Nordirland:
 - a) i England och Wales vid High Court of Justice eller, i fråga om domar om underhållsskyldighet, vid Magistrates' Court genom förmedling av Secretary of State;
 - b) i Skottland, vid Court of Session eller, i fråga om domar om underhållsskyldighet, vid Sheriff Court genom förmedling av Secretary of State;
 - c) i Nordirland vid High Court of Justice eller, i fråga om domar om underhållsskyldighet, vid Magistrates' Court genom förmedling av Secretary of State.
2. Den lokala behörigheten skall bestämmas efter gäldenärens hemvist. Om denne inte har hemvist i den stat där verkställighet begärs, skall behörigheten bestämmas efter den plats där verkställighet skall ske.

Artikel 33

Förfarandet vid ansökan om verkställighet regleras av lagen i den stat där verkställighet begärs.

Sökanden skall uppge en delgivningsadress inom den domstols domkrets där ansöknings görs. Om lagen i den staten inte föreskriver en sådan delgivningsadress, skall sökanden i stället utse ett ombud i saken.

De handlingar som anges i artiklarna 46 och 47 skall bifogas ansökan.

Artikel 34

Den domstol som prövar ansökningen skall avgöra frågan snarast; i detta skede av förfarandet skall motparten inte ges tillfälle att yttra sig över ansökan.

Ansökningen får avslås endast på någon av de i artiklarna 27 och 28 angivna grunderna.

Den utländska domen får aldrig omprövas i sak.

Artikel 35

En behörig domstolstjänsteman skall snarast, på det sätt som föreskrivs i verkställighetsstaten, underrätta sökanden om det avgörande som har meddelats med anledning av ansökningen.

Artikel 36

Om verkställighet medges, kan motparten söka ändring av avgörandet inom en månad från det att han delgavs detta.

Om ändringssökanden har hemvist i annan konventionsstat än den där avgörandet att medge verkställighet meddelades, skall fristen för att söka ändring vara två månader och löpa från den dag då beslutet delgavs honom, antingen personligen eller i hans bostad. Fristen får inte förlängas på grund av långt avstånd.

Artikel 37

1. Ansökan om ändring av ett avgörande som medger verkställighet skall göras enligt de bestämmelser som gäller för kontradiktorisk tvistemålsprocess:

- i Belgien, vid tribunal de première instance eller rechtbank van eerste aanleg,
- i Danmark, vid landsretten,
- i Förbundsrepubliken Tyskland, vid Oberlandesgericht,
- i Grekland, vid εφετείο,
- i Spanien, vid Audiencia Provincial,
- i Frankrike, vid Cour d'appel,
- i Irland, vid High Court,
- i Island, hos héraðsdómari,
- i Italien, vid corte d'appello,
- i Luxemburg, vid Cour supérieure de justice som överinstans i tvistemål,
- i Nederländerna, vid arrondissementsrechtbank,
- i Norge, vid lagmannsrett,

- i Österrike, vid Landesgericht eller vid Kreisgericht,
- i Portugal, vid Tribunal de Relação,
- i Schweiz, vid tribunal cantonal/Kantonsgesicht/tribunale cantonale,
- i Finland, vid hovrätten,
- i Sverige, vid Svea hovrätt,
- i Storbritannien och Nordirland:
 - a) i England och Wales vid High Court of Justice eller, i fråga om domar om underhållsskyldighet, vid Magistrates' Court;
 - b) i Skottland, vid Court of Session eller, i fråga om domar om underhållsskyldighet, vid Sheriff Court;
 - c) i Nordirland, vid High Court of Justice eller, i fråga om domar om underhållsskyldighet, vid Magistrates' Court.

2. Mot det avgörande som meddelas med anledning av att ändring har sökts får talan endast föras:

- i Belgien, Grekland, Spanien, Frankrike, Italien, Luxemburg och Nederländerna, genom kassationsbesvär,
- i Danmark, genom överklagande till højesteret efter tillstånd från justitieministern,
- i Förbundsrepubliken Tyskland, genom Rechtsbeschwerde,
- i Irland, genom överklagande av en rättsfråga till Supreme Court,
- i Island, genom överklagande till Hæstiréttur,
- i Norge, genom överklagande /kjæremål eller anke/ till Høyesteretts Kjæremålsutvalg eller Høyesterett,
- i Österrike, vid överklagande, genom Revisionsrekurs och, vid opposition, genom Berufung med möjlighet till Revision,
- i Portugal, genom överklagande av en rättsfråga,
- i Schweiz, genom recours de droit public devant le tribunal fédéral/staatsrechtliche Beschwerde beim Bundesgericht/ricorso di diritto pubblico davanti al tribunale federale,
- i Finland, genom överklagande till högsta domstolen,
- i Sverige, genom överklagande till högsta domstolen,
- i Storbritannien och Nordirland, genom ett överklagande som avser en rättsfråga.

Artikel 38

Den domstol, som handlägger verkställighetsfrågan efter det att ändring har sökts enligt artikel 37 första stycket, får på begäran av klaganden låta handläggningen av målet vila, om talan mot domen har förts genom anlitande av ordinära rättsmedel i ursprungsstaten eller om tiden för sådan talan ännu

inte har löpt ut; i sistnämnda fall får domstolen bestämma en tid inom vilken en sådan talan skall föras.

Om domen meddelades i Irland eller i Storbritannien och Nordirland skall varje form av överprövning som står till buds i ursprungsstaten anses som en sådan talan mot domen med anlitande av ordinära rättsmedel som avses i första stycket.

Domstolen kan också göra verkställigheten beroende av att det ställs sådan säkerhet som domstolen bestämmer.

Artikel 39

Så länge den i artikel 36 angivna fristen för att söka ändring ännu inte har löpt ut och intill dess att beslut har meddelats med anledning av att ändring söks, får inga andra åtgärder för verkställighet än säkerhetsåtgärder vidtas mot gäldenärens egendom.

Ett avgörande som medger verkställighet medför att sådana säkerhetsåtgärder får vidtas.

Artikel 40

1. Om en ansökan om verkställighet avslås, kan sökanden ansöka om ändring av avgörandet:

- i Belgien, vid cour d'appel eller hof van beroep,
- i Danmark, vid landsret,
- i Förbundsrepubliken Tyskland, hos Oberlandesgericht,
- i Grekland, vid εφετείο,
- i Spanien, vid Audiencia Provincial,
- i Frankrike, vid cour d'appel,
- i Irland, vid High Court,
- i Island, hos héraðsdómari,
- i Italien, vid corte d'appello,
- i Luxemburg, vid Cour supérieure de justice som överinstans i civilmål,
- i Nederländerna, vid gerechtshof,
- i Norge, vid lagmannsrett,
- i Österrike, vid Landesgericht eller vid Kreisgericht,
- i Portugal, vid Tribunal de Relação,
- i Schweiz, vid tribunal cantonal/Kantonsgericht/tribunale cantonale,
- i Finland, vid hovrätt,
- i Sverige, vid Svea hovrätt,
- i Storbritannien och Nordirland:

- a) i England och Wales vid High Court of Justice eller, i fråga om domar om underhållsskyldighet, vid Magistrates' Court;
 - b) i Skottland, vid Court of Session eller, i fråga om domar om underhållsskyldighet, vid Sheriff Court;
 - c) i Nordirland, vid High Court of Justice eller, i fråga om domar om underhållsskyldighet, vid Magistrates' Court.
2. Den domstol som handlägger frågan om verkställighet efter det att ändring har sökts skall höra motparten. Om denne underlåter att förklara sig skall bestämmelserna i artikel 20, andra och tredje styckena, tillämpas även om han inte har hemvist i en konventionsstat.

Artikel 41

Mot det avgörande som meddelas med anledning av att sådan ändring som avses i artikel 40 har sökts får talan endast föras:

- i Belgien, Grekland, Spanien, Frankrike, Italien, Luxemburg och Nederländerna, genom kassationsbesvär,
- i Danmark, genom besvär till højesteret efter tillstånd från justitieministern,
- i Förbundsrepubliken Tyskland, genom Rechtsbeschwerde,
- i Irland, genom överklagande av en rättsfråga till Supreme Court,
- i Island, genom överklagande till Hæstiréttur,
- i Norge, genom överklagande /kjæremål eller anke/ till Høyesteretts Kjæremålsutvalg eller Høyesterett,
- i Österrike, genom Revisionsrekurs,
- i Portugal, genom överklagande av en rättsfråga,
- i Schweiz, genom recours de droit public devant le tribunal fédéral/ staatsrechtliche Beschwerde beim Bundesgericht/ricorso di diritto pubblico davanti al tribunale federale,
- i Finland, genom överklagande till högsta domstolen,
- i Sverige, genom överklagande till högsta domstolen,
- i Storbritannien och Nordirland, genom ett överklagande som avser en rättsfråga.

Artikel 42

Om en utländsk dom omfattar flera yrkanden och verkställighet inte kan medges för domen i dess helhet, skall domstolen medge verkställighet beträffande ett eller flera av dem.

Sökanden kan begära att domen verkställs delvis.

Artikel 43

En utländsk dom, varigenom någon förpliktas att betala vite, är verkställbar i verkställighetsstaten endast om vitets belopp slutligt har fastställts av domstol i ursprungsstaten.

Artikel 44

Om sökanden i ursprungsstaten helt eller delvis hade rättshjälp eller fri rättegång eller var befriad från kostnader eller avgifter, skall han vid det förfarande som avses i artiklarna 32 till 35 vara berättigad till rättshjälp eller fri rättegång eller kostnads- eller avgiftsbefrielse i största möjliga utsträckning enligt lagen i verkställighetsstaten.

En sökande som begär verkställighet av en dom eller ett beslut avseende underhållsskyldighet, som har meddelats av en administrativ myndighet i Danmark eller Island, kan i verkställighetsstaten erhålla de förmåner som anges i första stycket, om han företer et intyg från det danska justitiedepartementet respektive det isländska justitiedepartementet som bekräftar att han uppfyller de ekonomiska villkor som gäller för erhållande av rättshjälp eller fri rättegång, helt eller delvis, eller befrielse från kostnader eller avgifter.

Artikel 45

Ingen säkerhet, borgen eller deposition, oavsett dess benämning, får krävas av den som i en konventionsstat begär verkställighet av en dom, som har meddelats i en annan konventionsstat, på den grunden att han är utländsk medborgare eller inte har sin hemvist eller vistelseort i verkställighetsstaten.

Avsnitt 3

Gemensamma bestämmelser

Artikel 46

Den part som gör gällande att en dom skall erkännas eller ansöker om verkställighet av en dom skall ge in:

1. en kopia av domen som uppfyller de villkor som är nödvändiga för att dess äkthet skall kunna fastställas;
2. när det rör sig om en tredskodom eller annan dom som har meddelats mot en utebliven svarande, originalet eller en bestyrkt kopia av den handling som visar att stämningsansökan eller motsvarande handling har delgivits den uteblivna parten.

Artikel 47

Den part som ansöker om verkställighet skall också ge in:

1. handlingar som visar att domen är verkställbar enligt lagen i ursprungsstaten och att den har delgivits;
2. i förekommande fall, handlingar som visar att sökanden åtnjöt rättshjälp eller fri rättegång i ursprungsstaten.

Artikel 48

Om de i artikel 46 punkt 2 och artikel 47 punkt 2 angivna handlingarna inte har ingivits, kan domstolen bestämma en tid inom vilken de skall inges, godta likvärdiga handlingar eller, om tillgängliga uppgifter kan anses tillräckliga, befria sökanden från skyldigheten att ge in dem.

Om domstolen begär det, skall en översättning av handlingarna ges in; översättningen skall vara bestyrkt av en person som är behörig därtill i någon av konventionsstaterna.

Artikel 49

Ingen legalisering eller annat liknande förfarande får krävas i fråga om de handlingar som anges i artiklarna 46 och 47 och i artikel 48, andra stycket eller i fråga om fullmakt för ombud i saken.

AVDELNING IV**OFFICIELLA HANDLINGAR (ACTES AUTHENTIQUES)
OCH INFÖR DOMSTOL INGÅNGNA FÖRLIKNINGAR***Artikel 50*

En handling som har upprättats eller registrerats som en officiell handling (acte authentique) och som är verkställbar i en konventionsstat skall på ansökan förklaras vara verkställbar i en annan konventionsstat i enlighet med det i artikel 31 och följande artiklar föreskivna förfarandet. Framställningen får avslås endast om verkställighet av den officiella handlingen strider mot grunderna för rättsordningen (ordre public) i verkställighetsstaten.

Den ingivna handlingen måste uppfylla de villkor som är nödvändiga för att den skall kunna godtas som en officiell handling i ursprungsstaten.

Bestämmelserna i avdelning III, avsnitt 3, gäller i tillämpliga delar.

Artikel 51

En förlikning som har ingåtts inför domstol i ett pågående mål och som är verkställbar i den stat där förlikningen ingicks är verkställbar i verkställig-

hetsstaten under samma förutsättningar som officiella handlingar (*actes authentiques*).

AVDELNING V

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

Artikel 52

Vid avgörandet av frågan om en part har hemvist i den konventionsstat där målet är väckt skall domstolen tillämpa sin egen lag.

Om en part inte har hemvist i den stat där målet är anhängigt, skall domstolen, vid avgörandet av frågan om parten har hemvist i en annan konventionsstat, tillämpa den statens lag.

Artikel 53

Vid tillämpningen av denna konvention skall ett bolags eller annan juridisk persons säte anses vara dess hemvist. För att bestämma var detta säte är beläget skall domstolen tillämpa sin egen internationella privaträtt.

För att bestämma om en "trust" har säte i den konventionsstat där målet är anhängigt skall domstolen tillämpa sin egen internationella privaträtt.

AVDELNING VI

ÖVERGÅNGSBESTÄMMELSER

Artikel 54

Bestämmelserna i denna konvention skall tillämpas endast på rättsliga förfaranden som har inletts och på officiella handlingar (*actes authentiques*) som har upprättats eller registrerats efter konventionens ikraftträdande i ursprungsstaten och, i fråga om erkännande eller verkställighet av en dom eller en officiell handling, i den stat som ansökan riktar sig till.

Domar som har meddelats i ursprungsstaten, efter denna konventions ikraftträdande mellan ursprungsstaten och den stat som ansökan riktar sig till, i mål och ärenden som har anhängiggjorts före den dagen, skall dock erkännas och verkställas i den stat som ansökan riktar sig till enligt bestämmelserna i avdelning III, om domstolen har grundat sin behörighet på bestämmelser som överensstämmer antingen med de bestämmelser som anges i avdelning II i denna konvention eller med bestämmelser i en konvention som gällde mellan ursprungsstaten och den stat som ansökan riktar sig till vid tiden för målets eller ärendets anhängiggörande.

Om parterna i en avtalstvist före denna konventions ikraftträdande skriftligen har kommit överens om att den på avtalet tillämpliga lagen skall vara irländsk lag eller lagen i en del av Storbritannien och Nordirland, skall domstolarna i Irland och i den delen av Storbritannien och Nordirland behålla sin behörighet att pröva tvisten.

Artikel 54A

Under en tid av tre år räknat från ikraftträdandet av denna konvention för respektive Danmark, Grekland, Irland, Island, Norge, Finland och Sverige, skall i sjörättsmål behörigheten i dessa stater bestämmas inte endast enligt bestämmelserna i avdelning II utan även enligt de nedan i punkterna 1 till 7 angivna bestämmelserna. Dessa bestämmelser upphör dock att gälla för ifrågavarande stat när den internationella konventionen om kvarstad och liknande säkerhetsåtgärder (arrest) i havsgående fartyg, som undertecknades i Bryssel den 10 maj 1952, träder i kraft i förhållande till den staten.

1. Mot den som har hemvist i en konventionsstat kan i fråga om sjöfordringar talan väckas vid domstolarna i en av de ovan nämnda staterna om det fartyg som fordran hänför sig till, eller annat av honom ägt fartyg, har blivit föremål för kvarstad eller liknande säkerhetsåtgärd (arrest) vid ett rättsligt förfarande inom den senare statens territorium för att säkerställa kravet, eller kunde ha blivit föremål för sådan säkerhetsåtgärd om inte borgen eller annan säkerhet hade ställts, och:
 - a) kåranden har hemvist i denna stat, eller
 - b) fordringen har uppkommit i denna stat, eller
 - c) fordringen har uppkommit under den resa vid vilken säkerhetsåtgärden har, eller kunde ha, vidtagits, eller
 - d) fordringen grundar sig på en sammanstötning eller skada orsakad av ett fartyg på ett annat eller på gods eller personer ombord på något av fartygen, som beror antingen på verkställd eller underlåten manöver eller underlåtenhet att iaktta gällande föreskrifter, eller
 - e) fordringen avser bärgning, eller
 - f) panträtt på grund av inteckning eller annan på avtal grundad panträtt till säkerhet för fordringen gäller i det fartyg som är föremål för kvarstad eller liknande säkerhetsåtgärd (arrest).
2. Kvarstad eller liknande säkerhetsåtgärd (arrest) kan erhållas såväl i det fartyg som sjöfordringen hänför sig till som i annat fartyg ägt av den person som vid tiden för fordringens uppkomst var ägare till det förstnämnda fartyget. I fråga om sådana fordringar som anges i punkt 5 o), p)

eller q) i denna artikel får dock endast det fartyg som sjöfordringen hänförs sig till tas i anspråk.

3. Fartyg skall anses tillhöra samma ägare när alla andelar däri ägs av samma person eller personer.
4. Om, vid skeppslega (demise charter), befraktaren ensam är ansvarig för en sjöfordran som hänförs sig till fartyget, kan kvarstad eller liknande säkerhetsåtgärd (arrest) erhållas för fordringen i detta fartyg eller i annat fartyg som ägs av befraktaren men inte i något annat fartyg som tillhör ägaren. Denna bestämmelse gäller även i andra fall då någon annan än ett fartygs ägare är ansvarig för en sjöfordran.
5. Uttrycket "sjöfordran" innebär en fordran som stöder sig på en eller flera av följande grunder:
 - a) skada orsakad av ett fartyg genom sammanstötning eller på annat sätt;
 - b) dödsfall eller personskada som orsakats av ett fartyg eller som inträffat i samband med driften av ett fartyg;
 - c) bärgning;
 - d) avtal som rör fartygs användning eller förhyrning på grundval av certeparti eller annat;
 - e) avtal som rör transport av gods med ett fartyg på grundval av certeparti, konossement eller annat;
 - f) förlust av eller skada på gods inklusive resgods under transport med fartyg;
 - g) gemensamt haveri;
 - h) bodmeri;
 - i) bogsering;
 - j) lotsning;
 - k) leverans av varor eller materiel för fartygs drift eller underhåll, oberoende av leveransorten;
 - l) byggnad eller reparation av eller utrustning till ett fartyg eller kostnader för dockning;
 - m) befälhavares, befäls och besättnings löner;
 - n) befälhavares utlägg, inklusive utlägg som gjorts av avlastare, befraktare eller agenter för fartygets eller dess ägares räkning;
 - o) tvist om äganderätten till ett fartyg;
 - p) tvist mellan delägare till ett fartyg om äganderätten eller besittningen till fartyget eller driften av eller intäkterna från detta;
 - q) panträtt på grund av inteckning eller annan på avtal grundad panträtt i fartyg.

6. I Danmark skall, i fråga om sjöfordringar som behandlas i punkt 5 o) och p) i denna artikel, uttrycket "arrest" (kvarstad och liknande säkerhetsåtgärder) anses omfatta också "förbud" när detta, enligt paragraferna 646 till 653 i lov om rettens pleje, är det enda tillåtna förfarandet i fråga om sådan fordran.
7. I Island skall, i fråga om sjöfordringar som behandlas i punkt 5 o) och p) i denna artikel, uttrycket "arrest" (kvarstad och liknande säkerhetsåtgärder) anses omfatta också "lögbann" när detta, enligt kapitel III lagen om kvarstad och förbud (lög um kyrrsetningu og lögbann), är det enda tillåtna förfarandet i fråga om sådan fordran.

AVDELNING VII

FÖRHÅLLANDET TILL BRYSSELKONVENTIONEN OCH TILL ANDRA KONVENTIONER

Artikel 54B

1. Denna konvention skall inte inverka på de Europeiska gemenskapernas medlemsstaters tillämpning av konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område som undertecknades i Bryssel den 27 september 1968 och protokollet om gemenskapsdomstolens tolkning av denna konvention som undertecknades i Luxemburg den 3 juni 1971 i den lydelse de har fått genom konventionerna om de Europeiska gemenskapernas medlemsstaters tillträde till nämnda konvention och protokoll, vilka samtliga konventioner och protokoll i det följande benämns Brysselkonventionen.
2. Denna konvention skall dock alltid tillämpas:
 - a) i fråga om domstols behörighet, om svaranden har hemvist i en konventionsstat som inte är medlem i de Europeiska gemenskaperna eller när en domstol i en sådan konventionsstat har behörighet enligt artiklarna 16 eller 17;
 - b) i fråga om litispensens eller när mål har samband med varandra enligt bestämmelserna i artiklarna 21 och 22, och talan väcks i en konventionsstat som inte är medlem i de Europeiska gemenskaperna och i en konventionsstat som är medlem i de Europeiska gemenskaperna;
 - c) vid erkännande och verkställighet, när antingen ursprungsstaten eller den stat som ansökan riktar sig till inte är medlem i de Europeiska gemenskaperna.

3. Erkännande eller verkställighet får, utöver på de grunder som anges i avdelning III, vägras om den bestämmelse som domstolen har grundat sin behörighet på avviker från bestämmelserna om behörighet i denna konvention och erkännande eller verkställighet begärs mot någon som har hemvist i en konventionsstat som inte är medlem i de Europeiska gemenskaperna, såvida inte domen likväl får erkännas eller verkställas enligt vad som gäller i den stat som ansökan riktar sig till.

Artikel 55

Med de begränsningar som följer av artikel 54, andra stycket och artikel 56, skall denna konvention, för de stater som är anslutna till den, ersätta följande konventioner som ingåtts mellan två eller flera av dem:

- konventionen mellan Schweiz och Frankrike om domstols behörighet och verkställighet av civildomar, undertecknad i Paris den 15 juni 1869,
- fördraget mellan Schweiz och Spanien om ömsesidig verkställighet av domar på privaträttens område, undertecknat i Madrid den 19 november 1896,
- konventionen mellan Schweiz och Tyska Riket om erkännande och verkställighet av domar och skiljedomar, undertecknad i Bern den 2 november 1929,
- konventionen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om erkännande och verkställighet av domar, undertecknad i Köpenhamn den 16 mars 1932,
- konventionen mellan Schweiz och Italien om erkännande och verkställighet av domar, undertecknad i Rom den 3 januari 1933,
- konventionen mellan Sverige och Schweiz om erkännande och verkställighet av domar och skiljedomar, undertecknad i Stockholm den 15 januari 1936,
- konventionen mellan Konungariket Belgien och Österrike om ömsesidigt erkännande och verkställighet av domar och officiella handlingar angående underhållsskyldighet, undertecknad i Wien den 25 oktober 1957,
- konventionen mellan Schweiz och Belgien om erkännande och verkställighet av domar och skiljedomar, undertecknad i Bern den 29 april 1959,
- konventionen mellan Förbundsrepubliken Tyskland och Österrike om ömsesidigt erkännande och verkställighet av domar, förlikningar och officiella handlingar på privaträttens område, undertecknad i Wien den 6 juni 1959,

- konventionen mellan Konungariket Belgien och Österrike om ömsesidigt erkännande och verkställighet av domar, skiljedomar och officiella handlingar på privaträttens område, undertecknad i Wien den 16 juni 1959,
- konventionen mellan Österrike och Schweiz om erkännande och verkställighet av domar, undertecknad i Bern den 16 december 1960,
- konventionen mellan Norge samt Storbritannien och Nordirland om ömsesidigt erkännande och verkställighet av civildomar, undertecknad i London den 12 juni 1961,
- konventionen mellan Storbritannien och Nordirland samt Österrike med bestämmelser om ömsesidigt erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område, undertecknad i Wien den 14 juli 1961 med ändringsprotokoll undertecknat i London den 6 mars 1970,
- konventionen mellan Konungariket Nederländerna och Österrike om ömsesidigt erkännande och verkställighet av domar och officiella handlingar på privaträttens område, undertecknad i Haag den 6 februari 1963,
- konventionen mellan Frankrike och Österrike om erkännande och verkställighet av domar och officiella handlingar på privaträttens område, undertecknad i Wien den 15 juli 1966,
- konventionen mellan Luxemburg och Österrike om erkännande och verkställighet av domar och officiella handlingar på privaträttens område, undertecknad i Luxemburg den 29 juli 1971,
- konventionen mellan Italien och Österrike om erkännande och verkställighet av domar, förlikningar och officiella handlingar på privaträttens område, undertecknad i Rom den 16 november 1971,
- konventionen mellan Norge och Förbundsrepubliken Tyskland om erkännande och verkställighet av domar och verkställbara dokument på privaträttens område, undertecknad i Oslo den 17 juni 1977,
- konventionen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område, undertecknad i Köpenhamn den 11 oktober 1977,
- konventionen mellan Österrike och Sverige om erkännande och verkställighet av civildomar, undertecknad i Stockholm den 16 september 1982,
- konventionen mellan Österrike och Spanien om erkännande och verkställighet av domar, förlikningar och verkställbara officiella handlingar på privaträttens område, undertecknad i Wien den 17 februari 1984,
- konventionen mellan Norge och Österrike om erkännande och verkställighet av civildomar, undertecknad i Wien den 21 maj 1984 och
- konventionen mellan Finland och Österrike om erkännande och verkställighet av civildomar, undertecknad i Wien den 17 november 1986.

Artikel 56

Det fördrag och de konventioner som anges i artikel 55 skall fortsätta att gälla på områden där denna konvention inte är tillämplig.

De skall fortsätta att gälla beträffande domar som har meddelats och handlingar som har upprättats eller registrerats som officiella handlingar (*actes authentiques*) före denna konventions ikraftträdande.

Artikel 57

1. Denna konvention skall inte inverka på konventioner som konventionsstaterna har tillträtt eller kommer att tillträda och som på särskilda områden reglerar domstolars behörighet eller erkännande eller verkställighet av domar.
2. Denna konvention skall inte utgöra hinder för en domstol i en konventionsstat som har tillträtt en konvention som avses i punkt 1 att förklara sig behörig i enlighet med den konventionen, även om svaranden har hemvist i en konventionsstat som inte har tillträtt ifrågavarande konvention. Den domstol som handlägger målet skall dock alltid tillämpa artikel 20 i denna konvention.
3. Domar som har meddelats i en konventionsstat med tillämpning av behörighetsregler i en konvention som avses i punkt 1 skall erkännas och verkställas i de andra konventionsstaterna i enlighet med bestämmelserna i avdelning III i denna konvention.
4. Erkännande och verkställighet får, utöver på de grunder som anges i avdelning III, vägras om den stat som ansökan riktas till inte har tillträtt den konvention som avses i punkt 1 och den person mot vilken erkännande eller verkställighet begärs har hemvist i den staten, såvida inte domen likväl får erkännas eller verkställas enligt vad som gäller i den stat som ansökan riktas till.
5. Om det i en i punkt 1 åsyftad konvention, som har tillträtts såväl av ursprungsstaten som av den stat som ansökan riktas till, anges förutsättningar för erkännande eller verkställighet av domar, skall dessa förutsättningar gälla. Bestämmelserna i denna konvention om förfarandet vid erkännande och verkställighet kan dock alltid tillämpas.

Artikel 58

(finns ingen)

Artikel 59

Denna konvention skall inte utgöra hinder för en konventionsstat att i förhållande till en tredje stat, i en konvention om erkännande och verkställighet av domar, förplikta sig att inte erkänna domar som har meddelats i andra konventionsstater mot svarande som har hemvist eller sin vanliga vistelseort i denna tredje stat när domen, i fall som avses i artikel 4, kunnat meddelas endast med stöd av en behörighetsregel som anges i artikel 3, andra stycket.

En konventionsstat får dock inte i förhållande till en tredje stat förplikta sig att inte erkänna en dom som har meddelats i en annan konventionsstat av en domstol som har grundat sin behörighet på att svaranden har egendom i den staten eller att käranden har erhållit kvarstad eller liknande säkerhetsåtgärd i egendom som finns där, om:

1. talan avser äganderätt till egendomen eller rätt att inneha denna, syftar till att erhålla rätt att förfoga över den, eller avser annan tvist som har samband med egendomen, eller
2. egendomen utgör säkerhet för den fordran som är föremål för rättegången.

AVDELNING VIII

SLUTBESTÄMMELSER

Artikel 60

Följande stater får tillträda denna konvention:

- a) de stater som vid den tidpunkt då konventionen öppnas för undertecknande är medlemmar i de Europeiska gemenskaperna eller i Europeiska frihandelssammanslutningen;
- b) de stater som efter det att konventionen har öppnats för undertecknande blir medlemmar i de Europeiska gemenskaperna eller i Europeiska frihandelssammanslutningen;
- c) de stater som har inbjudits att ansluta sig enligt artikel 62 punkt 1 b).

Artikel 61

1. Denna konvention skall vara öppen för undertecknande av de stater som är medlemmar i de Europeiska gemenskaperna eller i Europeiska frihandelssammanslutningen.

2. Konventionen skall ratificeras av de stater som har undertecknat den. Ratifikationsinstrumenten skall deponeras hos schweiziska federala rådet.
3. Konventionen skall träda i kraft den första dagen i den tredje kalendermånaden efter det att två stater, varav den ena är medlem i Europeiska gemenskaperna och den andra är medlem i Europeiska frihandelssammanslutningen, har deponerat sina ratifikationsinstrument.
4. Konventionen skall träda i kraft i förhållande till varje annan signatärstat den första dagen i den tredje kalendermånaden efter det att denna stat har deponerat sitt ratifikationsinstrument.

Artikel 62

1. Sedan konventionen har trätt i kraft får följande stater ansluta sig till den:
 - a) de stater som avses i artikel 60 b),
 - b) andra stater som på begäran av en konventionsstat till depositarien har inbjudits att ansluta sig. Depositarien skall inbjuda staten i fråga endast om den, efter att ha delgivit innehållet i de underrättelser som staten avser att göra enligt artikel 63, har erhållit ett enhälligt samtycke därtill av signatärstaterna och av de konventionsstater som avses i artikel 60 a) och b).
2. Om en anslutande stat önskar tillfoga uppgifter i och för Protokoll Nr 1, skall förhandlingar äga rum. En förhandlingskonferens skall anordnas av schweiziska federala rådet.
3. För en anslutande stat skall konventionen träda i kraft den första dagen i den tredje kalendermånaden efter det att anslutningsinstrumentet deponerades.
4. I fråga om en anslutande stat som avses i punkt 1 a) eller b) skall konventionen dock träda i kraft endast i förhållandet mellan den anslutande staten och de konventionsstater som inte har gjort några invändningar mot anslutningen före den första dagen i den tredje kalendermånaden efter det att anslutningsinstrumentet deponerades.

Artikel 63

Varje anslutande stat skall vid deponeringen av anslutningsinstrumentet lämna den information som krävs för tillämpningen av artiklarna 3, 32, 37, 40, 41 och 55 i denna konvention och skall, i förekommande fall, lämna de uppgifter som har föreskrivits under förhandlingar i och för Protokoll Nr 1.

Artikel 64

1. Denna konvention gäller för en inledande period av fem år räknat från ikraftträdandet enligt artikel 61 punkt 3 och detta även i förhållande till stater som ratificerar eller ansluter sig till konventionen efter detta datum.
2. Vid utgången av den inledande femårsperioden skall konventionen anses förlängd med ett år i sänder.
3. Vid utgången av den inledande femårsperioden får varje konventionsstat, när som helst, säga upp konventionen genom en underrättelse till schweiziska federala rådet.
4. Uppsägningen skall träda i kraft vid utgången av det kalenderår som följer närmast efter en period av sex månader räknat från det att schweiziska federala rådet har mottagit underrättelsen om uppsägning.

Artikel 65

Följande är fogat till konventionen:

- ett Protokoll Nr 1 angående vissa frågor om behörighet, förfarande och verkställighet,
- ett Protokoll Nr 2 om en enhetlig tolkning av konventionen,
- ett Protokoll Nr 3 om tillämpningen av artikel 57.

Dessa protokoll utgör en integrerad del av konventionen.

Artikel 66

Varje konventionsstat får begära revidering av konventionen. För detta ändamål skall schweiziska federala rådet sammankalla en revideringskonferens inom sex månader från den dag då revidering begärdes.

Artikel 67

Schweiziska federala rådet skall underrätta de stater som deltog i diplomatkonferensen i Lugano och stater som därefter har anslutit sig till konventionen om:

- a) deponeringen av ratifikations- eller anslutningsinstrument,
- b) dagen för ikraftträdandet av konventionen i förhållande till konventionsstaterna,
- c) uppsägningar som har mottagits enligt artikel 64,
- d) förklaringar som har mottagits enligt artikel Ia i Protokoll Nr 1,
- e) förklaringar som har mottagits enligt artikel Ib i Protokoll Nr 1,

- f) förklaringar som har mottagits enligt artikel IV i Protokoll Nr 1,
- g) underrättelser gjorda enligt artikel VI i Protokoll Nr 1.

Artikel 68

Denna konvention, som har upprättats i ett enda originalexemplar på danska, engelska, finska, franska, grekiska, holländska, irländska, isländska, italienska, norska, portugisiska, spanska, svenska och tyska språken, vilka alla äger lika giltighet, skall deponeras i schweiziska federala rådets arkiv. Schweiziska federala rådet skall översända en bestyrkt kopia av konventionen till regeringen i varje stat som deltog i diplomatkonferensen i Lugano och till regeringarna i anslutande stater.

PROTOKOLL NR 1

ANGÅENDE VISSA FRÅGOR OM DOMSTOLS BEHÖRIGHET, FÖRFARANDE OCH VERKSTÄLLIGHET

DE HÖGA FÖRDRAGSSLUTANDE PARTERNA HAR KOMMIT
ÖVERENS OM FÖLJANDE BESTÄMMELSER, VILKA SKALL
FÖRKLARA TILL KONVENTIONEN:

Artikel I

Om talan väcks mot en person som har hemvist i Luxemburg vid en domstol i en annan konventionsstat med stöd av artikel 5 punkt 1, får denne göra invändning om domstolens behörighet. Om svaranden inte går i svaromål skall domstolen självantaga förklara sig obehörig.

Ett avtal om domstols behörighet som avses i artikel 17 gäller mot en person som har hemvist i Luxemburg endast om denne uttryckligen och särskilt har godkänt avtalet.

Artikel Ia

1. Schweiz förbehåller sig rätten att i samband med deponeringen av sitt ratifikationsinstrument förklara att en dom som har meddelats i en annan konventionsstat varken skall erkännas eller verkställas i Schweiz om följande villkor är uppfyllda:
 - a) domstolen i ursprungsstaten har uteslutande grundat sin behörighet på artikel 5 punkt 1 i denna konvention, och
 - b) svaranden hade hemvist i Schweiz vid tidpunkten för talans väckande; vid tillämpningen av denna artikel skall ett bolag eller en annan juridisk person anses ha hemvist i Schweiz om dess registrerade säte är i Schweiz och dess huvudsakliga verksamhet bedrivs där, och

- c) svaranden motsätter sig att domen erkänns eller verkställs i Schweiz förutsatt att han inte har avstått från förmånen av förklaringen som avses i denna artikel.
2. Denna reservation skall inte tillämpas i den mån en avvikelse från artikel 59 i den schweiziska federala konstitutionen har medgivits vid den tidpunkt då erkännande eller verkställighet begärs. Den schweiziska regeringen skall underrätta alla signatärstater och anslutande stater om sådana avvikelser.
3. Denna reservation skall upphöra att gälla den 31 december 1999. Den kan återtas när som helst.

Artikel Ib

Varje konventionsstat får genom en förklaring gjord vid tidpunkten för undertecknandet eller deponeringen av ratifikations- eller anslutningsinstrumentet, utan hinder av bestämmelserna i artikel 28, förbehålla sig rätten att inte erkänna och verkställa domar som har meddelats i andra konventionsstater om domstolens behörighet i ursprungsstaten, i enlighet med artikel 16 punkt 1 b), uteslutande har grundats på svarandens hemvist i ursprungsstaten och egendomen är belägen i den stat som har gjort reservationen.

Artikel II

Med förbehåll för mer fördelaktiga nationella föreskrifter, får den som har hemvist i en konventionsstat och är åtalad för ett icke uppsåtligt brott vid en brottmålsdomstol i en annan konventionsstat i vilken han inte är medborgare försvaras av en därtill behörig person, även om han inte inställer sig personligen.

Den domstol som handlägger målet får dock föreskriva personlig inställelse; om en sådan föreskrift inte har efterkommits behöver en dom som har meddelats rörande ett civilrättsligt anspråk mot någon som inte har haft tillfälle att svara i målet varken erkännas eller verkställas i andra konventionsstater.

Artikel III

Ingen avgift eller skatt som är beräknad efter tvisteföremålets värde får tas ut i verkställighetsstaten vid det förfarande som syftar till förordnande om verkställighet.

Artikel IV

Domstolshandlingar och andra handlingar som har upprättats i en konventionsstat och som skall delges någon i en annan konventionsstat skall överlämnas i enlighet med de konventioner och avtal som gäller mellan konventionsstaterna.

Såvida inte den stat där delgivning skall äga rum genom en förklaring till schweiziska federala rådet motsätter sig detta, kan sådana handlingar också lämnas från tjänsteman i den stat där handlingen har upprättats direkt till tjänsteman i den stat där mottagaren befinner sig. I sådant fall skall tjänstemannen i ursprungsstaten sända en kopia av handlingen till den tjänsteman i mottagarstaten som är behörig att delge den med mottagaren. Handlingen skall delges på det sätt som föreskrivs i mottagarstatens lag. Delgivningen skall bekräftas genom ett intyg som sänds direkt till tjänstemannen i ursprungsstaten.

Artikel V

Den grund för behörighet som anges i artikel 6 punkt 2 och i artikel 10 rörande återgångskrav eller annat liknande får inte åberopas i Förbundsrepubliken Tyskland, Spanien, Österrike eller Schweiz. Mot den som har hemvist i en annan konventionsstat får talan väckas vid domstolarna:

- i Förbundsrepubliken Tyskland, enligt artiklarna 68, 72, 73 och 74 i civilprocesslagen (Zivilprozessordnung) angående litisdenuntiation;
- i Spanien, enligt artikel 1482 i civillagen;
- i Österrike, enligt artikel 21 i civilprocesslagen (Zivilprozessordnung) angående litisdenuntiation;
- i Schweiz, enligt de bestämmelser som är tillämpliga på litisdenuntiation i de kantonala civilprocesslagarna.

Domar som har meddelats i andra konventionsstater med stöd av artikel 6 punkt 2 eller artikel 10 skall erkännas och verkställas i Förbundsrepubliken Tyskland, i Spanien, i Österrike och i Schweiz i enlighet med avdelning III. De rättsverkningar som domar meddelade i dessa stater kan ha för tredje man genom tillämpningen av bestämmelserna i det föregående stycket skall också erkännas i de andra konventionsstaterna.

Artikel Va

I mål om underhållsbidrag avses med uttrycket domstol också de danska, isländska och norska administrativa myndigheterna.

På privaträttens område avses med uttrycket domstol också finsk överexekutor.

Artikel Vb

I tvist mellan befälhavare och någon i besättningen på ett havsgående fartyg som är registrerat i Danmark, Grekland, Irland, Island, Norge, Portugal eller Sverige om lön eller andra anställningsvillkor, skall domstolen i annan konventionsstat undersöka om den diplomatiska eller konsulära tjänsteman som är ansvarig för fartyget har blivit underrättad om tvisten. Domstolen skall låta avgörandet av målet anstå så länge underrättelse inte har skett. Den skall självant förklara sig obehörig om tjänstemannen, vederbörligen underrättad, har utövat sina befogenheter i saken enligt en konsulär konvention eller, i avsaknad av en sådan konvention, inom den utsatta tiden har gjort invändning om domstolens behörighet i tvisten.

Artikel Vc

(finns ingen)

Artikel Vd

Med förbehåll för den behörighet som det europeiska patentverket har enligt den europeiska patentkonventionen undertecknad i München den 5 oktober 1973, skall domstolarna i varje konventionsstat, oberoende av hemvist, ha exklusiv behörighet vid talan som angår registreringen eller giltigheten av ett europeiskt patent som har meddelats för den staten och som inte är ett EG-patent enligt artikel 86 i konventionen om europeiska patent för den gemensamma marknaden, undertecknad i Luxemburg den 15 december 1975.

Artikel VI

Konventionsstaterna skall till schweiziska federala rådet översända sådana lagtexter som innebär ändringar antingen i de bestämmelser vartill hänvisas i denna konvention eller i förteckningarna över domstolar som anges i avdelning III, avsnitt 2 i konventionen.

PROTOKOLL NR 2**OM EN ENHETLIG TOLKNING AV KONVENTIONEN
PREAMBEL**

DE HÖGA FÖRDRAGSSLUTANDE PARTERNA,

MED HÄNSYN TILL artikel 65 i denna konvention,

I BETRÄKTANDE AV den väsentliga anknytningen mellan denna konvention och Brysselkonventionen,

I BETRÄKTANDE AV att Gemenskapsdomstolen enligt protokollet den 3 juni 1971 är behörig att avgöra frågor om tolkningen av bestämmelserna i Brysselkonventionen,

MEDVETNA OM Gemenskapsdomstolens avgöranden såvitt gäller tolkningen av Brysselkonventionen intill tidpunkten för undertecknandet av denna konvention,

I BETRÄKTANDE AV att de förhandlingar som ledde till konventionen baserade sig på Brysselkonventionen i belysning av dessa avgöranden,

I STRÄVAN ATT, med respekt för domstolarnas självständighet, förhindra en avvikande tolkning och uppnå en så enhetlig tolkning som möjligt av konventionens bestämmelser och av dessa bestämmelser och de bestämmelser i Brysselkonventionen som i allt väsentligt har återgivits i denna konvention,

HAR KOMMIT ÖVERENS OM FÖLJANDE.

Artikel 1

Konventionsstaternas domstolar skall, när bestämmelserna i denna konvention tillämpas och tolkas, ta tillbörlig hänsyn till de principer som har fastställts i relevanta avgöranden från övriga konventionsstats domstolar i fråga om bestämmelserna i denna konvention.

Artikel 2

1. De fördragsslutande parterna är överens om att inrätta ett system för informationsutbyte rörande domar som har meddelats enligt denna konvention liksom relevanta domar som har meddelats enligt Brysselkonventionen. Detta system skall innebära följande:
 - behöriga myndigheter tillställer en central myndighet domar som har meddelats i sista instans och av domstolen för de Europeiska gemenskaperna, liksom domar av särskild betydelse som har vunnit laga kraft, och har meddelats med tillämpning av denna konventionen eller Brysselkonventionen;
 - den centrala myndigheten klassificerar dessa domar och utarbetar och publicerar, i den mån det behövs, översättningar och sammandrag;
 - den centrala myndigheten översänder de relevanta handlingarna till behöriga nationella myndigheter i alla signatärstater och anslutande stater till konventionen och till kommissionen för de Europeiska gemenskaperna.
2. Centralmyndigheten är registratören vid domstolen för de Europeiska gemenskaperna.

Artikel 3

1. En ständig kommitté skall inrättas i och för detta protokoll.
2. Kommittén skall bestå av representanter som utses av varje signatärstat och anslutande stat.
3. De Europeiska gemenskaperna (Kommissionen, Gemenskapsdomstolen och generalsekretariatet vid Rådet) och Europeiska frihandelssammanslutningen får närvara vid mötena som observatörer.

Artikel 4

1. Depositarien för konventionen skall på begäran av en fördragsslutande part sammankalla kommittén, vars möten skall syfta till att utbyta erfarenheter om hur konventionen fungerar och särskilt i fråga om
 - utvecklingen av rättspraxis enligt de domar som har översänts enligt artikel 2, punkten 1, första stycket,
 - tillämpningen av artikel 57 i konventionen.
2. Kommittén får även, mot bakgrund av detta erfarenhetsutbyte, överväga lämpligheten av en revidering av konventionen i vissa delar och utfärda rekommendationer.

PROTOKOLL NR 3**OM TILLÄMPNINGEN AV ARTIKEL 57****DE HÖGA FÖRDRAGSSLUTANDE PARTERNA HAR KOMMIT ÖVERENS OM FÖLJANDE:**

1. Bestämmelser som på särskilda områden reglerar domstolars behörighet, erkännande och verkställighet av domar och som finns intagna i, eller kommer att intas i, rättsakter från de Europeiska gemenskapernas institutioner skall, såvitt gäller denna konvention, behandlas på samma sätt som de konventioner som avses i artikel 57 punkt 1.
2. Om en konventionsstat anser att en bestämmelse som har intagits i en rättsakt från de Europeiska gemenskapernas institutioner är oförenlig med konventionen skall konventionsstaterna utan dröjsmål överväga en ändring av konventionen enligt artikel 66. Det förfarande som har fastställts i Protokoll Nr 2 kan dock alltid tillämpas.

FÖRKLARING AV OMBUDEN FÖR REGERINGARNA I DE SIGNATÄRSTATER TILL LUGANOKONVENTIONEN SOM ÄR MEDLEMMAR I DE EUROPEISKA GEMENSKAPERNA RÖRANDE PROTOKOLL NR 3 OM TILLÄMPNINGEN AV ARTIKEL 57 I KONVENTIONEN

Vid undertecknandet av konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område, upprättad i Lugano den 16 september 1988,

**FÖRKLARAR OMBUDEN FÖR DE EUROPEISKA GEMENSKA-
PERNAS MEDLEMSSTATERS REGERINGAR,**

**MED BEAKTANDE AV de åtaganden som har gjorts gentemot med-
lemsstaterna i Europeiska frihandelssammanslutningen,**

**ANGELÄGNA OM att inte skada det enhetliga rättsliga system som har
åstadkommits genom denna konvention,**

att de skall vidta alla de åtgärder som står i deras makt för att, när rättsak-
ter som avses i första stycket i Protokoll Nr 3 om tillämpningen av artikel
57 utarbetas, respekten för de bestämmelser om domstolars behörighet,
erkännande och verkställighet av domar som har fastlagts genom konven-
tionen skall upprätthållas.

FÖRKLARING AV OMBUDEN FÖR REGERINGARNA I DE SIGNATÄRSTATER TILL LUGANOKONVENTIONEN SOM ÄR MEDLEMMAR I DE EUROPEISKA GEMENSKAPERNA

Vid undertecknandet av konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område, upprättad i Lugano den 16 september 1988,

**FÖRKLARAR OMBUDEN FÖR DE EUROPEISKA GEMENSKA-
PERNAS MEDLEMSSTATERS REGERINGAR**

att de anser det vara lämpligt att Gemenskapsdomstolen, när den tolkar
Brysselkonventionen, tar tillbörlig hänsyn till avgöranden som har medde-
lats enligt Luganokonventionen.

FÖRKLARING AV OMBUDEN FÖR REGERINGARNA I DE SIGNATÄRSTATER TILL LUGANOKONVENTIONEN SOM ÄR MEDLEMMAR I EUROPEISKA FRIHANDELSSAM- MANSLUTNINGEN

Vid undertecknandet av konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område, upprättad i Lugano den 16 september 1988,

FÖRKLARAR OMBUDEN FÖR EUROPEISKA FRIHANDELSSAM- MANSLUTNINGENS MEDLEMSSTATERS REGERINGAR

att de anser det vara lämpligt att deras domstolar, när de tolkar Lugano-konventionen, tar tillbörlig hänsyn till avgöranden som har meddelats av Gemenskskpsdomstolen och domstolarna i de stater som är medlemmar i de Europeiska gemenskaperna i fråga om bestämmelser i Brysselkonventionen som i allt väsentligt har återgivits i Luganokonventionen.

Förslag till lag om tillämplig lag för avtalsförpliktelser

Häri genom föreskrivs följande.

Artiklarna 1–16 och 18–21 i konventionen den 19 juni 1980 om tillämplig lag för avtalsförpliktelser (Romkonventionen) samt artiklarna 1–4 i det första protokollet om Europeiska gemenskapernas domstols tolkning av konventionen skall gälla som lag här i landet med de anpassningar och ändringar som har gjorts genom tillträdeskonventionerna den 10 april 1984, den 18 maj 1992 och den 29 november 1996.

De danska, engelska, finska, franska, grekiska, iriska, italienska, nederländska, portugisiska, spanska, svenska och tyska texterna av Romkonventionen och protokollet skall ha lika giltighet.

Romkonventionens och protokollets svenska, engelska och franska texter finns intagna som en bilaga till denna lag.

Denna lag träder i kraft, i fråga om Romkonventionen den 1 juli 1998 och i fråga om protokollet den dag regeringen bestämmer.

Lagen skall såvitt den avser Romkonventionen inte tillämpas på avtal som har ingåtts före den 1 juli 1998.

KONVENTION OM TILLÄMPLIG LAG FÖR AVTALSFÖRPLIKTELSE

öppnad för undertecknande i Rom den 19 juni 1980 (80/934/EEG)

INGRESS

DE HÖGA FÖRDRAGSSLUTANDE PARTERNA i Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen,

SOM ÄR ANGELÄGNA om att på den internationella privaträttens område fullfölja det lagharmoniseringsarbete som redan har påbörjats inom gemenskapen, särskilt när det gäller domstols behörighet och verkställighet av domar,

SOM ÖNSKAR skapa enhetliga regler om tillämplig lag för avtalsförpliktelser,

HAR KOMMIT ÖVERENS OM FÖLJANDE.

AVDELNING I

KONVENTIONENS TILLÄMPNINGSOMRÅDE

Artikel 1

Konventionens tillämpningsområde

1. Bestämmelserna i denna konvention skall tillämpas på avtalsförpliktelser i de fall då ett val skall göras mellan lagarna i olika länder.
2. De tillämpas inte på
 - a) frågor som rör fysiska personers rättsliga status, rättskapacitet eller rättshandlingsförmåga, om inte annat följer av artikel 11,
 - b) avtalsförpliktelser som rör
 - arv och testamente,
 - makars förmögenhetsförhållanden,
 - rättigheter och förpliktelser som har sin grund i familjeförhållanden, släktskap, äktenskap eller svågerskap, inklusive underhållsskyldighet mot barn födda utom äktenskap,
 - c) förpliktelser som följer av växlar, checkar, löpande skuldebrev och andra negotiabla värdepapper, i den utsträckning som förpliktelserna enligt sådana andra värdepapper följer av deras negotiabla karaktär,
 - d) skiljedomsavtal och avtal om val av domstol,

- e) frågor som omfattas av reglerna om bolag, föreningar och andra juridiska personer, såsom frågor om deras upprättande genom registrering eller på annat sätt, deras rättskapacitet, interna organisation eller upplösning samt om personligt ansvar för delägare eller medlemmar och organ i denna egenskap för bolagets, föreningens eller den juridiska personens förpliktelser,
 - f) frågan om en mellanman kan binda sin huvudman i förhållande till tredje man, eller om ett organ för ett bolag, en förening eller en annan juridisk person kan binda bolaget, föreningen eller den juridiska personen i förhållande till tredje man,
 - g) bildande av "truster" och förhållandet mellan instiftare, "trustees" och förmånstagare,
 - h) bevisfrågor och processuella frågor, om inte annat följer av artikel 14.
3. Reglerna i denna konvention tillämpas inte på försäkringsavtal som täcker risker belägna inom Europeiska ekonomiska gemenskapens medlemsstaters territorium. För att avgöra om en risk är belägen inom dessa områden skall domstolen tillämpa inhemsk rätt.
4. Punkt 3 tillämpas inte på återförsäkringsavtal.

Artikel 2

Tillämpning av lagen i en icke fördragsslutande stat

Den lag som anvisas i denna konvention skall tillämpas även om det är lagen i en icke fördragsslutande stat.

AVDELNING II

ENHETLIGA REGLER

Artikel 3

Lagval genom avtal

1. På ett avtal tillämpas den lag som parterna har valt. Lagvalet måste vara uttrycklig eller med rimlig säkerhet framgå av avtalsvillkoren eller av övriga omständigheter. Genom sitt val kan parterna ange tillämplig lag för hela avtalet eller för endast en del av det.
2. Parterna kan när som helst komma överens om att en annan lag skall vara tillämplig på avtalet än den lag som tidigare gällde för det antingen till följd av ett tidigare val enligt denna artikel eller till följd av andra bestämmelser i denna konvention. En ändring i valet av tillämplig lag

som görs av parterna efter avtalsslutet påverkat inte avtalets giltighet till formen enligt artikel 9. Det försämrar inte heller tredje mans rättigheter.

3. Den omständigheten att parterna har valt en utländsk lag skall, oavsett om de också har avtalat om behörighet för en utländsk domstol eller inte, när alla andra omständigheter av betydelse vid tidpunkten för valet har anknytning till ett enda land, inte hindra tillämpningen av sådana regler i det landet som inte kan avtalas bort, härafter benämnda "tvingande regler".
4. Frågor om förekomsten och giltigheten av parternas samtycke till att en viss lag skall vara tillämplig avgörs enligt bestämmelserna i artiklarna 8, 9 och 11.

Artikel 4

Tillämplig lag i avsaknad av parternas lagval

1. I den utsträckning tillämplig lag för avtalet inte har valts i enlighet med artikel 3 skall avtalet vara underkastat lagen i det land som det har närmast anknytning till. Om en del av avtalet kan skiljas från resten av avtalet och denna del har närmare anknytning till ett annat land, kan dock lagen i det landet undantagsvis tillämpas på denna del.
2. Med förbehåll för vad som föreskrivs i punkt 5 skall det antas att avtalet har närmast anknytning till det land där den part som skall utföra den prestation som är karaktäristisk för avtalet har sin vanliga vistelseort vid avtalsslutet eller, om det gäller ett bolag, en förening eller en annan juridisk person, sin centrala förvaltning. Om avtalet ingås som ett led i denna parts affärsverksamhet eller yrkesverksamhet, skall detta land dock vara det land där det huvudsakliga verksamhetsstället är beläget eller, om enligt avtalet prestationen skall fullgöras från ett annat verksamhetsställe, det land där det andra verksamhetsstället är beläget.
3. Oavsett bestämmelserna i punkt 2 skall det, i den mån avtalet gäller en sakrätt i fast egendom eller en nyttjanderätt till fast egendom, antas att avtalet har närmast anknytning till det land där den fasta egendomen är belägen.
4. För avtal om godstransport gäller inte antagandet i punkt 2. Sådana avtal skall antas ha närmast anknytning till det land där transportören vid den tidpunkt då avtalet ingicks hade sitt huvudsakliga verksamhetsställe, om det landet också är det land där platsen för lastning eller lossning finns eller där avsändaren har sitt huvudsakliga verksamhetsställe. Vid till-

lämpning av denna punkt skall certepartier för en enstaka resa och andra avtal vilkas huvudsyfte är transport av gods anses som avtal om gods-transport.

5. Punkt 2 skall inte tillämpas om det inte kan avgöras vilken den karaktäristiska prestationen är. Antagandena i punkterna 2–4 skall inte gälla, om det framgår av de samlade omständigheterna att avtalet har närmare anknytning till ett annat land.

Artikel 5

Konsumentavtal

1. Denna artikel är tillämplig på avtal om leverans av varor eller utförande av tjänster åt en person (konsumenten) för ändamål som kan anses ligga utanför hans affärsverksamhet eller yrkesverksamhet och på avtal om kredit för sådana prestationer.
2. Oavsett bestämmelserna i artikel 3 skall parternas val av tillämplig lag inte medföra att konsumenten berövas det skydd som tillförsäkras honom enligt tvingande regler i lagen i det land där han har sin vanliga vistelseort,
 - om avtalet föregicks av ett särskilt anbud riktat till konsumenten i det landet eller av annonsering där och konsumenten där vidtog de för avtalets ingående nödvändiga åtgärderna, eller
 - om den andra parten eller dennes representant mottog konsumentens beställning i det landet, eller
 - om avtalet avser försäljning av varor och konsumenten reste från det landet till ett annat land och gjorde sin beställning där, förutsatt att konsumentens resa arrangerades av säljaren i syfte att förmå konsumenten att köpa.
3. Oavsett bestämmelserna i artikel 4 skall avtal som den här artikeln är tillämplig på, i avsaknad av lagval enligt artikel 3, vara underkastade lagen i det land där konsumenten har sin vanliga vistelseort, om de ingår under de omständigheter som anges i punkt 2.
4. Denna artikel skall inte tillämpas på
 - a) transportavtal,
 - b) avtal om utförande av tjänster, om tjänsterna skall utföras uteslutande i ett annat land än det där konsumenten har sin vanliga vistelseort.

5. Oavsett bestämmelserna i punkt 4 tillämpas denna artikel på avtal om en kombination av resa och inkvartering för ett gemensamt pris.

Artikel 6

Individuella anställningsavtal

1. Oavsett bestämmelserna i artikel 3 skall parterna val av tillämplig lag i ett anställningsavtal inte medföra att den anställda berövas det skydd som tillförsäkras honom enligt tvingande regler i den lag som enligt punkt 2 skulle tillämpas om inget lagval gjorts.
2. Oavsett bestämmelserna i artikel 4 skall ett anställningsavtal i avsaknad av lagval enligt artikel 3 vara underkastat
 - a) lagen i det land där den anställda vid fullgörande av avtalet vanligtvis utför sitt arbete, även om han tillfälligt är sysselsatt i ett annat land, eller
 - b) om den anställda inte vanligtvis utför sitt arbete i ett och samma land, lagen i det land där det verksamhetsställe genom vilket han anställdes är beläget,
om det inte av de samlade omständigheterna framgår att avtalet har närmare anknytning till ett annat land, i vilket fall avtalet skall vara underkastat lagen i det landet.

Artikel 7

Internationellt tvingande regler

1. När lagen i ett visst land tillämpas enligt denna konvention kan tvingande bestämmelser i lagen i ett annat land till vilket situationen har nära anknytning tillerkännas verkan, om och i den utsträckning som enligt lagen i det senare landet dessa regler skall tillämpas oavsett vilken lag som är tillämplig på avtalet. Vid bedömningen av om sådana tvingande regler skall tillerkännas verkan skall hänsyn tas till deras art och syfte liksom till följderna av att de tillämpas eller inte tillämpas.
2. Denna konvention skall inte begränsa tillämpningen av regler i domstolslandets lag när de är tvingande oavsett vilken lag som i övrigt skall tillämpas på avtalet.

Artikel 8

Materiell giltighet

1. Förekomsten och giltigheten av ett avtal eller en bestämmelse i ett avtal skall avgöras enligt den lag som skulle tillämpas enligt denna konvention, om avtalet eller bestämmelsen var giltig.
2. En part kan dock åberopa lagen i det land där han har sin vanliga vistelseort för att få fastställt att han inte har samtyckt till avtalet eller avtalsbestämmelsen, om det framgår av omständigheterna att det inte skulle vara rimligt att avgöra verkan av hans uppträdande enligt den lag som anges i föregående punkt.

Artikel 9

Giltighet till formen

1. Ett avtal som ingås mellan personer som befinner sig i samma land är giltigt till formen, om det uppfyller formkraven i den lag som gäller för avtalet enligt denna konvention eller i lagen i det land där avtalet ingås.
2. Ett avtal som ingås mellan personer som befinner sig i olika länder är giltigt till formen, om det uppfyller formkraven i den lag som gäller för avtalet enligt denna konvention eller i lagen i något av dessa länder.
3. När ett avtal ingås av en representant är det land där representanten handlar det relevanta landet vid tillämpningen av punkterna 1 och 2.
4. En ensidig rättshandling som avser ett existerande eller ett framtida avtal är giltig till formen, om den uppfyller formkraven i den lag som enligt denna konvention gäller för eller skulle gälla för avtalet eller lagen i det land där rättshandlingen företogs.
5. Bestämmelserna i de föregående punkterna skall inte tillämpas på avtal som omfattas av artikel 5 och som har ingåtts under de omständigheter som anges i artikel 5.2. Giltigheten till formen av sådana avtal avgörs enligt lagen i det land där konsumenten har sin vanliga vistelseort.
6. Oavsett punkterna 1–4 i denna artikel skall ett avtal som avser sakrätt i fast egendom eller nyttjanderätt till fast egendom vara underkastat sådana tvingande formkrav som ställs enligt lagen i det land där egendomen är belägen, om sådana krav ställs enligt den lagen oavsett i vilket land avtalet har ingåtts och oavsett vilken lag som gäller för avtalet.

Artikel 10

Den tillämpliga lagens räckvidd

1. Den lag som är tillämplig på avtalet enligt artiklarna 3–6 och 12 i denna konvention skall reglera särskilt
 - a) avtalets tolkning,
 - b) dess fullgörelse,
 - c) följderna vid avtalsbrott, däribland uppskattning av skada i den mån sådan uppskattning regleras av rättsregler, dock endast inom ramen för de befogenheter som tillkommer domstolen enligt dess processuella regler,
 - d) olika sätt att få förpliktelserna att upphöra, samt preskription och andra rättighetsförluster som följer av utgången av en frist,
 - e) följderna av avtalets ogiltighet.
2. När det gäller sättet för fullgörelse och åtgärder med anledning av bristande fullgörelse skall hänsyn tas till lagen i det land där fullgörelsen äger rum.

Artikel 11

Bristande rättskapacitet och bristande rättslig handlingsförmåga

När ett avtal har ingåtts mellan personer som befinner sig i samma land, kan en fysisk person som har rättskapacitet och rättshandlingsförmåga enligt lagen i det landet åberopa bristande rättskapacitet och bristande rättshandlingsförmåga enligt en annan lag, endast om den andra avtalsparten när avtalet ingicks kände till eller borde ha känt till denna brist.

Artikel 12

Överlåtelse av fordran

1. Överlåtarens och förvärvarens inbördes förpliktelser vid överlåtelse av en fordran skall bestämmas enligt den lag som enligt denna konvention är tillämplig på avtalet mellan överlåtaren och förvärvaren.
2. Den lag som är tillämplig på den överlåtna fordringen skall reglera dess överlåtbarhet, förhållandet mellan förvärvaren och gäldenären, de förutsättningar under vilka överlåtelsen kan göras gällande mot gäldenären och frågan om en prestation av gäldenären befriar honom från hans förpliktelser.

Artikel 13

Subrogation

1. När en person (borgenären) har en avtalsgrundad fordran mot en annan person (gäldenären) och en tredje person är skyldig att prestera till borgenären eller redan har presterat till denne till uppfyllelse av sin skyldighet, skall frågan om den tredje personen har rätt att mot gäldenären helt eller delvis utöva de rättigheter som borgenären hade mot gäldenären enligt den lag som gäller för förhållandet dem emellan avgöras enligt den lag som gäller för den tredje personens skyldighet att prestera till borgenären.
2. Samma regel gäller när flera personer har samma avtalsförpliktelse och en av dem har fullgjort prestationen till borgenären.

Artikel 14

Bevisbördan m.m.

1. Den lag som enligt denna konvention gäller för ett avtal skall tillämpas även i den mån den för avtalsrättsliga förhållanden uppställer rättsliga presumtioner eller fördelar bevisbördan.
2. Bevisning om ett avtal eller en rättshandling får föras med varje slags bevismedel som godtas enligt lagen i domstolslandet eller enligt någon av de i artikel 9 angivna lagarna enligt vilka avtalet eller rättshandlingen har giltighet till formen, förutsatt att sådan bevisföring kan genomföras vid domstolen.

Artikel 15

Renvoi är utesluten

När konventionen föreskriver att lagen i ett visst land skall tillämpas avses gällande rättsregler i det landet, med undantag för landets internationellt privaträttsliga regler.

Artikel 16

Ordre public

Tillämpning av en regel i den lag som anvisas i denna konvention får vägras endast om en sådan tillämpning är uppenbart oförenlig med grunderna för domstolslandets rättsordning.

Artikel 17

Tillämplighet i tiden

Denna konvention skall tillämpas i en konventionsstat på avtal som ingås efter den dag då konventionen har trätt i kraft i förhållande till den staten.

Artikel 18

Enhetlig tolkning

Vid tolkning och tillämpning av ovanstående enhetliga regler skall hänsyn tas till deras internationella karaktär och till önskemålet att det uppnås enhetlighet vid deras tolkning och tillämpning.

Artikel 19

Stater med mer än en rättsordning

1. När en stat omfattar flera territoriella enheter som var och en har sina egna rättsregler i fråga om avtalsförpliktelser skall varje sådan enhet anses som ett land vid fastställandet av den lag som skall tillämpas enligt denna konvention.
2. En stat där olika territoriella enheter har sina egna rättsregler för avtalsförpliktelser behöver inte tillämpa denna konvention vid lagkonflikter enbart mellan lagarna i sådana enheter.

Artikel 20

Gemenskapsrättens företrädere

Denna konvention skall inte inverka på tillämpningen av bestämmelser som på särskilda områden fastställer lagvalsregler för avtalsförpliktelser och som ingår i eller kommer att ingå i rättsakter utfärdade av Europeiska gemenskapernas institutioner eller i nationella lagar som harmoniserats för genomförande av sådana rättsakter.

Artikel 21

Förhållandet till andra konventioner

Denna konvention skall inte inverka på tillämpningen av internationella konventioner som en konventionsstat har tillträtt eller kommer att tillträda.

Artikel 22

Reservationer

1. Varje konventionsstat får vid tidpunkten för undertecknande, ratifikation, antagande eller godkännande förbehålla sig rätten att inte tillämpa
 - a) artikel 7.1,
 - b) artikel 10.1 e.
2. [Upphävd]
3. Varje konventionsstat får när som helst återkalla en reservation som den har gjort; reservationen skall upphöra att gälla den första dagen i den tredje kalendermånaden efter anmälan om återkallelsen.

AVDELNING III

SLUTBESTÄMMELSER

Artikel 23

1. Om en konventionsstat efter det att konventionen har trätt i kraft för den staten önskat anta en ny lagvalsregel för en viss typ av avtal som omfattas av denna konvention, skall den meddela sin avsikt till de övriga signatärstaterna genom generalsekreteraren vid Europeiska gemenskapernas råd.
2. Varje signatärstat får inom sex månader från den dag då generalsekreteraren underrättades, begära att denne inleder överläggningar mellan signatärstaterna för att nå en överenskommelse.
3. Om ingen signatärstat har begärt överläggningar inom denna period eller om under överläggningarna ingen överenskommelse har nåtts inom två år från det att generalsekreteraren underrättades, får den berörda konventionsstaten ändra sin lag på angivet sätt. De åtgärder som vidtas av denna stat skall meddelas övriga signatärstater genom generalsekreteraren vid Europeiska gemenskapernas råd.

Artikel 24

1. Om en konventionsstat efter det att denna konvention har trätt i kraft för den staten önskar tillträda en multilateral konvention som har som huvudsakligt mål eller som ett av sina huvudsakliga mål att fastställa internationellt privaträttsliga regler för frågor som omfattas av denna konvention, skall förfarandet i artikel 23 tillämpas. Den period om två år som avses i artikel 23.3 skall dock minskas till ett år.

2. Det förfarande som avses i punkt 1 behöver inte följas om en konventionsstat eller någon av Europeiska gemenskaperna redan har tillträtt den multilaterala konventionen eller om dess syfte är att revidera en konvention som den berörda staten redan har tillträtt eller om det är en konvention som har ingåtts inom ramen för fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna.

Artikel 25

Om en konventionsstat anser att den harmonisering som uppnås genom denna konvention äventyras av överenskommelser som inte omfattas av artikel 24.1, får den staten begära att generalsekreteraren vid Europeiska gemenskapernas råd inleder överläggningar mellan signatärstaterna till denna konvention.

Artikel 26

Varje konventionsstat får begära att denna konvention revideras. I så fall skall ordföranden för Europeiska gemenskapernas råd sammankalla en revisionskonferens.

Artikel 27

[Upphävd]

Artikel 28

1. Denna konvention skall från den 19 juni 1980 vara öppen för undertecknande av de stater som är parter i Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen.
2. Denna konvention skall ratificeras, godtas eller godkännas av signatärstaterna. Ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumenten skall deponeras hos generalsekreteraren vid Europeiska gemenskapernas råd.

Artikel 29

1. Denna konvention träder i kraft den första dagen i den tredje kalendermånaden efter det att det sjunde ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumentet har deponerats.
2. Denna konvention träder i kraft för varje signatärstat som därefter ratificerar, godtar eller godkänner konventionen den första dagen i den tredje kalendermånaden efter det att ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument har deponerats.

Artikel 30

1. Denna konvention gäller för en period av tio år räknat från den dag då den träder i kraft enligt artikel 29.1, och detta även för stater för vilka den träder i kraft vid en senare tidpunkt.
2. Om det inte skett någon uppsägning, förlängs konventionen automatiskt vart femte år.
3. En konventionsstat som vill säga upp konventionen skall senast sex månader före utgången av tio- eller femårsperioden underrätta generalsekreteraren vid Europeiska gemenskapernas råd om detta.
4. Uppsägningen skall ha verkan endast i förhållande till den stat som har gjort den. Konventionen skall fortsätta att gälla mellan övriga konventionsstater.

Artikel 31

Generalsekreteraren vid Europeiska gemenskapernas råd skall underrätta de stater som är parter i Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen om

- a) undertecknandena,
- b) deponeringen av varje ratifikations-, godtagande- eller godkännande-instrument,
- c) dagen för konventionens ikraftträdande,
- d) underrättelser som lämnas enligt artiklarna 23, 24, 25, 26 och 30,
- e) reservationer och återkallelser av reservationer som avses i artikel 22.

Artikel 32

Det protokoll som biläggs denna konvention utgör en integrerad del av konventionen.

Artikel 33

Denna konvention, upprättad i ett enda exemplar på danska, engelska, franska, iriska, italienska, nederländska och tyska språken, vilka texter alla äger lika giltighet, skall deponeras i arkiven hos generalsekretariatet vid Europeiska gemenskapernas råd. Generalsekreteraren skall överlämna en bestyrkt kopia till regeringen i varje signatärstat.

PROTOKOLL

Utan hinder av bestämmelserna i konventionen får Danmark, Sverige och Finland behålla sina nationella bestämmelser om tillämplig lag när det gäl-

ler sjötransport av gods och får ändra dessa bestämmelser utan att förfarandet i artikel 23 i Romkonventionen följs. De tillämpliga nationella bestämmelserna är följande:

- I Danmark 252 § och 321 § tredje och fjärde stycket i Søloven (sjölagen).
- I Sverige 13 kap. 2 § första och andra stycket samt 14 kap. 1 § tredje stycket sjölagen.
- I Finland 13 kap. 2 § 1 och 2 mom. och 14 kap. 1 § 3 mom. i merilaki (sjölagen).

GEMENSAM FÖRKLARING

Vid undertecknandet av konventionen om tillämplig lag för avtalsförpliktelser förklarar regeringarna i Konungariket Belgien, Konungariket Danmark, Förbundsrepubliken Tyskland, Franska republiken, Irland, Italienska republiken, Storbritannien och Nordirland, Konungariket Nederländerna och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland följande:

I. Angelägna om att så långt det är möjligt undvika spridning av lagvalsregler mellan flera olika instrument och skillnader mellan dessa regler, uttrycker de sin önskan om att Europeiska gemenskapernas institutioner vid utövandet av sina befogenheter enligt de fördrag genom vilka de upprättades, vid behov kommer att sträva efter att anta lagvalsregler som så långt som möjligt är förenliga med reglerna i denna konvention.

II. De förklarar att de från dagen för undertecknandet av denna konvention tills de blir bundna av artikel 24 har för avsikt att samråda inbördes, om någon av signatärstaterna önskar tillträda någon konvention som förfarandet enligt artikel 24 skulle bli tillämpligt på.

III. Med beaktande av att konventionen om tillämplig lag för avtalsförpliktelser bidrar till att skapa ökad enhetlighet i fråga om lagvalsregler inom Europeiska gemenskaperna, uttrycker de ståndpunkten att varje stat som blir medlem av Europeiska gemenskaperna bör ansluta sig till denna konvention.

GEMENSAM FÖRKLARING

Regeringarna i Konungariket Belgien, Konungariket Danmark, Förbundsrepubliken Tyskland, Franska republiken, Irland, Italienska republiken, Storbritannien och Nordirland, Konungariket Nederländerna och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland,

som vid undertecknandet av konventionen om tillämplig lag för avtalsförpliktelser,

önskar säkerställa att denna konvention tillämpas så effektivt som möjligt, och

som är angelägna om att förhindra att skillnader beträffande tolkningen av denna konvention motverkar dess enlighetsskapande effekt,

förklarar sig beredda att

1. undersöka möjligheten att göra Europeiska gemenskapernas domstol behörig och, om det visar sig nödvändigt, att förhandla fram ett avtal för detta ändamål, samt
2. anordna regelbundna möten mellan sina företrädare.

FÖRSTA PROTOKOLLET OM EUROPEISKA GEMENSKAPERNA DOMSTOL TOLKNING AV KONVENTIONEN OM TILLÄMPLIG LAG FÖR AVTALSFÖRPLIKTELSE

öppnad för undertecknande i Rom den 19 juni 1980

DE HÖGA FÖRDRAGSSLUTANDE PARTERNA I FÖRDRAGET OM UPPRÄTTANDET AV EUROPEISKA EKONOMISKA GEMENSKAPEN,

SOM HÄNVISAR till den gemensamma förklaring som har bilagts konventionen om tillämplig lag för avtalsförpliktelser, öppnad för undertecknande i Rom den 19 juni 1980,

HAR BESLUTAT att anta ett protokoll som tilldelar Europeiska gemenskapernas domstol behörighet att tolka den konventionen och har för detta ändamål som befullmäktigade ombud utsett.

HAR ENATS OM FÖLJANDE BESTÄMMELSER.

Artikel 1

Europeiska gemenskapernas domstol är behörig att tolka

- a) konventionen om tillämplig lag för avtalsförpliktelser, öppnad för undertecknande i Rom den 19 juni 1980, nedan kallad "Romkonventionen",

- b) konventioner om anslutning till Romkonventionen av stater som blir medlemmar av Europeiska gemenskapen efter det att konventionen öppnades för undertecknande,
- c) detta protokoll.

Artikel 2

Följande domstolar har rätt att begära att domstolen skall meddela förhandsavgörande i en fråga som uppkommer i ett mål som är anhängigt vid dem och rör tolkningen av bestämmelserna i de instrument som nämns i artikel 1, när de anser att ett beslut i frågan är nödvändigt för att de skall kunna döma i saken:

- a) – i Belgien:
la Cour de Cassation – het Hof van Cassatie och le Conseil d'Etat – de Raad van State,
- i Danmark:
Højesteret,
- i Förbundsrepubliken Tyskland:
die obersten Gerichtshöfe des Bundes,
- i Grekland:
τα ανώτατα δικαστήρια,
- i Spanien:
el Tribunal Supremo,
- i Frankrike:
la Cour de Cassation och le Conseil d'Etat
- i Irland:
the Supreme Court,
- i Italien:
la Corte suprema di Cassazione och il Consiglio di Stato,
- i Luxemburg:
la Cour supérieure de justice, i dess sammansättning som Cour de Cassation,
- i Nederländerna:
de Hoge Raad,
- i Österrike:
Oberste Gerichtshof, Verwaltungsgerichtshof och Verfassungsgerichtshof,
- i Portugal:
o Supremo Tribunal de Justiça och o Supremo Tribunal Administrativo,

- i Finland:

Högsta domstolen/korkein oikeus, Högsta förvaltningsdomstolen/korkein hallinto-oikeus, Marknadsdomstolen/markkinatuomioistuim och Arbetsdomstolen/työtuomioistuim,

- i Sverige:

Högsta domstolen, Regeringsrätten, Arbetsdomstolen och Marknadsdomstolen,

- i Förenade kungariket:

the House of Lords och andra domstolar vilkas beslut inte går att överklaga;

b) domstolarna i konventionsstaterna när de dömer som överinstans.

Artikel 3

1. En behörig myndighet i en konventionsstat har rätt att begära att domstolen uttalar sig i en fråga om tolkningen av bestämmelserna i de instrument som nämns i artikel 1, om avgöranden som meddelas av domstolar i den staten strider antingen mot den tolkning som gjorts av domstolen eller mot ett avgörande av en domstol i en annan konventionsstat, vilken domstol nämns i artikel 2. Bestämmelserna i denna punkt gäller endast avgöranden som har vunnit laga kraft.
2. Den tolkning som görs av domstolen i anledning av en sådan begäran påverkar inte de avgöranden som gav upphov till begäran om tolkning.
3. Det offentliga högsta representant vid kassationsdomstolarna i konventionsstaterna eller varje annan myndighet som utses av en konventionsstat är behöriga att vända sig till domstolen med en begäran om tolkning enligt punkt 1.
4. När en begäran inkommer skall domstolens justitiesekreterare underrätta konventionsstaterna samt Europeiska gemenskapernas kommission och råd, vilka inom en frist om två månader efter sådan underrättelse har rätt att inkomma till domstolen med inlagor eller skriftliga synpunkter.
5. Det förfarande som anges i denna artikel skall inte föranleda att avgifter tas ut eller att ersättning för kostnader eller utlägg tillerkänns.

Artikel 4

1. Såvida inte annat föreskrivs i detta protokoll skall de bestämmelser i Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen och i det därtill bilagda protokollet om domstolens stadga, vilka gäller när

domstolen skall meddela förhandsavgörande, tillämpas även på förfarandet vid tolkning av de instrument som nämns i artikel 1.

2. Domstolens rättegångsregler skall vid behov anpassas och kompletteras enligt artikel 188 i Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen.

Artikel 5

Detta protokoll skall ratificeras av signatärstaterna. Ratifikationsinstrumenten skall deponeras hos generalsekreteraren vid Europeiska gemenskapernas råd.

Artikel 6

1. För att det här protokollet skall träda i kraft skall det ratificeras av sju stater för vilka Romkonventionen är i kraft. Det trädet i kraft den första dagen i den tredje månaden efter det att ratifikationsinstrument har deponerats av den av dessa stater som sist fullgör denna formalitet. Om emellertid det andra protokollet, som antogs i Bryssel den 19 december 1988, vilket ger Europeiska gemenskapernas domstol viss behörighet vid tolkning av konventionen om tillämplig lag för avtalsförpliktelser, öppnad för undertecknande i Rom den 19 juni 1980, träder i kraft senare, träder det här protokollet i kraft samma dag som det andra protokollet träder i kraft.
2. Varje ratifikation som äger rum efter detta protokolls ikraftträdande skall gälla från och med den första dagen i den tredje månaden efter depositionen av ratifikationsinstrumentet, förutsatt att ifrågavarande stats ratifikation, godtagande eller godkännande av Romkonventionen har blivit gällande.

Artikel 7

Generalsekreteraren vid Europeiska gemenskapernas råd skall underrätta signatärstaterna om

- a) deponeringen av varje ratifikationsinstrument,
- b) dagen för detta protokolls ikraftträdande,
- c) förordnanden som meddelas enligt artikel 3.3,
- d) meddelanden som lämnas enligt artikel 8.

Artikel 8

Konventionsstaterna skall till generalsekreteraren vid Europeiska gemenskapernas råd överlämna texterna till sådana lagbestämmelser som innebär ändringar i den förteckning över domstolar som anges i artikel 2 a.

Artikel 9

Detta protokoll skall gälla så länge Romkonventionen förblir i kraft enligt de villkor som anges i artikel 30 i den konventionen.

Artikel 10

Varje konventionsstat får begära att detta protokoll revideras. Om så sker, skall ordföranden för Europeiska gemenskapernas råd sammankalla en revisionskonferens.

Artikel 11

Detta protokoll, som har upprättats i ett enda exemplar på danska, engelska, franska, grekiska, iriska, italienska, nederländska, portugisiska, spanska och tyska språken, vilka tio texter äger lika giltighet, skall deponeras i arkiven hos generalsekretariatet vid Europeiska gemenskapernas råd. Generalsekreteraren skall överlämna en bestyrkt kopia till regeringen i varje signatärstat.

Som till bevis på detta har undertecknande befullmäktigade ombud underskrivit detta protokoll.

Som skedde i Bryssel den nittonde december nittonhundraåttioåtta.

ANDRA PROTOKOLLET

om att ge Europeiska gemenskapernas domstol viss behörighet att tolka konventionen om tillämplig lag för avtalsförpliktelser, öppnad för undertecknande i Rom den 19 juni 1980

DE HÖGA FÖRDRAGSSLUTANDE PARTERNA I FÖRDRAGET OM UPPRÄTTANDET AV EUROPEISKA EKONOMISKA GEMENSKAPEN,

SOM BEAKTAR att konventionen om tillämplig lag för avtalsförpliktelser, öppnad för undertecknande i Rom den 19 juni 1980, nedan kallad "Romkonventionen", träder i kraft efter deponeringen av det sjunde ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumentet,

SOM BEAKTAR att det för enhetlig tillämpning av de regler som har införts genom Romkonventionen krävs en mekanism som säkerställer en

enhetlig tolkning av dess regler, och att Europeiska gemenskapernas domstol för detta ändamål bör ges lämplig behörighet, även innan Romkonventionen träder i kraft, med avseende på alla medlemsstater i Europeiska ekonomiska gemenskapen,

HAR BESLUTAT att anta detta protokoll

Artikel 1

1. Europeiska gemenskapernas domstol skall, när det gäller Romkonventionen, vara behörig enligt det första protokollet, som antogs i Bryssel den 19 december 1988, om Europeiska gemenskapernas domstols tolkning av konventionen om tillämplig lag för avtalsförpliktelser, öppnad för undertecknande i Rom den 19 juni 1980. Protokollet om Europeiska gemenskapernas domstols stadga och rättegångsreglerna för domstolen skall vara tillämpliga.
2. Domstolens rättegångsregler skall vid behov anpassas och kompletteras enligt artikel 188 i Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen.

Artikel 2

Detta protokoll skall ratificeras av signatärstaterna. Ratifikationsinstrumenten skall deponeras hos generalsekreteraren vid Europeiska gemenskapernas råd.

Artikel 3

Detta protokoll träder i kraft den första dagen i den tredje månaden efter det att ratifikationsinstrumentet har deponerats av den signatärstat som sist genomför denna formalitet.

Artikel 4

Detta protokoll, som har upprättats i ett enda exemplar på danska, engelska, franska, grekiska, iriska, italienska, nederländska, portugisiska, spanska och tyska språken, vilka tio texter äger lika giltighet, skall deponeras i arkiven hos generalsekretariatet vid Europeiska gemenskapernas råd. Generalsekreteraren skall överlämna en bestyrkt kopia av det till regeringen i varje signatärstat.

Till bevis på detta har undertecknade befullmäktigade ombud underskrivit detta protokoll.

Som skedde i Bryssel den nittonde december nittonhundraåttioåtta.

Rättsfallsregister

GD

Tessili v. Dunlop [1976] ECR 1473
De Bloos v. Bouyer [1976] ECR 1497
LTU v. Eurocontrol [1976] ECR 1541
Bier v. Mines de Potasse d'Alsace [1976] ECR 1735
Somafer v. Saar-Ferngas [1978] ECR 2183
Sanicentral v. Collin [1979] ECR 3423
Zelger v. Salinitri [1980] ECR 89
Effer v. Kantner [1982] ECR 825
Duijnstee v. Goderbauer [1983] ECR 3663
AS-Autoteile v. Malhé [1985] ECR 2267
Remia v. Nutricia [1985] ECR 2545
Hoffmann v. Krieg [1988] ECR 645
Custom Made Commercial v. Stawa [1994] ECR I-2913
Rutten v. Cross Medical Ltd [1997] ECR I-57

AD

AD 1976 nr 101
AD 1977 nr 9
AD 1990 nr 35
AD 1990 nr 113
AD 1995 nr 120

HD

NJA 1937 s. 1
NJA 1940 s. 354
NJA 1941 s. 350
NJA 1942 s. 389

Rättsfallsregister

NJA 1968 s. 78
NJA 1969 s. 163
NJA 1973 s. 628
NJA 1975 C 285
NJA 1983 s. 573
NJA 1985 s. 832
NJA 1986 s. 119
NJA 1986 s. 729
NJA 1990 s. 734
NJA 1992 s. 823
NJA 1994 s. 81
NJA 1994 C 48
NJA 1995 s. 6
NJA 1995 s. 495
NJA 1997 s. 415

SkHovR

RH 1997:96

Svea HovR

ND 1994 s. 22

Skiljeavgörande

Yb. Com. Arb. 1 (1976) 141

Litteraturförteckning

a) Officiellt tryck

Giuliano, M./Lagarde, P., Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations, OJ 1980 C 282/1.

Jenard, P./Möller, G., Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters done at Lugano on 16 September 1988, OJ 1990 C 189/57.

Promemorian (Ds 1991:54) Sveriges tillträde till Luganokonventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område.

Promemorian (Ds 1994:13) Lex Britannia.

Promemorian (Ds 1996:7) Romkonventionen – införlivande med svensk rätt av EG-konventionen om tillämplig lag för avtalsförpliktelser.

Prop. (1991/92:128) Luganokonventionen.

Prop. (1994/95:19) Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Prop. (1997/98:14) Romkonventionen – tillämplig lag för avtalsförpliktelser.

b) Annan litteratur

Blanpain, R./Nyström, B., EG/EU arbetsrätt och arbetsmarknad, Stockholm 1994.

Bogdan, M., 1980 års EG-konvention om tillämplig lag på kontraktsrättsliga förpliktelser – Synpunkter beträffande den svenska inställningen, TfR 1982, s. 1–49 (cit. Bogdan 1982).

Bogdan, M., Luganokonventionen, TfR 1991, s. 387–411.

Bogdan, M., Svensk internationell privat- och processrätt, 4:e uppl., Stockholm 1992 (cit. Bogdan 1992).

Bogdan, M., Komparativ rättskunskap, Stockholm 1993 (cit. Bogdan 1993).

- Bogdan, M.*, Ordre public och tvingande rättsregler i Haagkonventionerna om internationell privat- och processrätt, SvJT 1993, s. 308–318.
- Bogdan, M.*, Utrikeshandelns civilrättsliga grundproblem, 2:a uppl., Stockholm 1994 (cit. Bogdan 1994).
- Bogdan, M.*, Oskäligen avtalsvillkor i gränsöverskridande konsumentavtal, SvJT 1995, s. 189–206 (cit. Bogdan 1995).
- Bogdan, M. (ed.)*, The Brussels Jurisdiction and Enforcement Convention – an EC Court casebook, Stockholm 1996.
- Bogdan, M.*, Sveriges och EU:s internationella insolvensrätt, Stockholm 1997.
- Bogdan, M.*, Den nya EU-konkurskonventionen, Festskrift till Stig Strömholm, Uppsala 1997, s. 173–189.
- Bogdan, M.*, Gränsöverskridande förtal i Cyberspace, SvJT 1998, s. 1–15.
- Carlén-Wendels, T.*, Nätjuridik – Lag och rätt på Internet, Stockholm 1997.
- Grammaticaki-Alexiou, A.*, La loi applicable au contrat individuel de travail selon la Convention C.E.E. de droit international privé de 1980 (på grekiska), Thessaloniki-Athènes 1984.
- Gregow, T.*, Utsökningsrätt, 3:e uppl., Stockholm 1996.
- Göranzon, U.*, A Swedish Centre of Gravity Test? – Law, Fact and Fiction on the “Individualizing method”, Essays in Honour of Lennart Pålsson, Stockholm 1997, s. 47–78.
- Juenger, F.*, Parteiautonomie und objektive Anknüpfung im EG-Übereinkommen zum Internationalen Vertragsrecht. Eine Kritik aus amerikanischer Sicht, RabelsZ 1982, s. 57–83.
- Juenger, F.*, La Convention de Bruxelles du 27 septembre 1968 et la courtoisie internationale. Réflexions d'un Américain, Rev.cr.d.i.p. 1983, s. 37–51.
- Jäterä-Jareborg, M.*, Internationellt tvingande civilrättsregler, fastighetsförmedling och konsumenter – några reflexioner, SvJT 1995, s. 374–384.
- Lando, O.*, Udenrigshandelens kontrakter, 4. udg., København 1991.
- Lando, O.*, Being First. On Uses and Abuses of the Lis Pendens under the Brussels Convention, Essays in Honour of Lennart Pålsson, Stockholm 1997, s. 105–122.
- Nielsen, R.*, EU-arbejdsret, 3. udg., København 1997.
- Pamboukis, Ch.*, Les clauses d'exception en matière de conflits de lois et de conflits de juridictions, RHDI (47) 1994, s. 475–486.
- Papassiopi-Passia, Z.*, Nouvelles tendances du droit international privé en matière d'obligations contractuelles (på grekiska), Thessaloniki-Athènes 1985.

- Papassiopi-Passia, Z.*, La Convention Communautaire de Rome de 1980 sur la loi applicable aux obligations contractuelles d'après sa mise en vigueur en Grèce (på grekiska), Thessaloniki 1991.
- Philip, A.*, EU-IP, Europæisk International Privat- og Procesret, 2. udg., København 1994.
- Pålsson, L.*, Utkast till EG-konvention om tillämplig lag på kontraktsrättsliga förpliktelser: Värdering från svensk synpunkt, NTIR 1980, s. 152–171 (cit. Pålsson 1980).
- Pålsson, L.*, Svensk rättspraxis i internationell familje- och arvsrätt, Stockholm 1986.
- Pålsson, L.*, Svensk rättspraxis i internationell processrätt, Stockholm 1989 (cit. Pålsson 1989).
- Pålsson, L.*, Luganokonventionen, SvJT 1990, s. 441–470.
- Pålsson, L.*, Forum solutionis i Luganokonventionen, Festskrift till Ulla Jacobsson, Stockholm 1991, s. 175–189.
- Pålsson, L.*, Produktansvaret och Luganokonventionen, JT 1992–93, s. 853–864.
- Pålsson, L.*, Nya lagvalsregler för försäkringsavtal, SvJT 1993, s. 43–63.
- Pålsson, L.*, Underhållsfrågor och internationell privaträtt, SvJT 1993, s. 613–633.
- Pålsson, L.*, Skiljeförfarande och Bryssel/Luganokonventionerna, SvJT 1994, s. 1–22.
- Pålsson, L.*, Nyare rättspraxis till Bryssel- och Luganokonventionerna, SvJT 1994, s. 593–615.
- Pålsson, L.*, Författningssamling i internationell privaträtt, 7:e uppl., Lund 1995.
- Pålsson, L.*, Bryssel- och Luganokonventionerna, Stockholm 1995 (cit. Pålsson 1995).
- Pålsson, L.*, Säkerhetsåtgärder och andra interimistiska åtgärder i internationella tvister, SvJT 1996, s. 385–413.
- Pålsson, L.*, Svensk rättspraxis. Internationell privat- och processrätt 1991–1995, SvJT 1996, s. 593–634.
- Pålsson, L.*, Kommentarer till Luganokonventionen i Karnov, Svensk lag-samling med kommentarer 1997/98, Band 3, s. 2788–2815.
- Pålsson, L.*, Nyare rättspraxis till Bryssel- och Luganokonventionerna, SvJT 1997, s. 109–133.
- Pålsson, L.*, Lis Pendens under the Brussels and Lugano Conventions, Festskrift till Stig Strömholm, Uppsala 1997, s. 709–729.

- Pålsson, L.*, The Unruly Horse of the Brussels and Lugano Conventions: The Forum Solutionis, Festschrift til Ole Lando – Papers dedicated to Ole Lando, København 1997, s. 259–282.
- Pålsson, S./Quitow, C. M.*, EG-rätten, Ny rättskälla i Sverige, Stockholm 1993.
- Schmidt, F./Sigeman, T.*, Löntagarrätt, uppl. 1994, Stockholm 1994.
- Seth, T.*, Internationella affärstvister, 3:e uppl., Uppsala 1993.
- Spiro, C.*, Une lacune de Droit Civil: *le trust*, RHDI (45) 1992, s. 195–217.
- Wahl, N.*, The Lugano Convention and Legal Integration, Stockholm 1990.

Sakregister

(Hänvisningarna avser avsnitt)

anställningsavtal 2.3.1, 2.6.1, 4.4.3
arrestkonventionen 2.3.2
autonom tolkning 1.2.4
bevisbörda 4.6.3
cession 4.5.1
deliktforum 2.3.2
dépeçage 4.2
derogation 2.6.1
EES-avtalet 1.2.2
enskilt anspråk i anledning av brott 2.3.2
exekvatur 3.3
exorbitanta behörighetsregler 2.2
fastighetsforum 2.5.1, 4.3
filial 2.3.2
forum shopping 1.3
förmögenhetsforum 2.2
försäkringstvist 2.4.1
genkärsmål 2.3.2
godstransport 4.3
gäldsforum 2.2
handelsagent 1.3.2, 4.4.4
Incoterms 2.6.1
industriellt rättsskydd 2.5.2
inkorporering 1.2.2, 1.3, 4.1
inskrivning i offentliga register 2.5.2
karaktéristisk prestation 4.3
konkurrensklausul 4.4.4
konkurs 1.2.5, 2.5.2
konnexitet 2.3.2, 2.7

konsumentavtal 4.4.2
konsumenttvist 2.4, 2.4.2
kontraktsforum 2.2
kvarstad 2.3.2, 2.7
lagvalsklausul 4.2, 4.4.1
Lex Britannia 4.4.4
litispensens 2.7
Luxemburgprotokollet 1.2.4
nyttjanderätt till fast egendom 2.5.1, 4.3
ordre public 3.2, 4.4.4
paketresor 4.4.2
partsautonomi 4.2
passivitet 4.6.1
postorderförsäljning 2.4.2, 4.4.2
produktansvar 1.3.2, 2.3.2
prorogation 2.6
regressrätt 1.3, 2.3.2, 2.4.1, 4.5.2
renvoi 4.6.4
res judicata 3.1
rättshandlingsförmåga 1.2.5, 1.3.2, 4.6.2
rättskapacitet 1.2.5, 1.3.2, 4.6.2
rättskraft 3.1
rörelseforum 2.3.2
sakrätt i fast egendom 2.5.1, 4.3
semesterbostad 2.5.1
sjörättsliga frågor 2.3.2, 4.3
skiljedom 1.2.1, 1.2.5
subrogation 4.5.2
Svea HovR 3.3
trust 1.3.2, 2.3.2
tyst prorogation 2.6.2
underhållsfrågor 1.2.5, 1.3.2, 2.3.2
underårig kontrahent 4.6.2
uppfyllelseforum 2.3.1
utomobligatoriskt skadestånd 2.3.2, 4.5.2
uttrycklig prorogation 2.6.1
Wienkonventionen (CISG) 2.3.1, 2.6.1
återförvisning 4.6.4
återgångskrav 2.3.2
överlåtelse av fordran 4.5.1

JURIDISKA INSTITUTIONEN
BIBLIOTEKET

1998-09- 2 2

JURIDISKA INSTITUTIONEN
BILLCETERET
LUND

Lea Hatzidaki-Dahlström

Den femte friheten inom EU

Doms- och lagvalskonventionerna

En av grundstenarna för den europeiska integrationen utgörs av de *fyra friheterna* inom EU, nämligen den *fria rörligheten för varor, personer, tjänster och kapital*. Dessa friheter medför ett ökat antal ekonomiska transaktioner över gränserna, vilket i sin tur oundvikligen genererar flera internationella tvister. Dessa leder ofta till processer, vilka för det mesta utmynnar i domar. En dom är värdefull endast om den kan verkställas i det land där den som förpliktas att betala har ekonomiska tillgångar.

Det är här den *femte friheten* inom EU – den *fria rörligheten för domar* – kommer in. Genom Bryssel- och Luganokonventionerna kan en dom inom förmögenhetsrätten, meddelad av domstol i en konventionsstat, cirkulera fritt inom EU och EFTA, dvs. den kan erkännas och verkställas i de övriga konventionsstaterna. Även Romkonventionen, som reglerar vilket lands lag man skall tillämpa för att lösa en internationell tvist, har ingåtts inom ramarna för EG/EU.

Denna bok behandlar ovannämnda konventioner, som sedan länge varit välkända bland jurister i andra europeiska länder. I och med Sveriges anslutning till EU har de blivit högaktuella även här. Konventionstexterna finns med som bilagor i boken.

Boken är främst avsedd att användas inom grundläggande kurser i t.ex. EG-rätt och internationell handelsrätt. Den kan också användas av dem som i sitt yrke behöver få en inblick i dessa nya regler samt av dem som är intresserade av frågor kring rättsunifikation och internationellt samarbete över huvud taget.

Författaren *Lea Hatzidaki-Dahlström* är universitetslektor vid institutionen för handelsrätt, Lunds universitet. Hon har undervisat bl.a. i internationell privaträtt och andra juridiska ämnen med internationell anknytning.

